

RIIGIKOHUS

Mittevaralise kahju hüvitamise nõuded tsiviilasjades 2020.–2022. aastal

Kohtupraktika analüüs

Kätlin Piho
Riigikohus

Karolyn Krillo
Tallinna Ringkonnakohus

Tartu
2023

SISSEJUHATUS	4
1. MITTEVARALISE KAHJU HÜVITAMINE ISIKUÕIGUSTE RIKKUMISE KORRAL.....	5
1.1. Õiguslik regulatsioon ja Riigikohtu praktika	5
1.1.1. Isiklike õiguste rikkumine (au teotavate) ebakohaste väärtushinnangute ja ebaõigete faktiväidete avaldamisega	5
1.1.1.1. Ebaõigete faktiväidete avaldamise õigusvastasus.....	5
1.1.1.2. Ebakohaste väärtushinnangute avaldamise õigusvastasus.....	6
1.1.1.3. Kannatanu avaliku elu tegelaseks olemise arvestamine kahju tekitaja teo võimaliku õigusvastasuse hindamisel	7
1.1.2. Isikliku õiguse rikkumine isikuandmete ebaseadusliku töötlemisega	8
1.1.3. Muu isikliku õiguse rikkumine.....	10
1.1.4. Kahju tekitaja süü ja kannatanule mittevaralise kahju hüvitamine	10
1.2. Maa- ja ringkonnakohtute praktika	13
1.2.1. Ebaõiged faktiväited ja ebakohased väärtushinnangud	13
1.2.1.1. Üldist.....	13
1.2.1.2. Avaldamine ja avaldajate vastutus.....	14
1.2.1.3. Mittevaralise kahju hüvitise väljamõistmine tagaseljaotsusega.....	17
1.2.1.4. Välja mõistetud mittevaralise kahju hüvitise suurus.....	18
1.2.1.5. Kahjuhüvitise suuruse määramisel arvestatavad asjaolud	20
1.2.1.6. Näited	26
1.2.2. Isikuandmete töötlemine (avalikustamine)	33
1.2.3. Muud isikuõiguste rikkumised	35
1.2.4. Tabel	36
2. MITTEVARALISE KAHJU HÜVITAMINE KEHAVIGASTUSE TEKITAMISE VÕI TERVISE KAHJUSTAMISE KORRAL	49
2.1. Riigikohtu praktika	49
2.2. Maa- ja ringkonnakohtute praktika	49
2.3. Tabel.....	53
3. LÄHEDASTE ÕIGUS NÕUDA MITTEVARALISE KAHJU HÜVITAMIST.....	56
3.1. Riigikohtu praktika	56
3.2. Maa- ja ringkonnakohtute praktika	57
4. MITTEVARALISE KAHJU HÜVITAMINE LEPINGUST JA LEPINGULAADSEST SUHTEST TULENEVA KOHUSTUSE RIKKUMISE KORRAL	58
4.1. Tervishoiuteenuse osutamise leping	58
4.1.1. Riigikohtu praktika	58
4.1.2. Maa- ja ringkonnakohtute praktika	60
4.1.3. Tabel	63
4.2. Muud lepingud ja lepingulaadsed suhted.....	64
4.2.1. Riigikohtu praktika	64

4.2.2. Maa- ja ringkonnakohtute praktika	64
4.2.3. Tabel	68
5. MITTEVARALISE KAHJU HÜVITAMINE ASJA HÄVIMISE VÕI KAOTSIMINEKU KORRAL	69
5.1. Riigikohtu praktika	69
5.2. Maa- ja ringkonnakohtute praktika	69
KOKKUVÕTE	70

SISSEJUHATUS

Käesoleva analüüsi eesmärk on uurida mittevaralise kahju hüvitamise normide kohaldamist tsiviilasjades aastatel 2020–2022. See on neljas kordusanalüüs. Esimest korda valmis mittevaralise kahju hüvitamise kohtupraktika analüüs¹ 2007. aastal. Esimene kordusanalüüs² valmis 2009. aastal, teine³ 2017. aastal ja kolmas⁴ 2020. aastal, võttes kokku 2018–2019 kohtupraktika.

Praeguse analüüsi alusmaterjal on eelmistega võrreldes mahukam. Seekordse analüüsi aluseks on kolme aasta jooksul tsiviilasjades tehtud maa- ja ringkonnakohtute jõustunud lahendid, milles kohus mõistis välja mittevaralise kahju hüvitise. Lisaks on analüüsi autorid kajastanud näitlikustamise eesmärgil mõningaid tsiviilasju, milles kohus jättis mittevaralise kahju hüvitamise nõude rahuldamata. Töö ei pruugi hõlmata kõiki analüüsitava perioodi ja valdkonna otsuseid, kuid sisaldab kindlasti neist suuremat osa.⁵

Sarnaselt varasematele on ka praeguse analüüsi üheks eesmärgiks kohtupraktikat üldistada ning tuua esile asjakohaste normide rakendusprobleemid. Teisalt on analüüsi eesmärk uurida, kas ja kuidas on viimastel aastatel muutunud kohtute väljamõistetud mittevaralise kahju hüvitise suurus ning kas ja kuidas see erineb erinevate rikkumiste puhul. Viimase analüüsi kohaselt ei olnud mittevaralise kahju hüvitiseks välja mõistetud summad suurenenud, vaid pigem isegi vähenenud. Praegune analüüs uurib, kas aastatel 2020–2022 on see tendents olnud sama või on kohtud mittevaralise kahju hüvitise väljamõistmisel arvestanud nt elukalliduse tõusu.

Olukorras, kus erinevad kohtuastmed tegid analüüsitava perioodil samas asjas lahendi ja ringkonnakohus jättis lahendi muutmata, kajastavad analüüsi autorid eelkõige ringkonnakohtu lahendis väljendatud, kuid viitavad asjakohases mahus ka maakohtu seisukohtadele. Kui kohus mõistis mittevaralise kahju hüvitise ühtse summana välja mitme rikkumise eest, kajastavad analüüsi autorid vastavat hüvitise summat erinevaid rikkumisi käsitlevates analüüsi peatükkides.

¹ M. Vutt. Mittevaralise kahju hüvitamise nõuded tsiviilasjades esimese ja teise astme kohtutes 2006. aastal. <https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/analyysid/2007/mittevaralinekahju2006kokkuvote.pdf>.

² M. Vutt, M. Lillsaar. Mittevaralise kahju hüvitamise nõuded tsiviilasjades esimese ja teise astme kohtutes 2008. aastal. https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/analyysid/2009/mittevaralinekahjutsiviilasjades_2008_maar_ja_lillsaar_margit_vutt.pdf.

³ M. Vutt. Mittevaralise kahju hüvitamise nõuded tsiviil- ja kriminaalasjades esimese ja teise astme kohtutes 2016. aastal. <https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/analyysid/2017/Mittevaralise%20kahju%20h%C3%BCvita%20mine%20tsiviil-%20ja%20kriminaalasjades%202016.pdf>.

⁴ K. Pihon, G-L. Kalev. Mittevaralise kahju hüvitamise nõuded tsiviilasjades 2018.–2019. aastal. https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/kohtupraktika%20anal%C3%BC%C3%BCs/07_Mittevaraline_tsivii_1.pdf.

⁵ Analüüsis kajastatakse 1. augusti 2023. a seisuga jõustunud lahendeid.

1. MITTEVARALISE KAHJU HÜVITAMINE ISIKUÕIGUSTE RIKKUMISE KORRAL

1.1. Õiguslik regulatsioon ja Riigikohtu praktika

Alates 31. detsembrist 2010 kehtiv võlaõigusseaduse (VÕS) § 134 lg 2 sätestab, et isikuõiguse rikkumisest, sh isiku au teotamisest, tekkinud kahju hüvitamise kohustuse olemasolu korral tuleb kahjustatud isikule mittevaralise kahju hüvitiseks maksta mõistlik rahasumma. VÕS § 1045 lg 1 p 4 kohaselt on kahju tekitamine õigusvastane eelkõige siis, kui see tekitati kannatanu isikliku õiguse rikkumisega. VÕS § 1046 lg 1 esimese lause järgi on isiku au teotamine, mh ebakohase väärtushinnanguga, isiku nime või kujutise õigustamatu kasutamine, eraelu puutumatus või muu isikliku õiguse rikkumine õigusvastane, kui seadusega ei ole sätestatud teisiti.

1.1.1. Isiklike õiguste rikkumine (au teotavate) ebakohaste väärtushinnangute ja ebaõigete faktiväidete avaldamisega

VÕS §-de 1046 ja 1047 kohaselt võidakse isiku au teotada tema kohta ebaõigete faktiväidete või ebakohaste väärtushinnangute avaldamise kaudu. Lisaks võib õigusvastane olla ka niisuguste ebaõigete andmete avaldamine, mis ei ole isiku au teotavad.⁶

Faktiväidete või väärtushinnangute **avaldamise** all mõeldakse nende kolmandatele isikutele teatavastegemist. Avaldaja on isik, kes teeb kolmandatele isikutele andmed teatavaks.⁷ Kui andmed avaldatakse meedias (ajakirjanduses), võib lisaks meediaväljaande omanikule olla avaldajaks ka andmeid meediaväljaandele edastanud isik. VÕS §-st 1047 ei tulene, et avaldajaks saaks olla üksnes meediaväljaande omanik või et isik, kes avaldas valeandmeid meediaväljaandele, ei vastuta VÕS § 1047 lg 4 alusel. Ebaõigete andmete avaldamise eest võib vastutada ka isik, kes esitab andmed meediaväljaandele. Temalt saab nõuda valeandmete ümberlukkamist, kuid ainult meediaväljaande ees.⁸ Avaldamine VÕS §-de 1046 ja 1047 tähenduses on nt ka teise isiku pressiteate kolmandatele isikutele kättesaadavaks tegemine. Seejuures peab isik enne teise isiku varem avaldatud pressiteate avaldamist hindama pressiteates sisalduvate väärtushinnangute kohasust, mh seda, kas sellise hinnangu andmise aluseks esinesid kohased faktilised asjaolud.⁹

Ebaõige faktiväite ja ebakohase väärtushinnangu avaldamise õigusvastasuse tuvastamisel on VÕS §-de 1046 ja 1047 järgi erinevad eeldused ja tõendamiskoormis.¹⁰

1.1.1.1. Ebaõigete faktiväidete avaldamise õigusvastasus

Nagu eespool märgitud, võib õigusvastane olla ebaõigete faktiväidete avaldamine nii siis, kui need on isiku au teotavad, kui ka siis, kui need on üksnes väärad. Faktiväide on kontrollitav ja selle tõesus või väärus on kohtumenetluses tõendatav.¹¹ Isikut võidakse üldsuse ees kujutada ebaõigesti ka sel teel, et esitatakse kaudseid asjaolusid, millest mõistlikult saab järeldada

⁶ RKTko 29.03.2017, [3-2-1-153-16](#), p 29.

⁷ RKTko 25.09.2013, [3-2-1-80-13](#), p 40.

⁸ RKTko 19.03.2019, [2-17-17140/47](#), p 11.

⁹ RKTko 18.05.2022, [2-20-12495/29](#), p 11.

¹⁰ RKTko 18.05.2022, [2-20-12495/29](#), p 11.

¹¹ RKTko 18.05.2022, [2-20-12495/29](#), p 11.

mingeid otseseid fakte, mis tema kohta käivad.¹² Kaudsed faktiväited ei nähtu kahju tekitaja avaldatust sõnaselgelt, vaid järelduvad avaldatu (nt artikli) sisust.¹³

Käsitledes ebaõigete (kaudsete) **faktiväidete avaldamise** kaudu kannatanu au teotamise tõttu esitatud (VÕS §-st 1043, § 1045 lg 1 p-st 4, §-st 1046 ja § 1047 lg-test 1–3 tulenevat) mittevarelise kahju hüvitamise nõuet, peab kohus kõigepealt hindama, kas kostja avaldatud faktiväide oli hageja au teotav ehk tema mainet kahjustav.¹⁴ Teise isiku au teotava või teisele isikule majanduslikult kahjuliku asjaolu avaldamine loetakse VÕS § 1047 lg 2 järgi õigusvastaseks, kui avaldaja ei tõenda, et avaldatud asjaolu vastab tegelikkusele. Seega juhul, kui avaldatud faktiväide kahjustas kannatanu mainet, lasub kahju tekitajal tulenevalt VÕS § 1047 lg-st 2 selle faktiväite tõesuse tõendamise koormis. Seda sõltumata asjaolust, kas kannatanu on samal ajal esitanud ka VÕS § 1047 lg-st 4 tuleneva nõude selle faktiväite ümberlükkamiseks.¹⁵

Kui kahju tekitaja ei suuda kannatanu kohta avaldatud mainet kahjustava faktiväite tõesust tõendada, peab ta vastutusest vabanemiseks VÕS § 1047 lg 1 järgi tõendama, et ta ei teadnud ega pidanudki teadma sellise faktiväite tõe mittevastavusest. Juhul, kui kahju tekitaja ei suuda viimati nimetatut tõendada, siis peab ta VÕS § 1047 lg 3 kohaselt tõendama, et tal oli avaldamise suhtes õigustatud huvi ning et ta kontrollis andmeid või asjaolu põhjalikkusega, mis vastab võimaliku rikkumise raskusele.¹⁶ Alles pärast seda, kui kahju tekitaja tegu on eeltoodud sätete järgi eelduslikult õigusvastane, saab kohus kaalutlusotsusena võtta seisukoha, kas kahju tekitaja teo õigusvastasus võiks siiski olla välistatud VÕS § 1046 lg 1 teise lause ja lg 2 järgi (vt VÕS § 1046 kohaldamise kohtupraktika kohta täpsemalt allpool). Hinnates kannatanu sellist mittevarelise kahju hüvitamise nõuet, peab kohus tuvastama, kas kahju tekitaja avaldatud faktiväide vastas tõe (VÕS § 1047 lg 2), kas kahju tekitaja tegi tõe mittevastava faktiväite avaldamise korral seda tahtlikult (VÕS § 1047 lg 1) või avaldas ta tõe mittevastava faktiväite hooletusest (VÕS § 1047 lg 3).¹⁷

1.1.1.2. Ebakohaste väärtushinnangute avaldamise õigusvastasus

Kui kahju tekitaja avaldas väärtushinnanguid, peab kohus tuvastama nende avaldamise õigusvastasuse VÕS § 1045 lg 1 p 4 ja § 1046 tähenduses.¹⁸ Väärtushinnangu sisu tõesust või väärust ei ole võimalik tõendada. Väärtushinnangut saab üksnes põhjendada. Isiku au teotamine väärtushinnanguga on VÕS § 1046 lg 1 järgi õigusvastane, kui väärtushinnang on ebakohane. Väärtushinnangu ebakohasus võib olla tingitud selle põhjendamatusesest või ebasüüdsast väljendusviisist. Kuna VÕS § 1046 lg 1 esimese lause kohaselt on isiku au teotamine ebakohase väärtushinnanguga eelduslikult õigusvastane, ei ole kannatanul kohustust vaidlustada väärtushinnangute põhjendamiseks kasutatud faktiväiteid. Kahju tekitaja avaldatud väärtushinnangute põhjendamiseks kasutatud faktiväiteid peab tõendama kahju tekitaja sõltumata sellest, kas kannatanu on neid faktiväiteid eraldi vaidlustanud.¹⁹

VÕS § 1046 lg 1 teise lause järgi tuleb õigusvastasuse tuvastamisel arvestada **rikkumise liiki, põhjust ja ajendit, samuti suhet rikkumisega taotletud eesmärgi ja rikkumise raskuse** vahel. Seega tuleb mh arvestada nii rikutud isikliku õiguse liiki ja rikkumise viisi kui ka seda, kas kahju tekitaja rikkumise ajendiks oli kannatanu enda tegu ja kas kahju tekitaja tegu vastab

¹² RKTCo 23.03.2023, [2-21-5449/19](#), p 11.

¹³ RKTCo 28.04.2021, [2-18-17980/127](#), p 19.

¹⁴ RKTCo 23.03.2023, [2-21-5449/19](#), p 13.

¹⁵ RKTCo 23.03.2023, [2-21-5449/19](#), p 13.

¹⁶ RKTCo 23.03.2023, [2-21-5449/19](#), p 13.

¹⁷ RKTCo 23.03.2023, [2-21-5449/19](#), p 13.

¹⁸ RKTCo 18.05.2022, [2-20-12495/29](#), p 11.

¹⁹ RKTCo 18.05.2022, [2-20-12495/29](#), p-d 11 ja 13.

kannatanu teole. Kohtul tuleb hinnata kahju tekitaja tegevuse kõiki asjaolusid.²⁰ VÕS § 1046 lg 1 teise lause alusel õigusvastasusele hinnangu andmist võib mõjutada see, kui kannatanu au teotavad väited esitati kitsale isikute ringile, ning see, kas väidetavalt kannatanu au teotavad andmed või hinnangud olid suunatud konkreetselt kannatanu vastu või isikute grupi vastu, kuhu kannatanu kuulub.²¹

Õiguspärane ei ole see, kui isik, kelle au teotatakse, vastab sellisele tegevusele tema au teotanud isiku au teotamisega. Seetõttu ei saa sellega, et kannatanu teotas esmalt kahju tekitaja au, põhjendada kahju tekitaja tegude õiguspäraseks lugemist VÕS § 1046 lg 1 teise lause järgi. Lisaks ei saa hinnang kahju tekitaja käitumise õigusvastasusele sõltuda sellest, kas kahju tekitaja pidas vajalikuks midagi enda õiguste kaitseks ette võtta. See, kui isik paneb end teadlikult olukorda, kus võib eeldada tema pildistamist, filmimist või muul viisil tema kujutise kasutamist, ei ole võrreldav olukorraga, kus isik, kelle au teotakse, on ise enne teotanud selle isiku au, kes tema au teotas.²²

VÕS § 1046 lg 2 järgi ei ole isikliku õiguse rikkumine õigusvastane, kui rikkumine on õigustatud, arvestades muid seadusega kaitstud hüvesid ja kolmandate isikute või avalikkuse huve. Õigusvastasuse tuvastamisel tuleb sellisel juhul lähtuda erinevate kaitstud hüvede ja huvide võrdlevast hindamisest. **Isikliku õiguse rikkumise õigusvastasuse kindlakstegemiseks tuleb kohtul VÕS § 1046 lg 1 teise lause ja lg 2 järgi teha kaalutusotsus.** Seadus võimaldab teha hea usu põhimõttele vastava kohtulahendi, sest VÕS § 1046 lg-d 1 ja 2 sätestavad kohtule piisava kaalutusõiguse kahju tekitaja teo õigusvastasuse hindamisel. Seetõttu ei ole alust kohaldada VÕS § 6 lg-t 2, mille järgi ei kohaldata võlasuhte seadusest, tavast või tehingust tulenevat, kui see oleks hea usu põhimõttest lähtuvalt vastuvõtmatu.²³

1.1.1.3. Kannatanu avaliku elu tegelaseks olemise arvestamine kahju tekitaja teo võimaliku õigusvastasuse hindamisel

VÕS § 1046 lg 1 teise lause järgi tuleb kahju tekitaja teo võimaliku õigusvastasuse hindamisel mh arvestada, kas kannatanu on **avaliku elu tegelane** ja peab seetõttu taluma avalikku kriitikat teistest isikutest rohkem.²⁴ Kuna avaliku elu tegelane on ennast ise seadnud üldsuse erilise tähelepanu alla, võib tema au riivamine avaliku elu tõttu kaasa tuua mittevartalise kahju üksnes siis, kui kohus loeb tema kohta levitatud tegelikkusele mittevastavatel andmetel põhineva negatiivse sisuga informatsiooni tema au ja head nime eriti teotavaks.²⁵

Eesti ajakirjanduseetika koodeksi p 1.6 kohaselt käsitab ajakirjandus avaliku elu tegelastena, kelle tegevuse üle on ajakirjanduse tavalisest suurem tähelepanu ja kriitika õigustatud, poliitilist ja majanduslikku võimu ning avalikkusele olulist informatsiooni valdavaid inimesi. Samuti käsitab ajakirjandus avaliku elu tegelastena neid, kes teenivad elatist enda isiku või loominguga eksponeerimisega. Asjaolud, mis võimaldavad pidada isikut avaliku elu tegelaseks, sõltuvad selle isiku tegevuse iseloomust ja avalikkuse ees kajastamise laadist. Seetõttu ei saa isikut lugeda avaliku elu tegelaseks abstraktselt, vaid arvestada tuleb konkreetset juhtumit. Ainuüksi vandeadvokaadiks olemine nt ei anna alust pidada kannatanut avaliku elu tegelaseks. Seega, kui kannatanu on avaliku elu tegelane, tuleb seda asjaolu arvestada VÕS § 1046 lg-te 1 ja 2

²⁰ RKTko 09.03.2022, [2-20-2032/63](#), p 12.3.

²¹ RKTko 16.11.2022, [2-19-8673/96](#), p 11.

²² RKTko 16.11.2022, [2-19-8673/96](#), p-d 12–14.

²³ RKTko 16.11.2022, [2-19-8673/96](#), p 15.

²⁴ RKTko 23.03.2023, [2-21-5449/19](#), p 14; RKTko 18.05.2022, [2-20-12495/29](#), p 15; RKTko 26.06.2013, [3-2-1-18-13](#), p 15.

²⁵ RKTko 30.10.1997, [3-2-1-123-97](#).

kohaldamisel ühe asjaoluna muude nende sätete kohaldamise jaoks oluliste asjaolude hulgas.²⁶ Õigustatud on üldsuse kõrgendatud huvi poliitiku või täidesaatvat riigivõimu teostava kõrgema riigiametniku isiksuse ning tema poliitilise ja ametialase tegevuse vastu.²⁷

Sõltuvalt oma tegevuse iseloomust ja ulatusest võivad avaliku elu tegelased olla erinevad ja sellest tulenevalt võib erinev olla ka avalikkuse põhjendatud huvi määr nende eraelu vastu. Kui isik tegeleb loominguga või selle esitamisega, võib üldjuhul olla õigustatud kõrgendatud huvi tema loominguga ja loometegevuse, mitte tema eraelu vastu. Seda ei muuda ka asjaolu, et isik on mingil ajal ise soovinud ajakirjandusega suhelda ja enda eraelulist infot jagada. Olukorras, kus loovisik ei täida avaliku elu funktsiooni ega osale avalikus väätluses, tegutseb ta privaatsfääris. Sellise tegevuse või teabe kajastamine on ajendatud kommertshuvist, mis ei õigusta eraellu sekkumist. Avalikku huvi ei saa samastada ajakirjaniku või teiste isikute uudishimu ega erahuvidega.²⁸ Avalikkuse huvides ja seega ka VÕS § 1046 lg 2 mõttes ei saa olla õiguspärane avaliku elu tegelase (aga ka muu isiku) au teotamine valeandmete teadliku avaldamise teel.²⁹

1.1.2. Isikliku õiguse rikkumine isikuandmete ebaseadusliku töötlemisega

Isikuõiguste rikkumise korral on võimalik nõuda mittevaralise kahju hüvitamist ka VÕS § 1045 lg 1 p 7 alusel. Selle sätte järgi on kahju tekitamine õigusvastane eeldõige siis, kui see tekitati seadusest tulenevat kohustust rikkuva käitumisega. VÕS § 1045 lg 3 järgi ei ole seadusest tuleneva kohustuse rikkumisega kahju tekitamine õigusvastane, kui kahju tekitaja rikutud sätte eesmärk ei olnud kaitsta kannatanut sellise kahju eest. VÕS § 1045 lg 1 p 7 mõttes saavad kaitse normideks olla ka isikuandmete kaitse seaduse (IKS) ja Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus, IKÜM) sätted, mis reguleerivad isikuandmete töötlemise (sh avalikustamise) tingimusi ja korda.³⁰ Isikuandmete töötlemine isiklikel eesmärkidel ei ole IKÜM-i kohaldamisalas.³¹

VÕS § 1045 lg 1 p-d 4 ja 7 ei ole teineteist välistavad sätted ja kannatanul on õigus nõuda õigusvastaselt tekitatud mittevaralise kahju hüvitamist mõlema sätte alusel. Kui väidetakse, et kostja käitumine on vastuolus isikuandmete töötlemist (sh avalikustamist) reguleerivate normidega, on otstarbekas alustada kostja tegevuse õigusvastasuse analüüsimist VÕS § 1045 lg 1 p 7 ja lg 3 alusel. Kui kohus ei tuvasta isikuandmete töötlemise nõuete rikkumist, tuleks vajaduse korral hinnata, kas kostja on rikkunud hageja isiklike õigusi VÕS § 1045 lg 1 p 4 mõttes.³²

Lisaks sätestab ka IKÜM art 82 lg 1, et igal isikul, kes on kandnud IKÜM-i rikkumise tulemusel materiaalselt või mittemateriaalselt kahju, on õigus saada vastutavalt töötlejalt või volitatud töötlejalt hüvitist tekitatud kahju eest. IKÜM art 82 lg 2 kohaselt vastutab kõnealuse töötlemisega seotud vastutav töötleja kahju eest, mis on tekkinud sellise töötlemise tulemusel, millega rikutakse IKÜM-i. Volitatud töötleja vastutab töötlemise käigus tekitatud kahju eest ainult siis, kui ta ei ole täitnud IKÜM-i nõudeid, mis on suunatud konkreetselt volitatud töötlejatele, või kui ta pole järginud vastutava töötleja seaduslikke juhiseid või on tegutsenud nende vastaselt. Vastutav töötleja või volitatud töötleja vabastatakse IKÜM art 82 lg 3 järgi vastutusest, kui ta tõendab, et ei ole mingil viisil vastutav kahju põhjustanud sündmuse eest.

²⁶ RKTko 23.03.2023, [2-21-5449/19](#), p 14; RKTko 18.05.2022, [2-20-12495/29](#), p 15.

²⁷ RKTko 26.06.2013, [3-2-1-18-13](#), p 15.

²⁸ RKTko 26.06.2013, [3-2-1-18-13](#), p 15.

²⁹ RKTko 23.03.2023, [2-21-5449/19](#), p 14.

³⁰ Vt ka RKTko 18.02.2015, [3-2-1-159-14](#), p 13; RKTko 04.10.2017, [2-15-16007/50](#), p 12.

³¹ RKTko 09.03.2022, [2-20-2032/63](#), p-d 6.1 ja 11.

³² RKTko 04.10.2017, [2-15-16007/50](#), p 10.

IKÜM art-s 82 käsitletud kahju mõistet tuleks Euroopa Kohtu praktikat arvestades tõlgendada laialt ja sellisel viisil, mis kajastab täielikult IKÜM-i eesmäärke. **Andmesubjektid peaksid saama täieliku ja tõhusa hüvitise kahju eest, mida nad on kandnud.** Viidet „täielik ja tõhus“ hüvitis tuleb sisustada kui kohustust hüvitada tegelikult tekkinud kahju. Osas, milles IKÜM ei reguleeri kahju hüvitamist, ning niivõrd, kuivõrd see ei ole vastuolus EL-i õigusest tulenevate võrdväarsuse ja tõhususe põhimõtetega, kohaldub liikmesriigi õigus.³³

Isikuandmeteks on igasugune teave tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku kohta. Tuvastatav füüsiline isik on isik, keda saab otseselt või kaudselt tuvastada, eelkõige sellise identifitseerimistunnuse põhjal nagu nimi, isikukood, asukohateave, võrguidentifikaator või selle füüsilise isiku ühe või mitme füüsilise, füsioloogilise, geneetilise, vaimse, majandusliku, kultuurilise või sotsiaalse tunnuse põhjal (IKÜM art 4 p 1). Riigikohus selgitas enne 15. jaanuari 2019 kehtinud regulatsiooni kontekstis, et seaduse eesmärk on kaitsta isikuandmete töötlemisel füüsilise isiku põhiõigusi ja -vabadusi, eelkõige õigust eraelu puutumatusle. Seega tuleb eelduslikult ka juhul, kui isikuandmete avalikustamisel on rikutud seaduses sätestatud nõudeid, hüvitada isikule andmete avaldamisega põhjustatud mittevaraline kahju. Mittevaralise kahju hüvitise väljamõistmiseks piisab sellest, et õigusvastane on mõne hageja viidatud lause või nime avalikustamine.³⁴

Isikuandmete töötlemisel tagatakse, et töötlemine on seaduslik, õiglane ja andmesubjektile läbipaistev (IKÜM art 5 lg 1 p a). Isikuandmete töötlemine on lubatud üksnes IKÜM art 6 lg- s 1 esitatud tingimustel: a) andmesubjekt on andnud nõusoleku töödelda oma isikuandmeid ühel või mitmel konkreetsel eesmärgil; b) isikuandmete töötlemine on vajalik andmesubjekti osalusel sõlmitud lepingu täitmiseks või lepingu sõlmimisele eelnevate meetmete võtmiseks vastavalt andmesubjekti taotlusele; c) isikuandmete töötlemine on vajalik vastutava töötleja juriidilise kohustuse täitmiseks; d) isikuandmete töötlemine on vajalik andmesubjekti või mõne muu füüsilise isiku eluliste huvide kaitsmiseks; e) isikuandmete töötlemine on vajalik avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks või vastutava töötleja avaliku võimu teostamiseks; f) isikuandmete töötlemine on vajalik vastutava töötleja või kolmanda isiku õigustatud huvi korral, välja arvatud juhul, kui sellise huvi kaaluvad üles andmesubjekti huvid või põhiõigused ja -vabadused, mille nimel tuleb kaitsta isikuandmeid, eriti juhul kui andmesubjekt on laps.

IKÜM art 85 lg 1 kohaselt ühitavad liikmesriigid õigusaktiga IKÜM-i kohase õiguse isikuandmete kaitsele ning sõna- ja teabevabaduse õiguse, mh isikuandmete töötlemisel ajakirjanduslikel eesmärkidel. IKÜM art 85 lg 2 kohaselt näevad liikmesriigid isikuandmete töötlemisel mh ajakirjanduslikel eesmärkidel ette vabastusi või erandeid IKÜM-i II–VII ja IX peatükist, kui need on vajalikud, et ühitada õigus isikuandmete kaitsele sõna- ja teabevabadusega. Nende eesmärkide saavutamiseks on Eestis kehtestatud IKS § 4, mis reguleerib isikuandmete töötlemist ajakirjanduslikul eesmärgil. Viidatud sätte kohaselt võib isikuandmeid andmesubjekti nõusolekuta töödelda ajakirjanduslikul eesmärgil, eelkõige avalikustada meedias, kui selleks on avalik huvi ja see on kooskõlas ajakirjanduseetika põhimõtetega. Isikuandmete avalikustamine ei tohi ülemäära kahjustada andmesubjekti õigusi. See, kui isikuandmed on seaduse alusel varem mingis vormis avalikustatud, ei tähenda, et edaspidi võib neid isikuandmeid piiramatult ja korduvalt avalikustada.³⁵

³³ Vt ka RKHKo 26.09.2022, [3-20-1449/54](#), p-d 18 ja 19.

³⁴ Vt ka RKTko 29.03.2017, [3-2-1-153-16](#), p 17.5.

³⁵ Vt ka RKTko 18.02.2015, [3-2-1-159-14](#), p 14; TlnRko 04.05.2022, 2-21-6049, p 18; TlnRko 21.08.2023, 2-20-17055, p 9.2.

1.1.3. Muu isikliku õiguse rikkumine

Eraelu kaitsega on hõlmatud isiku identifitseerimine ja isiksuse muud aspektid. Eraelu sfääri kuuluvad mh isiku õigus informatsioonilisele enesemääramisele ning õigus oma sõnale ja pildile. Kahju tekitaja tegevus, mis seisneb kannatanu isikuandmete väljaselgitamises (nt tööandja kassavalvesüsteemi ekraanipildist mobiiltelefoniga kannatanut kujutava fotosalvestise tegemine ja selle alusel kannatanu isiku tuvastamine), on eelduslikult VÕS § 1045 lg 1 p 4 kohaselt kannatanu isikliku õiguse rikkumine. Isikul on üldjuhul õigus määrata, kas ja millist informatsiooni ta oma eraelu kohta avalikustab.³⁶ Eraelu puutumatus rikkumise õigusvastasuse kindlakstegemiseks VÕS § 1046 järgi ei ole oluline, kas isik teadis kannatanu isikuandmeid, mille kahju tekitaja talle avaldas, kas talle neid teatati ning kas kannatanul tekkisid õigusrikkumise tulemusel hingeline valu ja kannatused.³⁷

Isikuõiguseks on ka Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS) §-s 33 sätestatud põhiõigus **kodu puutumatus**ele. Kodu puutumatus rikkumine ei eelda ainuüksi meelevaldset eluruumi sisenemist. Kodu puutumatus võivad rikkuda ka muud teod. Igapähe on õigus tunda end kodus turvaliselt ning nt mürgi või muu ohtliku asja isiku koju panemine võib sõltumata teo tagajärjest vähendada isiku turvatunnet enda kodus viibides. Kodu ei ole üksnes isiku eluruum, vaid ka elumaja ümbritsev aed ja muud kinnisasja osad, mida saab üldlevinud arusaamade järgi pidada tema isiklikuks alaks, kuhu avalik võim või kolmandad isikud tema loata üldjuhul ei tohi tungida. Seega võib kannatanu isikliku õiguse rikkumiseks VÕS § 1045 lg 1 p 4 ja § 1046 mõttes olla nt ka kannatanu kinnisasjale rotimürki sisaldava teraviljapudru panemine.³⁸

1.1.4. Kahju tekitaja süü ja kannatanule mittevaralise kahju hüvitamine

Teise isiku isiklikku õigust rikkunud isik vastutab deliktiõiguslikult juhul, kui ta on selles rikkumises süüdi (VÕS § 1043 ja § 1050).³⁹ Kahju tekitaja teo õigusvastasuse korral eeldatakse VÕS § 1050 lg 1 järgi, et ta on sellise teo toimepanemises süüdi hooletuse vormis.⁴⁰

VÕS § 128 lg 5 kohaselt hõlmab mittevaraline kahju eeldõige kahjustatud isiku füüsilist ja hingelist valu ning kannatusi. Mittevaralise kahju eest rahalise hüvitise väljamõistmiseks piisab sellest, kui on tehtud kindlaks, et kahju tekitaja vastutab kannatanu isikliku õiguse rikkumise eest. **Mittevaralise kahju olemasolu ei pea kannatanu tõendama.**⁴¹ Isikuõiguse rikkumisest tekkinud kahju hüvitamise kohustuse olemasolu korral tuleb kahju tekitajal maksta kannatanule mittevaralise kahju hüvitiseks mõistlik rahasumma. Kui kahju tekitaja on kannatanu isikuõigusi rikkunud, ei ole kahju tekitajal kannatanule mittevaralise kahju hüvitamise kohustust ainult olukorras, kus kannatanu on esitanud kahju tekitaja vastu tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 368 lg 1 järgi üksnes tuvastushagi ning ta ei nõua mittevaralise kahju hüvitamist.⁴²

VÕS § 134 lg 2 sätestab kohtu kaalutusõiguse.⁴³ Kuna mittevaralise kahju suurust ei saa rahaliselt mõõta, **määrab kohus hüvitise suuruse VÕS § 127 lg 6, § 134 lg-te 2, 5 ja 6 ning TsMS § 233 lg 1 alusel diskretsiooniotsusega asjaolude alusel.** Kui kannatanu taotleb TsMS § 366 järgi õiglast rahalist hüvitist kohtu äranägemisel, ei tohi kohtu väljamõistetud

³⁶ RKTCo 09.03.2022, [2-20-2032/63](#), p-d 10 ja 12.1.

³⁷ RKTCo 09.03.2022, [2-20-2032/63](#), p 12.2.

³⁸ RKTCo 25.11.2020, [2-18-15284/52](#), p 14.

³⁹ RKTCo 25.11.2020, [2-18-15284/52](#), p 14; RKTCo 18.05.2022, [2-20-12495/29](#), p 11.

⁴⁰ RKTCo 18.05.2022, [2-20-12495/29](#), p 16.

⁴¹ RKTCo 09.03.2022, [2-20-2032/63](#), p 13; RKTCo 23.03.2023, [2-21-5449/19](#), p 15; RKTCo 04.10.2017, [2-15-16007/50](#), p 18.

⁴² RKTCo 29.03.2017, [3-2-1-153-16](#), p 19.2; RKTCo 04.10.2017, [2-15-16007/50](#), p 18.

⁴³ RKTCo 16.11.2022, [2-19-8673/96](#), p 15.

hüvitis olla sümboolse suurusega.⁴⁴ Kannatanul on õigus vaidlustada kohtuotsus hüvitise ebaõiglasele suurusele tuginedes juhul, kui kohus on hüvitise määramisel oluliselt rikkunud menetlusõiguse norme, sh nt juhul, kui kohus on selgelt rikkunud diskretsiooni piire ja mõistnud välja ilmselgelt sümboolse hüvitise.⁴⁵

VÕS § 134 lg 5 kohaselt arvestatakse mittevaralise kahju hüvitise määramisel rikkumise raskust ja ulatust ning kahju tekitaja käitumist ja suhtumist kahjustatud isikusse pärast rikkumist. VÕS § 134 lg-st 6 tuleneb, et isikuõiguse rikkumise eest mittevaralise kahju hüvitise määramisel võib kohus lisaks lg-s 5 sätestatule arvestada vajadust mõjutada kahju tekitajat hoiduma edasisest kahju tekitamisest, võttes seejuures arvesse kahju tekitaja varalist seisundit. Kohaldades VÕS § 134 lg-d 5 ja 6, peab kohus mõistma hüvitise välja ühtse summana, mitte eraldi lg-te 5 ja 6 kaupa. Kohus ei pea otsuse resolutsioonis ega põhjendavas osas kajastama, millises osas on hüvitis välja mõistetud VÕS § 134 lg 5 ja millises osas VÕS § 134 lg 6 alusel. Arvesse tuleb võtta kõike, mis võib mõjutada hüvitise määra õiglast kujunemist kohtuasjas.⁴⁶

Mittevaralise kahju eest mõistliku rahasumma väljamõistmisel arvestab kohus, **sõltumata poolte taotlustest**, rikkumise laadi ja raskust, rikkuja süüd ning selle astet, poolte majanduslikku olukorda, kannatanu enda osa kahju tekkimises jt asjaolusid, millega arvestamata jätmine võiks kaasa tuua ebaõiglase hüvitise määramise.⁴⁷ Lisaks arvestab kohus mittevaralise kahju suuruse määramisel mh rikkumise intensiivsust ja kestust.⁴⁸ Konkreetset juhul tuvastatud rikkumisest sõltub see, kui suur mittevaralise kahju hüvitis on põhjendatud. Näiteks kui kannatanule on omistatud tsitaate, mida ta tegelikult ei ole öelnud ning lisaks on need ka au teotavad, siis võib olla põhjendatud suurem mittevaralise kahju hüvitis, võrreldes olukorraga, kus avalikustatud on küll kannatanu nõusolekuta tema tsitaate, kuid sellega ei ole avalikustatud isiku kohta tundlikke eraelulisi fakte.⁴⁹ Riigikohus on **kahjuhüvitise suuruse kindlaksmääramise** kohta eraeluliste andmete õigusvastase avaldamise korral selgitanud, et esmalt tuleb arvestada rikkumise ulatust (nt seda, kas artikkel avaldati üksnes paberväljaandes või lisaks ka Internetis, kus see jõuab eelduslikult oluliselt suurema hulga lugejateni kui paberväljaandes), samuti muid pressideliktide eripärasid (nt vajadust kaitsta isikuid nende elu sundkommertsialiseerimise eest).⁵⁰ Kahjuhüvitise suuruse määramisel võib tähtsust olla ka kannatanu ebaseaduslikult hangitud isikuandmete kolmandale isikule avaldamisel.⁵¹

Kohtute väljamõistetud mittevaralise kahju hüvitise suurus peab vastama ühiskonna üldise heaolu tasemele ning olema üldise võrdsuspõhiõiguse tagamiseks ja kohtusüsteemi autoriteedi säilitamiseks sarnastel asjaoludel võrreldav.⁵² Kohus saab mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel arvestada kahju tekitaja käitumist ja suhtumist kannatanusse pärast rikkumist ning hüvitiste suurust sama liiki asjade kohtupraktikas.⁵³

Igasugune mittevaralise kahju hüvitis sisaldab paratamatult ka tõrjuvat eesmärki, sest mittevaralise kahju hüvitamisel ei saa lähtuda VÕS § 127 lg-s 1 sätestatud varalise kahju hüvitamise põhimõttest, mille kohaselt on kahju hüvitamise eesmärk kahjustatud isiku asetamine olukorda, mis on võimalikult lähedane olukorrale, milles ta oleks olnud, kui kahju

⁴⁴ RKTko 09.03.2022, [2-20-2032/63](#), p 13; RKTko 23.03.2023, [2-21-5449/19](#), p 15.

⁴⁵ RKTko 26.06.2013, [3-2-1-18-13](#), p 22; RKTko 01.02.2017, [3-2-1-142-16](#), p 15.

⁴⁶ RKTko 26.06.2013, [3-2-1-18-13](#), p-d 27 ja 28.

⁴⁷ RKTko 18.11.2015, [3-2-1-159-14](#), p 16.

⁴⁸ RKTko 09.03.2022, [2-20-2032/63](#), p 13; RKTko 23.03.2023, [2-21-5449/19](#), p 15.

⁴⁹ RKTko 29.03.2017, [3-2-1-153-16](#), p 17.5.

⁵⁰ RKTko 04.10.2017, [2-15-16007/50](#), p 18; RKTko 26.06.2013, [3-2-1-18-13](#), p-d 28–29.

⁵¹ RKTko 09.03.2022, [2-20-2032/63](#), p 12.2.

⁵² RKTko 09.04.2008, [3-2-1-19-08](#), p 13; RKTko 25.09.2013, [3-2-1-80-13](#), p 20; RKTko 26.06.2013, [3-2-1-18-13](#), p 13.

⁵³ RKTko 17.10.2001, [3-2-1-105-01](#).

hüvitamise kohustuse aluseks olevat asjaolu ei oleks esinenud. Mittevaralise kahju hüvitis väljendab mingis ulatuses alati lisaks kompensatsioonilisele eesmärgile ka ühiskonna hukkamõistu rikkuja õigusvastasele teole ja on leevenduseks kannatanule talle isikliku õiguse rikkumisega tekitatud ülekohtu eest. Mingil määral kaasneb preventsooniefekt alati tsiviilõigusliku vastutuse kehtestamise ja kohaldamisega. Kohane rahaline hüvitis, mis peegeldab rikkumise asjaolusid, täidab ka **preventsoonifunktsiooni**. See ei tähenda aga, et kohus peaks preventsoonifunktsiooni arvestades mõistma kahju tekitajalt välja viimase saadud kasu, vaid et kohus võib VÕS § 134 lg-s 6 nimetatud deliktide puhul hüvitise väljamõistmisel arvestada täiendavate asjaoludega.⁵⁴

Vabandamine, kohtumenetlus ja kohtulahend ei ole piisavad selleks, et kõrvaldada au teotamisega põhjustatud negatiivsed tagajärjed. Kohtumenetlus, mille tulemusel hagi jäetakse rahuldamata, ei saa muuta olematuks ega heastada kannatanule tekitatud mittevaralist kahju. See, et kahju tekitaja ei ole vabatahtlikult kannatanu nõuet täitnud ning on sellega põhjustanud kohtuvaidluse, kahjustab kannatanut mittevaraliselt veelgi rohkem, võrreldes sellega, kui kahju tekitaja oleks kannatanu nõude vabatahtlikult täitnud.⁵⁵ Vabandamine võib olla tähtis mittevaralise kahju eest väljamõistetava rahalise hüvitise suuruse määramisel (VÕS § 134 lg-d 2, 5 ja 6). Seda eelkõige olukorras, kus kahju tekitaja on siiralt tunnistanud oma eksimust ja teinud kõik mõistliku oma rikkumise tagajärgede kõrvaldamiseks.⁵⁶

Kui isik kasutab teist isikut pidevalt oma majandus- või kutsetegevuses, vastutab ta VÕS § 1054 lg 1 kohaselt selle isiku õigusvastaselt tekitatud kahju eest nagu enda tekitatud kahju eest, kui kahju tekitamine oli seotud selle majandus- või kutsetegevusega. Kui kahju tekitaja tööandja hüvitab kannatanule eraelu puutumatus rikkumisega tekitatud mittevaralise kahju VÕS § 1054 lg 1 alusel, võivad kahju tekitaja ja tema tööandja kannatanu ees vastutada kannatanu isikliku õiguse rikkumise eest solidaarselt (VÕS § 137 lg 1). Sellisel juhul on oluline, kui suurt rahalist hüvitist peab kahju tekitaja (kui ta vastutab kannatanu ees VÕS § 1043, § 1045 lg 1 p 4, § 1046 ja § 1050 alusel) maksma kannatanule mittevaralise kahju tekitamise tõttu ja kas ning kui suures ulatuses on selles osas solidaarkohustuse täitnud kahju tekitaja tööandja.⁵⁷

Juriidilisele isikule ei saa tema olemusest tulenevalt kuuluda mittevaralise kahju hüvitamise nõudeid, mis on tingitud tema au teotamisest. Küll aga võib juriidilisel isikul olla varalise kahju hüvitamise nõue isiku vastu, kes tema kohta ebaõigete andmete õigusvastase ja süüalise avaldamisega tekitab talle varalist kahju (VÕS § 1043 jj). Juriidilise isiku kohta valeandmete avaldamisega kahju tekitamine võib olla õigusvastane eelkõige siis, kui nende andmete avaldamisega sekkutakse juriidilise isiku majandus- või kutsetegevusse (VÕS § 1045 lg 1 p 6 ja § 1047 lg-d 1–3), rikutakse seadusest tulenevat kohustust (VÕS § 1045 lg 1 p 7 ja lg 3) või käitutakse tahtlikult heade kommete vastaselt (VÕS § 1045 lg 1 p 8).⁵⁸

⁵⁴ RKTko 25.09.2013, [3-2-1-80-13](#), p 29.

⁵⁵ RKTko 23.03.2023, [2-21-5449/19](#), p 15.

⁵⁶ RKTko 23.03.2023, [2-21-5449/19](#), p 15.

⁵⁷ RKTko 09.03.2022, [2-20-2032/63](#), p 14.

⁵⁸ RKTko 09.08.2023, [2-20-5869/87](#), p 14.

1.2. Maa- ja ringkonnakohtute praktika

Praeguses analüüsis jäid isiklike õiguste rikkumisel väljamõistetud hüvitised vahemikku 100 – 20 000 eurot, keskmine hüvitis oli 1502 eurot ja mediaan 500 eurot. Isiklike õiguste rikkumiste puhul mõisteti eelmise analüüsi andmete järgi aastatel 2018–2019 välja hüvitised vahemikus 200–7000 eurot, keskmine hüvitise summa oli 1264 eurot, mediaan 800 eurot.

Üle-eelmise analüüsi andmete kohaselt mõisteti aastatel 2014–2016 välja hüvitised vahemikus 100 – 10 000 eurot. Keskmine mittevahalise kahju hüvitis 2014–2016 oli 2055 eurot, mediaan 1000 eurot. Seega on mittevahalise kahju hüvitise maksimaalne suurus, võrreldes eelmise analüüsiga *ca* 2,9 korda suurem. Hüvitise keskmine suurus on, võrreldes aastate 2018–2019 vastava näitajaga, mõnevõrra kasvanud, kuid on endiselt märkimisväärselt väiksem aastate 2014–2016 vastavast näitajast. Hüvitiste mediaan on eelmise analüüsiperioodiga võrreldes vähenenud.

1.2.1. Ebaõiged faktiväited ja ebakohased väärtushinnangud

1.2.1.1. Üldist

Enamikus tsiviilasjades palus hageja kostjalt välja mõista õiglase mittevahalise kahju hüvitise kohtu äranägemisel (VÕS § 127 lg 6 esimene lause, TsMS § 233 lg 1 ja § 366), märkides mh mitmel juhul, mis oleks hageja hinnangul kahjuhüvitise õiglase suurus. Seejuures vaidlustasid hagejad mõnes tsiviilasjas⁵⁹ kohtu määratud kahjuhüvitise õiglast suurust ja leidsid, et see peaks olema suurem. Mõnes tsiviilasjas⁶⁰ taotles hageja siiski (esmase nõudena) ka konkreetse summas mittevahalise kahju hüvitise väljamõistmist.

Kohtud lähtusid valdavalt Riigikohtu seisukohast⁶¹, mille järgi piisab mittevahalise kahju eest rahalise hüvitise väljamõistmiseks sellest, kui on tehtud kindlaks, et kahju tekitaja vastutab kannatanu isikliku õiguse rikkumise eest, ning **mittevahalise kahju olemasolu ei pea kannatanu tõendama**. Näiteks viitas ringkonnakohus ühes tsiviilasjas, et maakohus leidis vääralt, et alati ei pea au teotamine tooma kaasa rahalist kahjuhüvitist, ning alates 31. detsembrist 2010 kehtiva VÕS § 134 lg 2 kohaselt mõistetakse isikuõiguse rikkumise kohustuse olemasolul alati välja mõistlik rahasumma⁶².

Kohtud viitasid enamikus tsiviilasjades, et kaaluvad mittevahalise kahju hüvitise suuruse määramisel VÕS § 134 lg-tes 2, 5 ja 6 sätestatud asjaolusid.⁶³ Seejuures rõhutasid kohtud⁶⁴ kooskõlas Riigikohtu praktikaga⁶⁵, et mittevahalise kahju rahalisel hüvitamisel arvestab kohus

⁵⁹ Nt TlnRko 26.06.2020, 2-19-14337; TlnRko 08.09.2020, 2-19-11282; TlnRko 13.10.2020, 2-19-15896; TrtRko 07.12.2020, 2-20-2747.

⁶⁰ Nt HMKo 11.08.2021, 2-18-11652; TlnRko 13.05.2022, 2-18-19557.

⁶¹ RKTko 09.03.2022, [2-20-2032/63](#), p 13; RKTko 23.03.2023, [2-21-5449/19](#), p 15; RKTko 04.10.2017, [2-15-16007/50](#), p 18.

⁶² TrtRko 25.11.2022, 2-22-3041.

⁶³ Vt nt TMko 26.03.2021, 2-20-2633; TlnRko 26.06.2020, 2-19-14337; HMKo 05.02.2020, 2-19-14337; HMKo 28.03.2022, 2-21-3968; HMKo 04.03.2022, 2-21-479; HMKo 03.02.2022, 2-21-2829; TMko 07.12.2020, 2-20-10066; PMko 26.02.2021, 2-20-10947; HMKo 22.06.2021, 2-21-318; TlnRko 08.10.2021, 2-19-8184; HMKo 18.05.2021, 2-19-8184; TrtRko 06.09.2022, 2-20-17805; TlnRko 18.11.2022, 2-20-17802; TlnRko 27.09.2021, 2-20-3860; HMKo 29.01.2021, 2-20-3860; HMKo 23.02.2022, 2-20-3865; TlnRko 30.08.2022, 2-20-9087; HMKo 31.01.2022, 2-20-9087; TlnRko 21.10.2022, 2-20-12279; TMko 13.05.2021, 2-20-12455; TMko 08.01.2021, 2-20-12562; HMKo 05.12.2022, 2-22-9739; VMko 22.10.2021, 2-20-9631; TMko 30.04.2020, 2-20-972; HMKo 28.04.2021, 2-20-17920; HMKo 30.11.2021, 2-20-3863; TrtRko 31.03.2022, 2-20-13076; TlnRko 21.11.2022, 2-21-3130; HMKo 24.10.2022, 2-21-13867; HMKo 10.09.2021, 2-20-1693; TlnRko 21.11.2022, 2-19-6738; HMKo 02.07.2021, 2-19-6738.

⁶⁴ Nt TlnRko 02.12.2022, 2-21-759.

⁶⁵ RKTko 27.09.2005, [3-2-1-81-05](#), p 17; RKTko 22.10.2008, [3-2-1-85-08](#), p 14.

mittevaralise kahju eest mõistliku rahasumma väljamõistmisel, sõltumata poolte taotlustest, rikkumise laadi ja raskust, rikkuja süüd ning selle astet, poolte majanduslikku olukorda, kannatanu enda osa kahju tekkimises ja teisi asjaolusid, millega arvestamata jätmise võiks kaasa tuua ebaõiglase hüvitise määramise. Kohus selgitas ühes tsiviilasjas, et VÕS § 134 lg 2 kohaldamine viib põhimõtteliselt VÕS § 139 rakendamisega samadele tulemustele.⁶⁶ VÕS § 140 lg 1 eesmärk on anda kohtule alus kalduda konkreetse juhtumi asjaolusid silmas pidades kõrvale kahju täieliku hüvitamise põhimõttest ning vähendada kahjuhüvitist. Ringkonnakohus selgitas, et VÕS § 140 ei kohaldata mittevaralise kahju hüvitise korral, kuna kohus peab mittevaralise kahju hüvitise määramisel arvestama kõiki kahju tekitamisega seotud asjaolusid. Seega ei saanud hüvitist vähendada VÕS § 140 lg 1 alusel nullini.⁶⁷ Ka teises tsiviilasjas viitas kohus, et VÕS § 140 ei kohaldata mittevaralise kahju hüvitise korral.⁶⁸

Mitmes tsiviilasjas⁶⁹ viitavad kohtud varasema VÕS § 134 lg 2 kontekstis väljendatud Riigikohtu seisukohale, et isiklike õiguste rikkumisega tekitatakse kannatanule eeldatavalt mittevaralist kahju, kuid igale au teotamise juhtumile ei pea reageerima rahalise kompensatsiooni väljamõistmisega, sest kohtumenetlus ja kohtulahend ning kahju tekitaja vabandus võivad olla piisavad, et kõrvaldada au teotamisega põhjustatud negatiivsed tagajärjed.⁷⁰ Nagu eespool viidatud, on hilisemas Riigikohtu praktikas selgitatud, et **vabandamine, kohtumenetlus ja kohtulahend ei ole piisavad selleks, et kõrvaldada au teotamisega põhjustatud negatiivsed tagajärjed.** Vabandamine võib olla tähtis mittevaralise kahju eest väljamõistetava rahalise hüvitise suuruse määramisel (VÕS § 134 lg-d 2, 5 ja 6).⁷¹

Kohtud selgitasid mitmes tsiviilasjas, et hageja võib nõuda kahju hüvitamist osavastutuse korras kõigilt, kelle kommentaarid tema isikuõigusi rikkusid.⁷² Seejuures arvestasid kohtud mitmes tsiviilasjas mittevaralise kahju hüvitise suuruse kindlaksmääramisel **kommenteerijate paljusust ja seda, et hageja esitas nõuded ka teiste kommenteerijate vastu.** Kohus viitas, et hageja ei tohi kahju hüvitamise nõuete esitamisega alusetult rikastuda.⁷³ Kohus arvestas, et postituse kommentaarid kogumis võisid põhjustada hagejale palju ebameeldivamaid üleelamisi kui kostja avaldatud väited eraldivõetuna.⁷⁴ Meediaettevõtjatelt ja saadete või artiklite autoritelt mõistsid kohtud mittevaralise kahju hüvitisi välja nii solidaarselt⁷⁵ kui ka osavastutuse⁷⁶ alusel. Lisaks rõhutas kohus, et hageja saab nõude esitada üksnes enda õiguste rikkumise tõttu ning hüvitise väljamõistmisel on asjakohatud väited, et kostja avaldatu kahjustas hageja lähedasi.⁷⁷

1.2.1.2. Avaldamine ja avaldajate vastutus

Hagejate au teotavaid ebaõigeid faktiväiteid või ebakohaseid väärtushinnanguid avaldasid nii füüsilised kui ka juriidilised isikud (meediaettevõtjad, maksehäirete avaldajad). Kohtud märkisid avaldamise ja avaldajate vastutuse kohta analüüsitavates tsiviilasjades mh järgmist.

⁶⁶ TlnRKO 02.12.2022, 2-21-759.

⁶⁷ TrtRKO 06.09.2022, 2-20-17805.

⁶⁸ TlnRKO 02.12.2022, 2-21-759.

⁶⁹ HMKo 28.10.2020, 2-20-2629; HMKo 29.01.2021, 2-20-3860; TlnRKO 30.08.2022, 2-20-9087; HMKo 28.04.2021, 2-20-17920.

⁷⁰ RKTko 13.05.2005, [3-2-1-17-05](#), p 29.

⁷¹ RKTko 23.03.2023, [2-21-5449/19](#), p 15.

⁷² TMKo 26.03.2021, 2-20-2633; TrtRKO 07.12.2020, 2-20-2747; TMKo 25.08.2020, 2-20-2747; HMKo 30.11.2021, 2-20-18144; HMKo 01.07.2022, 2-21-19989.

⁷³ TrtRKO 07.12.2020, 2-20-2747; TMKo 25.08.2020, 2-20-2747; HMKo 03.09.2021, 2-20-18143; HMKo 30.11.2021, 2-20-18144.

⁷⁴ HMKo 30.11.2021, 2-20-18144.

⁷⁵ Nt TlnRKO 21.11.2022, 2-21-3130.

⁷⁶ Nt TlnRKO 21.12.2022, 2-21-20000.

⁷⁷ TlnRKO 08.09.2020, 2-19-11282; HMKo 13.05.2020, 2-19-11282; HMKo 03.09.2021, 2-20-18143.

Kohus pidas andmete kolmandatele isikutele avaldamiseks ka seda, kui **juhatuse liige (kostja I) saatis mittetulundusühingu nimel mittetulundusühingu liikmetele hageja au teotavat ebaõiget faktiväidet sisaldava kirja**. Erandina võib deliktiõiguslikult vastutavaks isikuks olla ka muu isik, kui deliktiõigusliku vastutuse kaasa toonud teo vahetu toimepanija. Juriidiline isik ei saa üldjuhul olla vahetult õigusvastase teo toimepanijaks. Juriidiline isik võib vastutada oma organite või endaga seotud isiku (nt juhatuse liikme ja isikute, keda ta kasutab oma kohustuste täitmiseks) teo tagajärgede eest. Ka praegu vastutas mittetulundusühing VÕS § 1054 alusel kostja I toimepandud delikti eest. **VÕS § 1054 ei reguleeri ega välista aga kahju põhjustanud isiku deliktilist vastutust kannatanu ees**, st seda, et kostja I pani delikti toime ka füüsilise isikuna. Viidatud asjas tegi kostja I andmed teatavaks füüsilise isikuna, kuigi selle eest vastutas maakohtu lahendi järgi ka mittetulundusühing, kes lahendit ei vaidlustanud. Seega oli andmete avaldaja ka kostja I.⁷⁸

Maksehäire (võlgnevuse) kui hageja au teotava ebaõige faktiväite avaldamist käsitlevas tsiviilasjas, kus kostjateks olid juriidiline isik (kostja I) ja tema juhatuse liige (kostja II), selgitas kohus, et avaldatu tehti teatavaks vähemalt isikutele, keda kostjad pidasid vajalikuks kostja I võlgnikena veebilehel esitleda. Seega oli tegemist andmete avaldamisega VÕS § 1047 tähenduses. Juriidilise isiku juhatuse tegevus loetakse juriidilise isiku tegevuseks (tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS) § 31 lg-d 2 ja 5). Kui juriidilise isiku juhatuse liige tekitab kolmandale isikule õigusvastaselt kahju, võib kaasneda vastutus nii juriidilisele isikule kui selle juhatuse liikmele. Seega ei olnud kostja II vastutus hageja ees välistatud üksnes põhjusel, et kostja II tegutses väidete avaldamisel kostja I veebilehel kostja I juhatuse liikmena. Ka kostja II puhul olid täidetud deliktilise vastutuse eeldused.⁷⁹

Tsiviilasjas, milles kohus mõistis mittetulundusühingust kostjalt 300 euro suuruse mittevaralise kahju hüvitise välja **kostja kodulehel avaldatud juhatuse koosoleku protokollis** hageja au teotavate ebaõigete faktiväidete ja ebakohase väärtushinnangu avaldamise eest, selgitas kohus avaldamise ja mittevaralise kahju suuruse kindlaksmääramise kontekstis mh järgmist. Mittevaralise kahju hüvitamise nõude rahuldamine ei sõltu sellest, kas mittetulundusühingu juhatuse otsuste avaldamine on sisereeglite kohaselt kohustuslik ja kas sellel on informatiivne tähendus. Kui kostja juhatuse avaldab oma veebilehel hageja kohta au teotavaid ebakohaseid väärtushinnanguid ja ebaõigeid faktiväiteid, jõuab see info teatud hulga inimesteni, kes kujundavad sellele tuginedes oma arvamuse hagejast. Kohus ei nõustunud, et juhatuse otsuste avalikustamine ei saa kahjustada hageja mainet, tema au ja väärikust ega tekitada kahju. Kostja kodukorra nõue avalikustada juhatuse otsuseid ei mõjuta kahjuhüvitise suurust.⁸⁰

Kohus selgitas, et telesaate ja meediaväljaande artikli puhul on avaldajaks **nii meediaettevõtja, kes saate/artikli avaldab, kui ka saate autor**.⁸¹ Artikli autor on töötaja, kes avaldab artikli tööülesandeid täites meediaettevõtja kui juriidilise isiku nimel.⁸² Hagejal on õigus valida, kelle vastu ta nõude esitab.⁸³

Seejuures saab ka satiiri või huumori võtmes kirjutatud artiklis negatiivseid hinnanguid avaldades rikkuda isiku isiklikke õigusi, kuid selline rikkumine ei pruugi olla igal juhul õigusvastane. Isiku kohta avaldatud ebakohase hinnangu õigusvastasust ei välista igal juhul see, kui avaldaja ise peab artiklit satiiriks. Ka satiirilisi või muid pilkavaid artikleid avaldades tuleb avaldajal arvestada teise isiku isikuõigusi ning teist isikut pilkava artikli puhul peab kohus

⁷⁸ TlnRko 30.04.2021, 2-19-10534.

⁷⁹ TlnRko 29.09.2021, 2-20-2487.

⁸⁰ TlnRko 30.08.2022, 2-20-9087.

⁸¹ TlnRko 13.05.2022, 2-18-19557; TlnRko 21.12.2022, 2-21-20000.

⁸² TlnRko 21.11.2022, 2-19-6738.

⁸³ TlnRko 13.05.2022, 2-18-19557.

hindama, kas pilkaja väljendusvabadust ning pilgatava isikuõigusi arvestades on pilge õigustatud ega ületa lubatud piire. Küll aga võib ühiskonna seisukohalt olulisel teemal pilge koosmõjus rikkumise raskuse ning pilgatava talumiskohustusega tähendada, et rikkumine ei ole õigusvastane.⁸⁴

Lisaks on kommentaaride avaldaja selle portaali pidaja, kus hageja I⁸⁵ kohta õigusvastased kommentaarid artiklitele kirjutati.⁸⁶ See, et kostja ei ole kommentaari koostaja, ei tähenda, et kostjal ei ole kontrolli kommenteerimiskeskonna üle. Hagejatel oli õigus valida, kelle vastu hagi esitada. Portaali pidajalt ei saa nõuda, et ta kommentaaride avaldamise võimaluse pakkumisel üldsusele toimetaks kommentaare sarnaselt artiklitele enne avaldamist. Portaali pidaja ei olnud kommentaaride avaldamise algataja. Siiski vastutab ta VÕS § 1047 lg 3 alusel, kuna ei loonud võimalust teatada ebakohastest kommentaaridest ega taganud nendest teatamisest kommentaaride eemaldamist. Kohus viitas Euroopa Inimõiguste Kohtu (EIK) lahendile⁸⁷, mille kohaselt kommentaaride avaldamist võimaldanud Internetiportaal vastutab, kui avaldatud kommentaarid kujutasid endast silmnähtavalt kannatanu vastu suunatud vihkamisele või vägivallale õhutamist. Seetõttu ei nõua kommentaaride ebaseadusliku olemuse tuvastamine keelelist ega õiguslikku analüüsi. **Internetiportaal peab ära hoidma selgelt õigusvastase sisuga kommentaaride avaldamise.** Analüüsitavas asjas ei olnud kõik kommentaarid silmnähtavalt õigusvastased ega kujutanud kannatanute vastu suunatud vihkamisele või vägivallale õhutamist. Kohtu hinnangul ei olnud kostja kontroll kommentaariumi üle piisav. Puuduvad kommenteerimise reeglid ja juhised ei ennetanud õigusvastase sisuga kommentaaride avaldamist ning puudus võimalus teatada ebasobivatest kommentaaridest.⁸⁸

Hageja kohta tema au teotavate ebakohaste väärtushinnangute avaldamine võib mh toimuda hageja **sõidukile solvavate sõnade kriipimise kaudu**. Analüüsitavas asjas nägid vulgaarsete sõnadega soditud sõidukit korterelamu hoovis majaanikud ja nende külalised ning hageja pidi sõitma sellise sõidukiga remonditöökotta ja seal sõiduki üle andma.⁸⁹

Isiku au teotavaid ebaõigeid faktiväiteid võidakse avaldada nt ka **YouTube'i vahendusel**.⁹⁰

Kohtud olid erinevatel seisukohtadel, **kas Facebooki Messengeri rakenduse kaudu edastamine on kolmandatele isikutele avaldamine** VÕS § 1047 mõttes. Ühes tsiviilasjas jättis kohus hageja mittevaralise kahju hüvitamise nõude rahuldamata, kuna ei pidanud kolmandatele isikutele avaldamiseks VÕS § 1047 mõttes Facebooki vestluses kostja poolt oma sõbrale (hageja abikaasale) hageja kohta väärtushinnangute kirjutamist. Facebooki „seinale“ postitamine erineb kirja saatmisest Facebooki Messengeri kaudu, kuna kiri saadeti praegu vaid ühele inimesele. Eesti kohtute ega EIK-i lahenditest ei nähtu, et kohtul oleks alust sekkuda kahe eraisiku kirjavahetusse. Demokraatlikku ühiskonda iseloomustab pluralism, sallivus ja avar mõtteviis. Sõnavabaduse piiramine on lubatav vaid veenvate argumentide olemasolul.⁹¹ VÕS § 1046 eesmärgiks ei saa olla PS §-s 45 sätestatud sõnavabaduse piiramine nii, et see ulatuks kahe eraisiku vestluste või kirjavahetuse piiramiseni. Kahe isiku suhtlusega ei kaasne tavapäraselt sellist kolmanda isiku maine kahjustamist, mis õigustaks sekkumist isiku põhiõigustesse. Ei ole mõeldav, et kahe eraisiku privaatne vestlus mööduks nii, et inimesed

⁸⁴ TlnRko 21.11.2022, 2-21-3130.

⁸⁵ Mittevaralise kahju hüvitamise nõude esitas ka hageja II, kuid tema kohta ei avaldanud kostja õigusvastaseid kommentaare ja kohus jättis nõude rahuldamata.

⁸⁶ Vt ka RKTko 10.06.2009, [3-2-1-43-09](#), p-d 13 ja 14.

⁸⁷ EIKo 16.06.2015, 64569/09 (Delfi vs. Eesti).

⁸⁸ VMko 22.10.2021, 2-20-9631.

⁸⁹ TMko 14.04.2022, 2-21-8324.

⁹⁰ TlnRko 08.10.2021, 2-19-8184; HMKo 18.05.2021, 2-19-8184.

⁹¹ EIKo 05.03.2012, 34472/07 (Gasiar vs. Poola).

kontrolliksid pidevalt oma väljendeid ja sõnavara, ning privaatset ühele isikule väljendatud emotsiooniga kaasneks teise isiku kahju hüvitamise nõue.⁹²

Teises tsiviilasjas aga pidas kohus kolmandatele isikutele avaldamiseks seda, et kostja edastas Facebooki Messengeri kaudu hageja lähedastele hageja au teotavaid ebakohaseid väärtushinnanguid sisaldavaid sõnumeid. Kohus viitas õiguskirjandusele⁹³ ning selgitas, et isiku väarikust võidakse rikkuda viisil, mis sisuliselt toimub nt nelja silma all ega kahjusta isiku mainet avalikkuse silmis. Hageja ei pea taluma enda halvustamist lähedaste ees.⁹⁴

Kohus ei pidanud avaldamiseks VÕS § 1047 mõttes aga oma Facebooki lehel sellisele petitsioonile suunava hüperlingi jagamist, milles olevat esitatud mitmeid hagejat laimavaid faktiväiteid ja väärtushinnanguid. **Facebooki jagamise funktsiooni kaudu postituse tegemine on avaldamine.** Kostja ei kasutanud jagamise funktsiooni, vaid tegi tavapärase postituse, kus avaldas hüperlingi petitsioonile ning lisas sellele kahe sõnalise kommentaari („mega jube“). Kostja postitusest ei järeldunud täielikku nõustumist petitsiooni väidetega ning kostja kommentaarist ei nähtunud kostja suhtumist petitsiooni sisusse (mh märkis kohus, et ei nähtunud, et kostja oleks petitsiooni allkirjastanud).⁹⁵

Füüsilise isiku surma korral on võimalik ka deliktiõiguse sätete alusel tekkiva kahju hüvitamise nõuete ja muude kohustuste üleminek **pärandvara** koosseisus. Kui kahju põhjustanud tegu pandi toime enne õigusjärgluse teket ja kahju tekkis pärast õigusjärglust, hakkab kahju tekitaja õigusjärglane vastutama kahju tekitaja kui õiguseellase tegude eest. Sellistel juhtudel ei ole tegemist sissenõutavaks muutunud hüvitiskohustuse üleminekuga. Vastutus mittevaralise kahju hüvitamise eest ei ole lahutamatu seotud pärandaja isikuga ning see läheb üle pärijale koos muu pärandvaraga. **Seega on võimalik, et pärija vastutab hagejale pärandaja kommentaariga tekitatud mittevaralise kahju eest.** Pärandi vastu võtnud pärijale lähevad pärandaja õigused ja kohustused tervikliku varakogumina üle sõltumata sellest, milline roll oli pärijal nende tekkimises. Seega ei ole oluline, et pärija hagejat ei solvanud ja nad ei puutunud omavahel kokku. Pärijat kaitseb pärandvara inventuur ja vajaduse korral pärandvara pankrotiavalduse esitamine. Seetõttu ei ole pärandaja vastutuse üleminek kostjale kui pärijale hea usu põhimõttega vastuolus.⁹⁶

1.2.1.3. Mittevaralise kahju hüvitise väljamõistmine tagaseljaotsusega

Kolmes tsiviilasjas mõistsid kohtud kostjalt hagejate kasuks mittevaralise kahju hüvitise välja tagaseljaotsusega.⁹⁷ Seejuures mõistis kohus ühelt füüsilisest isikust kostjalt oma (avalikul) Facebooki leheküljel hageja kohta ebaõigeid faktiväiteid ja ebakohaseid väärtushinnanguid sisaldava postituse avaldamise eest välja 300 eurot⁹⁸ ja teiselt äriühingu Google'i lehel hageja kohta au teotavaid ebaõigeid faktiväiteid ja ebakohast väärtushinnangut sisaldava arvustuse avaldamise eest 100 eurot⁹⁹. Juriidilisest isikust kostjalt mõistis kohus veebilehe pidajana hageja au teotavat ebakohast väärtushinnangut ja ebaõiget faktiväidet sisaldava postituse avaldamise eest välja 400 eurot.¹⁰⁰ Seejuures põhjendasid kohtud viidatud tsiviilasjades välja mõistetava mittevaralise kahju hüvitise suurust.

⁹² TrtRko 16.06.2022, 2-20-15286; TMko 25.05.2021, 2-20-15286.

⁹³ VÕS III komm (2021), § 1046, p 3.3.

⁹⁴ HMKo 05.12.2022, 2-22-9739.

⁹⁵ TrtRko 31.03.2022, 2-20-13076.

⁹⁶ TrtRko 06.09.2022, 2-20-17805.

⁹⁷ HMKo 12.01.2021, 2-20-17114; HMKo 03.07.2020, 2-20-5857; PMko 01.10.2020, 2-19-19240.

⁹⁸ PMko 01.10.2020, 2-19-19240.

⁹⁹ HMKo 12.01.2021, 2-20-17114.

¹⁰⁰ HMKo 03.07.2020, 2-20-5857.

Näiteks **tsiviilasjas nr 2-20-5857** pidas kohus 400 euro suuruse mittevaralise kahju hüvitise määramisel oluliseks järgmisi asjaolusid. Kostja oli veebilehe pidaja (mitte postituse kirjutaja) ning veebilehel avaldati üks lause, mis sisaldas üht ebaõiget faktiväidet ja üht ebakohast hinnangut. Veebilehe pidajalt ei saa eeldada, et ta on kõikide avaldatud postitustega kursis, kuid kostja ei eemaldanud postitust ka pärast hageja pöördumist. Kostja oli juriidiline isik, kuid ei teeninud (erinevalt osast meediaettevõtjatest) kasumit ega käivet au teotavaid postitusi lubades. Eesmärk on kompenseerida isikule tema õiguste rikkumisega kaasnevad negatiivsed tagajärjed ja kogemused, kannatanu ei tohi rikastuda ning kahjunõuded ei tohi muutuda sõna- ja väljendusvabadust piiravaks, heidutades inimesi esitamast negatiivseid arvamusi. Kahjunõude suuruse määramisel ei saa lähtuda teiste isikute heidutamise eesmärgist.¹⁰¹

1.2.1.4. Välja mõistetud mittevaralise kahju hüvitise suurus

Analüüsitava perioodil mõistsid kohtud au teotavate ebaõigete faktiväidete või ebakohaste väärtushinnangute avaldamise eest mittevaralise kahju hüvitise välja 67 tsiviilasjas, seejuures mõisteti mitmes¹⁰² tsiviilasjas mittevaralise kahju hüvitis välja mitme hageja kasuks. Avaliku elu tegelased olid hagejaks 12 tsiviilasjas¹⁰³.

Hüvitised jäid vahemikku 100 – 20 000 eurot, mediaan 500 eurot ja keskmine hüvitis 1605 eurot.

Hagejate au teotavaid ebaõigeid faktiväiteid või ebakohaseid väärtushinnanguid avaldati kolmandate isikutega peetud **Messengeri vestluses** (vt selle kohta eespool), **Facebooki grupi** või oma Facebooki lehe postitustes ning oma, Facebooki grupi või teise Facebooki kasutaja postituste kommentaarides (23 tsiviilasjas; hüvitised 100–5500 eurot; keskmine hüvitis 748 eurot; mediaan 300 eurot).

Lisaks avaldati hagejate au teotavaid ebaõigeid faktiväiteid või ebakohaseid väärtushinnanguid **meediaväljaannete võrguväljaannetes** ilmunud artiklite kommentaarides ning meediaväljaande artikli või saate jaoks antud infos (14 tsiviilasjas¹⁰⁴; hüvitised 100–3000 eurot; keskmine hüvitis 729 eurot; mediaan 500 eurot), meediaväljaande artiklis või meediakanali saates (12 tsiviilasjas¹⁰⁵; hüvitised 200 – 20 000 eurot; keskmine hüvitis 4364 eurot; mediaan 2000 eurot; seejuures sisaldas ühes tsiviilasjas¹⁰⁶ välja mõistetud mittevaralise kahju hüvitis ka hüvitist isikuandmete ebaseadusliku töötlemise ja teises tsiviilasjas¹⁰⁷ hageja kujutise lubamatu kasutamise eest).

Samuti avaldati hagejate au teotavaid ebaõigeid faktiväiteid või ebakohaseid väärtushinnanguid **juriidilise isiku veebilehel** (seitsmes tsiviilasjas¹⁰⁸; hüvitised 100–1000 eurot; keskmine hüvitis 381 eurot; mediaan 250 eurot; kolmes tsiviilasjas¹⁰⁹ oli tegemist hageja maksehäire kohta valetabe avaldamisega).

¹⁰¹ HMKo 03.07.2020, 2-20-5857.

¹⁰² HMKo 13.04.2021, 2-20-13307; HMKo 08.07.2021, 2-19-17902; TMKo 02.11.2021, 2-21-3574.

¹⁰³ TrtRko 31.03.2022, 2-20-13076; TrtRko 06.09.2022, 2-20-17805; TlnRko 18.11.2022, 2-20-17802; TMKo 13.05.2021, 2-20-12455; TMKo 08.01.2021, 2-20-12562; TlnRko 21.12.2022, 2-21-20000; TlnRko 12.01.2022, 2-19-2323; TlnRko 13.05.2022, 2-18-19557; TlnRko 30.11.2022, 2-20-11009; HMKo 30.11.2021, 2-20-3863; HMKo 23.02.2022, 2-20-3865.

¹⁰⁴ Tsiviilasjas nr 2-20-13307 mõisteti kostjalt mittevaralise kahju hüvitis välja kahe hageja kasuks.

¹⁰⁵ Kinnises menetluses lahendatud tsiviilasjas oli neli hagejat ning tsiviilasjas nr 2-19-17902 oli kaks hagejat. Tsiviilasjades nr 2-18-11652 ja nr 2-21-20000 oli kaks kostjat.

¹⁰⁶ HMKo 08.07.2021, 2-19-17902.

¹⁰⁷ TlnRko 11.02.2022, 2-20-12004.

¹⁰⁸ Tsiviilasjas nr 2-21-3574 oli kaks hagejat.

¹⁰⁹ HMKo 20.09.2021, 2-20-5535; HMKo 19.12.2022, 2-22-10761; TlnRko 29.09.2021, 2-20-2487.

Hagejate au teotavaid ebaõigeid faktiväiteid või ebakohaseid väärtushinnanguid avaldati ka kolmandatele isikutele saadetud **e-kirjas** (neljas tsiviilasjas¹¹⁰; hüvitised 200–1500 eurot; keskmine hüvitis 700 eurot; mediaan 500 eurot). Lisaks toimus avaldamine **Internetis avaldatud petitsioonis** (ühes tsiviilasjas; hüvitis 2000 eurot), **Youtube'i vahendusel** veebiseminari videos (ühes tsiviilasjas; hüvitis 2000 eurot) ning muul viisil (viies tsiviilasjas¹¹¹; hüvitised 300–800 eurot; keskmine hüvitis 440 eurot; mediaan 300 eurot).

Analüüsitaval perioodil esines nii tsiviilasju, kus ringkonnakohus jättis maakohtu välja mõistetud kahjuhüvitise suuruse muutmata¹¹², vähendas maakohtu välja mõistetud mittevaralise kahju hüvitise suurust¹¹³, kui ka tsiviilasju, kus ringkonnakohus mõistis (erinevalt maakohtust) mittevaralise kahju hüvitise välja¹¹⁴ või suurendas¹¹⁵ seda.

Näiteks ühes tsiviilasjas suurendas ringkonnakohus maakohtus kahe hageja au teotava ebakohase väärtushinnangu eest kostjalt välja mõistetud 200 euro suurust hüvitist 100 euro võrra, kuna pidas hageja au teotavaks veel üht kostja avaldatud väärtushinnangut.¹¹⁶ Samas viitas kohus teises tsiviilasjas sama hageja teise kostja vastu esitatud nõuet lahendades, et igat ebakohast väidet ei saa hinnastada, määrates vastava väite kasutamisel kahjustatud isikule väljamõistetava mittevaralise kahju hüvitise suuruse. Kahjuhüvitis määratakse kindlaks konkreetse vaidluse asjaolude alusel.¹¹⁷

Lisaks mõistis ringkonnakohus erinevalt maakohtust hageja kasuks¹¹⁸ kostjalt mittevaralise kahju hüvitise (300 eurot) välja, kui leidis, et kostja avaldatu käis hageja kohta, arvestades kommentaari avaldamise konteksti.¹¹⁹ Samuti rahuldab ringkonnakohus erinevalt maakohtust hageja mittevaralise kahju hüvitamise nõude, kui ta erinevalt maakohtust oli seisukohal, et kostja teotas hageja au ebakohase väärtushinnangu või avaldas valesid faktiväiteid.¹²⁰

Mitmes tsiviilasjas leidis ringkonnakohus erinevalt maakohtust, et **avaliku elu tegelasest** hageja õigusi rikuti ning hageja kasuks tuleb välja mõista mittevaralise kahju hüvitis. Õiguspärane ega avalikkuse huvides ei ole avaliku elu tegelase (ega muu isiku) au teotamine tema kohta põhjendamatult negatiivse või ebakohases vormis hinnangu andmise teel tema solvamise eesmärgil.¹²¹ Seejuures rõhutas ringkonnakohus, et isegi kui hageja on avaliku elu tegelane, ei teeni negatiivse väärtushinnangu avaldamine üksnes tema solvamise eesmärgil mõistlikult võttes avalikke huve.¹²² Ühes tsiviilasjas rõhutas kohus, et kostja avaldatu seostus avaliku huviga vaid kaudselt. Kostja avaldatu ei olnud seisukoht avalikku huvi pakkuva küsimuse kohta, vaid üksnes hageja eraelu ja isikuomaduste arvustamine. Ringkonnakohtu hinnangul ei saanud maakohtu tuvastatud asjaoludest järeldada, et hageja põhjustas kostja avaldatud hinnangud. Kui kostja leidis, et hageja on oma eraelu ja seksuaalsuse eksponeerimisel ületanud ühiskondlikult aktsepteeritud normi, oleks ta arvamust saanud avaldada

¹¹⁰ Tsiviilasjas nr 2-21-13867 oli kaks kostjat.

¹¹¹ PMKo 26.02.2021, 2-20-10947; HMKo 28.04.2021, 2-20-17920; TMKo 14.04.2022, 2-21-8324; HMKo 08.01.2020, 2-18-16345; HMko 30.11.2021, 2-20-3863.

¹¹² Nt TrtRko 07.12.2020, 2-20-2747; TlnRko 26.06.2020, 2-19-14337; TlnRko 08.09.2020, 2-19-11282; TlnRko 18.10.2022, 2-21-13251.

¹¹³ Nt TlnRko 21.10.2022, 2-20-12279; TlnRko 21.12.2022, 2-21-20000.

¹¹⁴ Nt TlnRko 02.12.2022, 2-21-759; TrtRko 29.11.2021, 2-20-5872; TrtRko 25.11.2022, 2-22-3041; TrtRko 06.09.2022, 2-20-17805; TlnRko 18.11.2022, 2-20-17802.

¹¹⁵ Nt TlnRko 13.10.2020, 2-19-15896; TlnRko 31.08.2021, 2-20-5518.

¹¹⁶ TlnRko 13.10.2020, 2-19-15896.

¹¹⁷ HMKo 30.11.2021, 2-20-18144.

¹¹⁸ Kohus jättis hageja I mittevaralise kahju hüvitamise nõude rahuldamata, kuna kostja avaldatu ei käinud tema kohta.

¹¹⁹ TrtRko 29.11.2021, 2-20-5872.

¹²⁰ TrtRko 25.11.2022, 2-22-3041; TlnRko 02.12.2022, 2-21-759; TlnRko 21.11.2022, 2-21-3130.

¹²¹ TrtRko 06.09.2022, 2-20-17805; TlnRko 18.11.2022, 2-20-17802; TrtRko 31.03.2022, 2-20-13076.

¹²² TrtRko 31.03.2022, 2-20-13076.

tasakaalukamalt. Kostja kommentaarid halvustasid intensiivselt hageja käitumist, isiksust ja intellekti ega väljendanud arvamust, mis on ühiskonnas kõlbeline ja mis mitte.¹²³

Ühes tsiviilasjas ringkonnakohus aga vähendas maakohtus kostjalt avaliku elu tegelasest hageja kasuks Internetiportaalis hageja au teotavaid ebaõigeid faktiväiteid sisaldava petitsiooni avaldamise eest välja mõistetud mittevaralise kahju hüvitist 1000 euro võrra, kuna pidas erinevalt maakohtust hageja au teotavaks ja ebaõigeks täielikult ühte ja osaliselt ühte kostja avaldatud faktiväidet. Ringkonnakohus pidas mittevaralise kahju hüvitise põhjendatud suuruseks 2000 eurot, arvestades petitsiooni üldist tonaalsust, au ja hea nime riive intensiivsust ning rikkumise pikkust.¹²⁴ Teises tsiviilasjas vähendas ringkonnakohus maakohtus avaliku elu tegelasest hageja kasuks meediaettevõtjalt ja artikli autorilt välja mõistetud mittevaralise kahju hüvitisi. Ringkonnakohus leidis erinevalt maakohtust, et meediaväljaande veebiväljaandes avaldatud artiklis avaldati üksnes hageja au teotav ja majanduslikult kahjulik ebaõige faktiväide, mitte aga ka au teotavaid ebakohaseid väärtushinnanguid. Ringkonnakohus mõistis hageja kasuks kostjalt I välja 250 eurot ja kostjalt II 500 eurot.¹²⁵

1.2.1.5. Kahjuhüvitise suuruse määramisel arvestatavad asjaolud

Kohtud arvestasid **mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel kokkuvõtlikult järgmisi asjaolusid.**

Kohtud arvestasid mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel kostjate poolt hageja kohta **avaldatu sisu, rikkumise ulatust ja raskust.**¹²⁶ Mitmetes tsiviilasjades arvestasid kohtud, et tegemist oli äärmiselt inetu, halvustava, solvava ja häbistava sõnakasutusega, mis jättis lugejale hagejast väga inetu ja väära mulje¹²⁷ (nt kui hälbivalt käituvast¹²⁸, ebamoraalsest ja vaimse puudega inimesest¹²⁹ või pedofiilist¹³⁰). Ühes tsiviilasjas arvestas kohus, et kostja avaldatud väärtusotsustused olid halvustava tähendusega, mitte otseselt ebatsensuursed. Kostja avaldatu ei olnud ulatuslik laim ning kostja eesmärgiks ei olnud hävitada hageja au ja head mainet avalikkuse silmis.¹³¹ Näiteks arvestas kohus, et kostja rikkus hageja õigusi ühel korral.¹³² Lisaks arvestasid kohtud, et kostja avaldas ühe ebakohast väärtushinnangut sisaldava kommentaari¹³³, hooletusest ühe ebaõige faktiväite ja kolm ebakohast väärtushinnangut, mis kahjustasid hageja mainet¹³⁴. Kohus arvestas rikkumise raskusena seda, et hageja au teotava ebaõige faktiväitega käsitati hagejat sisuliselt kuriteo toimepannud isikuna.¹³⁵ Lisaks arvestas kohus ühes

¹²³ TlnRKO 18.11.2022, 2-20-17802.

¹²⁴ TlnRKO 30.11.2022, 2-20-11009.

¹²⁵ TlnRKO 21.12.2022, 2-21-20000.

¹²⁶ Nt PMKo 26.02.2021, 2-20-10947; HMKo 03.07.2020, 2-20-5857; HMKo 12.01.2021, 2-20-17114; TlnRKO 08.10.2021, 2-19-8184; HMKo 18.05.2021, 2-19-8184; HMKo 23.02.2022, 2-20-3865; VMKo 22.10.2021, 2-20-9631; TMKo 30.04.2020, 2-20-972; TlnRKO 11.02.2022, 2-20-12004; HMKo 28.05.2021, 2-19-2323; TlnRKO 12.01.2022, 2-19-2323; TlnRKO 13.05.2022, 2-18-19557; HMKo 19.02.2021, 2-18-19557; TlnRKO 21.11.2022, 2-19-6738; HMKo 02.07.2021, 2-19-6738; TlnRKO 13.05.2022, 2-18-19557; HMKo 19.02.2021, 2-18-19557; HMKo 13.04.2021, 2-20-13307.

¹²⁷ TlnRKO 13.10.2020, 2-19-15896; HMKo 14.04.2020, 2-19-15896; HMKo 22.02.2021, 2-20-6822; TMKo 26.03.2021, 2-20-2633; TlnRKO 18.10.2022, 2-21-13251; HMKo 17.06.2022, 2-21-13251; TrtRKO 07.12.2020, 2-20-2747; TMKo 25.08.2020, 2-20-2747; HMKo 01.07.2022, 2-21-19989; TlnRKO 26.06.2020, 2-19-14337; HMKo 05.02.2020, 2-19-14337.

¹²⁸ HMKo 22.02.2021, 2-20-6822; TlnRKO 18.10.2022, 2-21-13251; HMKo 17.06.2022, 2-21-13251.

¹²⁹ TrtRKO 07.12.2020, 2-20-2747; TMKo 25.08.2020, 2-20-2747; TlnRKO 26.06.2020, 2-19-14337; HMKo 05.02.2020, 2-19-14337.

¹³⁰ HMKo 01.07.2022, 2-21-19989.

¹³¹ TlnRKO 08.09.2020, 2-19-11282; HMKo 13.05.2020, 2-19-11282.

¹³² TlnRKO 26.06.2020, 2-19-14337; HMKo 05.02.2020, 2-19-14337.

¹³³ HMKo 28.10.2020, 2-20-2629; TlnRKO 08.09.2020, 2-19-11282; HMKo 13.05.2020, 2-19-11282.

¹³⁴ HMKo 30.11.2021, 2-20-18144.

¹³⁵ TlnRKO 14.02.2020, 2-17-15244; HMKo 17.06.2019, 2-17-15244.

tsiviilasjas, et kostja oli üksnes selle veebilehe pidaja, kuhu postitus kirjutati, mitte postituse kirjutaja.¹³⁶

Kohtud arvestasid **rikkumise tagajärgi**.¹³⁷ Mitmes tsiviilasjas leidsid kohtud, et kostja avaldatu ei saanud tekitada hagejale ülemääraseid hingelisi üleelamisi.¹³⁸ Ühes tsiviilasjas selgitas kohus nt, et üksnes kommentaari avaldamisest ei saanud järeldada ulatuslikku mõju hagejale ning ta ei toonud esile asjaolusid, mis õigustaksid keskmisest suurema mittevaralise kahju hüvitise väljamõistmist.¹³⁹ Kohus arvestas, et kostja avaldatu ei kahjustanud hageja mainet silmnähtavalt ja oluliselt ning ta ei toonud kohtu ette asjaolusid, millest järelduksid olulised muutused tema elukorralduses või suhetes teistega.¹⁴⁰ Mitmes tsiviilasjas arvestas kohus mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel ka seda, et ei olnud tõendatud, et just kostja õigusvastane tegevus tõi kaasa negatiivsed tagajärjed.¹⁴¹ Seejuures selgitas kohus ühes tsiviilasjas, et hageja väidet karjääri lõppemise kohta ei saa arvestada mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel. Kui kostja tegevuse tõttu lõppes hageja majandustegevus, on hagejal õigus nõuda kostjalt varalise kahju hüvitamist.¹⁴² Lisaks arvestasid kohtud mitmes tsiviilasjas, et ei olnud tõendatud, et hageja tervis sai kahjustada.¹⁴³

Samas arvestas kohus nt ühes tsiviilasjas, et kostja avaldatud laimav, solvav ning hageja au ja väärrikust teotav kommentaar tekitas hagejale mainekahju, hingelisi üleelamisi ja kahjustas tema tervist. Kohus pidas usutavaks, et hageja kaotas südamelähedase eneseteostusvõimaluse ning tema senine kutsetöö oli häiritud (kannatada sai hageja koostöö seniste partnerite ja kolleegidega).¹⁴⁴ Kohus arvestas mitmes tsiviilasjas rikkumise tagajärjena seda, et hageja tervis sai kahjustada.¹⁴⁵

Lisaks arvestasid kohtud mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel kostjate rikkumise ulatuse hindamisel hageja kohta avaldatud **ebakohasete väärtushinnangute või ebaõigete faktiväidete avaldamise viisi ning seda, kas avaldatu jõudis paljude inimesteni**.¹⁴⁶ Ühes tsiviilasjas arvestas kohus, et kostja avaldas hageja au ja väärrikust teotavad äärmiselt halvustava tähendusega väärtushinnangud kahes kinnises Facebooki grupis, mille kaudu kostja avaldatu jõudis eelduslikult paljude inimesteni (ühes Facebooki grupis oli nt 7500 liiget), mh hageja

¹³⁶ HMKo 03.07.2020, 2-20-5857.

¹³⁷ Nt TlnRko 31.08.2021, 2-20-5518; HMKo 28.03.2022, 2-21-3968.

¹³⁸ TMKo 04.09.2020, 2-20-5519; TlnRko 13.10.2020, 2-19-15896; HMKo 14.04.2020, 2-19-15896; TrtRko 07.12.2020, 2-20-2747; TMKo 25.08.2020, 2-20-2747; TlnRko 26.06.2020, 2-19-14337; HMKo 05.02.2020, 2-19-14337; TlnRko 08.09.2020, 2-19-11282; HMKo 13.05.2020, 2-19-11282.

¹³⁹ HMKo 03.09.2021, 2-20-18143.

¹⁴⁰ HMKo 28.10.2020, 2-20-2629.

¹⁴¹ TMKo 04.09.2020, 2-20-5519; TlnRko 08.09.2020, 2-19-11282; HMKo 13.05.2020, 2-19-11282; HMKo 30.11.2021, 2-20-18144; TlnRko 26.06.2020, 2-19-14337; HMKo 05.02.2020, 2-19-14337; HMKo 03.09.2021, 2-20-18143.

¹⁴² HMKo 30.11.2021, 2-20-18144.

¹⁴³ TMKo 04.09.2020, 2-20-5519; TlnRko 08.09.2020, 2-19-11282; HMKo 13.05.2020, 2-19-11282; HMKo 30.11.2021, 2-20-18144; HMKo 03.09.2021, 2-20-18143.

¹⁴⁴ HMKo 01.07.2022, 2-21-19989; HMKo 04.03.2022, 2-21-479.

¹⁴⁵ HMKo 04.03.2022, 2-21-479.

¹⁴⁶ HMKo 04.03.2022, 2-21-479; HMKo 03.02.2022, 2-21-2829; TMKo 07.12.2020, 2-20-10066; HMKo 30.03.2021, 2-19-16945; TlnRko 08.10.2021, 2-19-8184; HMKo 18.05.2021, 2-19-8184; TrtRko 06.09.2022, 2-20-17805; TlnRko 18.11.2022, 2-20-17802; TlnRko 27.09.2021, 2-20-3860; HMKo 29.01.2021, 2-20-3860; TrtRko 31.03.2022, 2-21-315; TlnRko 30.08.2022, 2-20-9087; HMKo 31.01.2022, 2-20-9087; TlnRko 30.04.2021, 2-19-10534; HMKo 02.11.2020, 2-19-10534; TlnRko 21.10.2022, 2-20-12279; TMKo 13.05.2021, 2-20-12455; TrtRko 07.12.2020, 2-20-2747; HMKo 05.12.2022, 2-22-9739; TlnRko 02.12.2022, 2-21-759; VMKo 22.10.2021, 2-20-9631; TMKo 30.04.2020, 2-20-972; TrtRko 31.03.2022, 2-20-13076; TrtRko 29.11.2021, 2-20-5872; TlnRko 21.11.2022, 2-21-3130; TlnRko 21.12.2022, 2-21-20000; HMKo 10.09.2021, 2-20-1693; TlnRko 13.10.2020, 2-19-15896; HMKo 14.04.2020, 2-19-15896; HMKo 22.02.2021, 2-20-6822; TMKo 26.03.2021, 2-20-2633; HMKo 30.11.2021, 2-20-18144.

lähedaste ja tuttavateni.¹⁴⁷ Samas teises tsiviilasjas selgitas kohus vastupidi, et kommentaari Facebooki kinnises grupis avaldamise korral jõuab see piiratud arvu inimesteni.¹⁴⁸

Kohtud arvestasid kahes tsiviilasjas ka Facebookis teise kasutaja postituse all kommentaaride avaldamise puhul, et Internetiportaalis avaldatud kommentaar jõuab ilmselt paljude lugejateni.¹⁴⁹ Samas leidis kohus ka vastupidi, et paljasõnaline on väide, et Facebookis avaldatud kommentaar on laiaulatuslikult kõigile Eesti keeleruumis viibivatele isikutele kättesaadav. Kõik Eestis elavad inimesed ei ole Facebooki kasutajad ning kõik Facebookis avaldatud postitused ei ole avalikult kättesaadavad. Kohtu hinnangul ei tõendanud hageja kostja kommentaari laiaulatuslikku mõju (kas kommentaar oli avalikult kättesaadav ning kui paljud sellega tegelikult tutvusid).¹⁵⁰

Teises tsiviilasjas selgitas kohus, et Facebookis postituse kommenteerimine ei ole väärtushinnangu avaldamise viis, mis mõjutaks oluliselt hageja au ja head nime.¹⁵¹ Erinevalt ajakirjandusväljaandest, mille puhul võib mõistlik isik eeldada ajakirjanduslikku kontrolli ja seetõttu omistada seal avaldatud väärtushinnangutele suuremat kaalu, ei ole suvalise inimese Facebookis avaldatud kommentaar mõistliku isiku jaoks kuigi suure kaaluga ega saa seetõttu väga intensiivselt isiku au riivata.¹⁵² See, kui kiiresti ja kui paljudeni postitused Facebookis jõuavad, sõltub mh jälgijate kasutusaktiivsusest, vanusest, reaktsioonidest postitusele (rohkem reaktsioone saanud postitused jõuavad suurema arvu kasutajateni).¹⁵³

Kohtud selgitasid **meediaväljaannete ja meediakanalite** kontekstis, et Internetis on artiklid tagantjärele enam loetavad, sest need on otsingute kaudu hõlpsasti kättesaadavad. Seevastu paberil on võimalik ajalehega tutvuda üldjuhul vaid raamatukogudes ja arhiivides, mistõttu paberil ei ole hagejat kahjustav artikkel kergesti kättesaadav.¹⁵⁴ Ühes tsiviilasjas arvestas kohus, et kuigi ebakohaseid väärtushinnanguid avaldati üleriigilise levikuga ajakirjandusväljaandes, ei olnud need kostja intervjuu peamiseks sisuks.¹⁵⁵ Samas teises tsiviilasjas rõhutas kohus 800 euro suuruse mittevaralise kahju hüvitise väljamõistmisel, et hageja au teotavad ebaõiged faktiväited ja ebakohased väärtushinnangud avaldati Eesti kõige suurema tiraažiga päevalehe Interneti kodulehel ja tegemist oli paljudele inimestele kättesaadava artikliga.¹⁵⁶ Ühes tsiviilasjas arvestas kohus ka seda, et kostja avaldas hageja au teotavad ebakohased väärtushinnangud ja ebaõiged faktiväited Eesti ühe tuntuma telesaate vahendusel, mõistes ilmselt seeläbi, millises ulatuses tema avaldatud andmed levivad. Kui au teotav ebakohane väärtushinnang avaldatakse veebiväljaandes, mis ei ole peavoolumeedia väljaanne, on artiklit lugenud ilmselt paljud inimesed, kuid selle levik ei ole olnud väga ulatuslik.¹⁵⁷

Meediaväljaande võrguväljaande kommentaariumis kommentaari avaldamise puhul leidsid kohtud kahes tsiviilasjas, et avaldatu jõudis paljude lugejateni.¹⁵⁸ Ühes tsiviilasjas märkis kohus aga, et hageja ei toonud välja ega tõendanud, et kostja avaldatud kommentaar leidis avalikku vastukaja ning seda luges palju inimesi. Seega ei saanud järeldada, et tegemist oli laialdase vastukajaga postitusega, mis mõjutas teisi kommenteerijaid ja millel oli hageja edasisele

¹⁴⁷ TMKo 26.03.2021, 2-20-2633.

¹⁴⁸ HMKo 28.10.2020, 2-20-2629.

¹⁴⁹ TrtRko 07.12.2020, 2-20-2747; TMKo 25.08.2020, 2-20-2747; TlnRko 31.08.2021, 2-20-5518.

¹⁵⁰ HMKo 03.09.2021, 2-20-18143.

¹⁵¹ TlnRko 13.10.2020, 2-19-15896.

¹⁵² TrtRko 29.11.2021, 2-20-5872.

¹⁵³ TrtRko 31.03.2022, 2-20-13076.

¹⁵⁴ TlnRko 14.02.2020, 2-17-15244; HMKo 17.06.2019, 2-17-15244.

¹⁵⁵ HMKo 13.04.2021, 2-20-13307.

¹⁵⁶ HMKo 03.02.2022, 2-21-2829.

¹⁵⁷ TlnRko 21.11.2022, 2-21-3130; VMKo 22.10.2021, 2-20-9631.

¹⁵⁸ TlnRko 18.10.2022, 2-21-13251; HMKo 17.06.2022, 2-21-13251; HMKo 01.07.2022, 2-21-19989; TlnRko 26.06.2020, 2-19-14337; HMKo 05.02.2020, 2-19-14337.

elukäigule mistahes sisuline mõju.¹⁵⁹ Lisaks leidis kohus, et hageja kohta halvustava hinnangu meelelahustuslikus artiklis avaldamine ei saanud põhjustada hagejale olulisi kannatusi.¹⁶⁰

Kohus arvestas nt ka seda, et kostja avaldas väikelinnas, kus suuline info levis kiiremini ja laiemini kui mõnes rohkem anonüümsust pakkuvast suuremas linnas, teabe siiski piiratud isikute ringile (küll mitmele inimesele).¹⁶¹

Samuti selgitas kohus mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel mh järgmist. Kuigi andmed avaldati Internetis, kus teave võib teoreetiliselt jõuda paljude inimesteni, avaldati andmed ühingu portaalis, mille vastu puudub laiemal avalikkusel huvi. Seega kahjustati hageja mainet väga piiratud hulga inimeste ees.¹⁶² Ka olukorras, kus info avaldati korteriühistu tegevuse kohta maja elanikele (ühistu liikmetele), oli kahju intensiivsus ja kestus piiratud nii isikuliselt kui ka ajaliselt.¹⁶³ Ühes tsiviilasjas pidas kohus mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel oluliseks mh seda, et hageja au teotavaid ebaõigeid faktiväiteid avaldati hageja kutsetegevuslastele koostööpartneritele.¹⁶⁴

Lisaks arvestasid kohtud enamikus tsiviilasjades mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel **kostjate tegevust pärast rikkumist**¹⁶⁵, nii seda, kui kostja kahetses oma tegu, võttis avaldatu maha ja vabandas hageja ees¹⁶⁶ (mh arvestas kohus vabandamise asjaolusid, nt kas vabandati pärast nõude esitamist), kui ka seda, kui kostja jätkas rikkumist, õigustas oma tegevust, ei vabandanud hageja ees või tegi seda ebasiiralt¹⁶⁷. Seejuures arvestas kohus mitmes tsiviilasjas nii kostja käitumise positiivseid kui ka negatiivseid aspekte.¹⁶⁸ Kohus selgitas mh, et kuigi vabandamine ei ole iseseisev õiguskaitsvahend, on see kahju heastamisel oluline rikkumist kompenseeriv vahend.¹⁶⁹ Ühes tsiviilasjas arvestas kohus nii seda, et kostja lükkas ebaõiged andmed enne kohtulahendi tegemist ümber, kui ka seda, et parandust ei avaldatud kohe ja hagejat halvustava ebaõige faktiväitega tekst on endiselt saadaval ajalehe paberväljaandes.¹⁷⁰

¹⁵⁹ TlnRko 08.09.2020, 2-19-11282; HMKo 13.05.2020, 2-19-11282.

¹⁶⁰ TlnRko 21.11.2022, 2-21-3130.

¹⁶¹ PMKo 26.02.2021, 2-20-10947.

¹⁶² HMKo 31.01.2022, 2-20-9087.

¹⁶³ HMKo 28.04.2021, 2-20-17920.

¹⁶⁴ TlnRko 23.02.2022, 2-21-318; HMKo 22.06.2021, 2-21-318.

¹⁶⁵ TMKo 02.11.2021, 2-21-3574.

¹⁶⁶ TMKo 26.03.2021, 2-20-2633; TlnRko 13.10.2020, 2-19-15896; HMKo 14.04.2020, 2-19-15896; HMKo 01.07.2022, 2-21-19989; TMKo 14.04.2022, 2-21-8324; HMKo 04.03.2022, 2-21-479; TrtRko 25.11.2022, 2-22-3041; TrtRko 06.09.2022, 2-20-17805; TlnRko 18.11.2022, 2-20-17802; TlnRko 27.09.2021, 2-20-3860; HMKo 29.01.2021, 2-20-3860; TlnRko 21.10.2022, 2-20-12279; TlnRko 13.05.2022, 2-18-19557; HMKo 19.02.2021, 2-18-19557; TlnRko 14.02.2020, 2-17-15244; HMKo 17.06.2019, 2-17-15244; TlnRko 21.11.2022, 2-19-6738; HMKo 02.07.2021, 2-19-6738.

¹⁶⁷ HMKo 22.02.2021, 2-20-6822; TlnRko 18.10.2022, 2-21-13251; HMKo 17.06.2022, 2-21-13251; TrtRko 07.12.2020, 2-20-2747; TMKo 25.08.2020, 2-20-2747; HMKo 30.11.2021, 2-20-18144; HMKo 03.07.2020, 2-20-5857; HMKo 12.01.2021, 2-20-17114; TlnRko 08.10.2021, 2-19-8184; HMKo 18.05.2021, 2-19-8184; TlnRko 25.11.2022, 2-21-14268; HMKo 26.05.2022, 2-21-14268; HMKo 23.02.2022, 2-20-3865; TlnRko 30.08.2022, 2-20-9087; HMKo 31.01.2022, 2-20-9087; TlnRko 21.10.2022, 2-20-12279; TrtRko 07.12.2020, 2-20-2747; TlnRko 02.12.2022, 2-21-759; VMKo 22.10.2021, 2-20-9631; HMKo 30.11.2021, 2-20-3863; TrtRko 31.03.2022, 2-20-13076; HMKo 10.09.2021, 2-20-1693; TlnRko 13.05.2022, 2-18-19557; HMKo 19.02.2021, 2-18-19557.

¹⁶⁸ HMKo 01.07.2022, 2-21-19989; HMKo 28.04.2021, 2-20-17920; TlnRko 11.02.2022, 2-20-12004; TMKo 13.05.2021, 2-20-12455.

¹⁶⁹ HMKo 28.10.2020, 2-20-2629.

¹⁷⁰ TlnRko 14.02.2020, 2-17-15244; HMKo 17.06.2019, 2-17-15244.

Mitmes tsiviilasjas arvestas kohus **hageja tegevust ja kahju tekkimise vältimise võimalusi**.¹⁷¹ Kohtud arvestasid nii seda, et kahju ei põhjustanud hageja tegevus, hageja ei saanud mõjutada seda, et kostja avaldas tema kohta au teotava kommentaari¹⁷², kui ka seda, et hageja ei võtnud ette adekvaatseid samme selleks, et vaidlust kohtuväliselt lahendada¹⁷³. Lisaks viitas kohus ühes tsiviilasjas, et hagejal tulnuks arvestada, et tundliku teema avalikkuse ette toomine võib tekitada negatiivset vastukaja¹⁷⁴. Lisaks arvestas kohus ühes tsiviilasjas mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel mh seda, et hageja ja kolmas isik kandsid oma konfliktid suhted üle ka *practical*-laskmise harrastusse, esitades teineteise suhtes kaebusi mh kostjale. Seega põhjustas hageja ise oma käitumisega olukorra, kus ta sattus mittetulundusühingust kostja juhatuse tähelepanu alla.¹⁷⁵ Samuti arvestas kohus seda, et hagejal oli võimalik kostja kommentaar kustutada ja nii selle negatiivset mõju piirata.¹⁷⁶ Muuhulgas arvestas kohus avaliku elu tegelasest hageja kasuks hageja au teotavat ja majanduslikult kahjulikku ebaõiget faktiväidet sisaldava artikli autorilt ja artikli avaldanud meediaettevõtjalt välja mõistetava mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel, et hageja käest küsiti enne artikli ilmumist kommentaari, kuid ta ei vastanud sellele enne artikli ilmumist.¹⁷⁷

Kohtud arvestasid mittevaralise kahju hüvitiste suuruse määramisel mitmetes tsiviilasjades **kostja varalist seisu**.¹⁷⁸ Näiteks seda, et kostja tegutseb äriühingu juhatuse liikmena ja on kahe lasteaia juhataja¹⁷⁹ või kostja töötasu suurust ja tal kinnisvara olemasolu¹⁸⁰; kostja sissetulekut, ülalpeetavate ja kinnisvara olemasolu¹⁸¹. Seejuures selgitas kohus ühes tsiviilasjas, et kostja ei tõendanud oma töötust ning see ei vabastaks teda tekitatud kahju hüvitamisest.¹⁸² Ühes tsiviilasjas arvestas kohus nii hageja kui ka kostja majanduslikku olukorda.¹⁸³ Lisaks arvestas kohus, et kostja oli juriidiline isik, kuid ei teeninud (erinevalt osast meediaettevõtjatest) kasumit ega käivet au teotavaid postitusi lubades.¹⁸⁴ Samuti arvestas kohus seda, et üks kostja oli füüsiline isik ja teine juriidiline isik.

Peaaegu kõikides tsiviilasjades arvestas kohus **varasemas kohtupraktikas välja mõistetud hüvitiste suurust** (sh Riigikohtu kodulehel avaldatud kohtupraktika analüüsis märgitud hüvitisi). Kohtud viitasid kohtupraktika analüüsile nii varasemate kahjuhüvitistega sarnases suuruses kahjuhüvitise väljamõistmisel kui ka siis, kui nad mõistsid hagejate kasuks välja varasemast erinevas suuruses kahjuhüvitisi. Näiteks põhjendas kohus ühes tsiviilasjas varasemas kohtupraktika analüüsis märgitud mittevaralise kahju hüvitiste keskmisest suurema mittevaralise kahju hüvitise väljamõistmist.¹⁸⁵

¹⁷¹ TlnRko 31.08.2021, 2-20-5518; HMKo 30.03.2021, 2-19-16945; TrtRko 31.03.2022, 2-21-315; TlnRko 30.04.2021, 2-19-10534; TlnRko 02.12.2022, 2-21-759.

¹⁷² TlnRko 13.10.2020, 2-19-15896.

¹⁷³ TlnRko 08.09.2020, 2-19-11282; HMKo 13.05.2020, 2-19-11282.

¹⁷⁴ HMKo 30.11.2021, 2-20-18144.

¹⁷⁵ HMKo 31.01.2022, 2-20-9087.

¹⁷⁶ TrtRko 29.11.2021, 2-20-5872.

¹⁷⁷ TlnRko 21.12.2022, 2-21-20000.

¹⁷⁸ TlnRko 18.10.2022, 2-21-13251; HMKo 17.06.2022, 2-21-13251; PMKo 26.02.2021, 2-20-10947; HMKo 04.03.2022, 2-21-479; PMKo 26.02.2021, 2-20-10947; TlnRko 25.11.2022, 2-21-14268; HMKo 26.05.2022, 2-21-14268; TrtRko 06.09.2022, 2-20-17805; HMKo 30.11.2021, 2-20-386; TlnRko 21.12.2022, 2-21-20000; HMKo 28.05.2021, 2-19-2323; TlnRko 12.01.2022, 2-19-2323.

¹⁷⁹ HMKo 22.02.2021, 2-20-6822.

¹⁸⁰ TMKo 26.03.2021, 2-20-2633.

¹⁸¹ HMKo 01.07.2022, 2-21-19989.

¹⁸² TlnRko 26.06.2020, 2-19-14337; HMKo 05.02.2020, 2-19-14337.

¹⁸³ TlnRko 31.08.2021, 2-20-5518.

¹⁸⁴ HMKo 03.07.2020, 2-20-5857.

¹⁸⁵ HMKo 10.09.2021, 2-20-1693.

Lisaks arvestasid kohtud, et välja mõistetava mittevahalise kahju hüvitise suurus mõjutaks **kostjaid hoiduma edasisest kahju tekitamisest**.¹⁸⁶ Samas ühes tsiviilasjas märkis kohus, et ta seda asjaolu mittevahalise kahju hüvitise suuruse määramisel ei arvesta, kuna kohtumenetlus on kostja jaoks olnud piisavalt mõjus.¹⁸⁷

Kohtud viitasid mitmes tsiviilasjas, et väljamõistetavate hüvitiste suurus peab vastama ühiskonna üldise heaolu tasemele ning üldise võrdsuspõhiõiguse tagamiseks olema **sarnastel asjaoludel võrreldav**.¹⁸⁸ Kohtud ei nõustunud mitmes tsiviilasjas, et välja mõistetud kahjuhüvitistega tuleb saata laimajatele ja ühiskonnale signaal, et teiste au teotamine ning hea nimega manipuleerimine ei ole lubatav, ja seda aitaks tagada eriti suure hüvitise väljamõistmine.¹⁸⁹ Seejuures rõhutas kohus ühes tsiviilasjas, et Eesti õigusruumis on mittevahalise kahju hüvitamise eesmärk kompenseerida kannatanule tema hingevalu. Kehtiva õiguse ja kohtupraktika kohaselt ei ole eesmärk teo toimepanija karistamine ega üldsuse „ümberkasvatamine“.¹⁹⁰ Samas selgitasid kohtud mitmes tsiviilasjas, et igasugune mittevahalise kahju hüvitis kannab alati tõrjuvat eesmärki, väljendab ühiskonna hukkamõistu rikkuja õigusvastasele teole¹⁹¹ ning on leevenduseks hageja isikliku õiguse rikkumisega tekitatud ülekohtu eest¹⁹².

Ringkonnakohus rõhutas ühes tsiviilasjas, et **mõistliku hüvitise suurust ei saa siduda kohtumenetluse kulude suurusega**.¹⁹³ Teises tsiviilasjas aga luges maakohus hagejale tekkinud kahju osaliselt hüvitatuks naturaalistitutsiooni korras (st kostja siirate vabandustega hageja ees) ning osaliselt 100 euro suuruse mittevahalise kahju hüvitise väljamõistmisega ja menetluskulude kostja kanda jätmisega. Maakohus leidis, et hageja menetluskulude kostja kanda jätmisega on täidetud kahju hüvitamise preventiivne eesmärk, arvestades hageja menetluskulude suurust, peaks see nii üld- kui ka eripreventiivse meetmena hoidma ära kahju tekitavaid tegusid tulevikus.¹⁹⁴ Sarnaselt viitas kohus ka teise hageja nõuet lahendades, et osaliselt võib ka välja mõistetud menetluskulu suurus mõjutada kostjaid teiste isikute õigusi mitte rikkuma.¹⁹⁵

¹⁸⁶ TMKo 04.09.2020, 2-20-5519; TlnRko 13.10.2020, 2-19-15896; HMKo 14.04.2020, 2-19-15896; TlnRko 18.10.2022, 2-21-13251; HMKo 17.06.2022, 2-21-13251; TrtRko 07.12.2020, 2-20-2747; TMKo 25.08.2020, 2-20-2747; HMKo 30.11.2021, 2-20-18144; TlnRko 26.06.2020, 2-19-14337; HMKo 05.02.2020, 2-19-14337; PMKo 26.02.2021, 2-20-10947; HMKo 03.07.2020, 2-20-5857; HMKo 04.03.2022, 2-21-479; TMKo 07.12.2020, 2-20-10066; PMKo 26.02.2021, 2-20-10947; TlnRko 08.10.2021, 2-19-8184; HMKo 18.05.2021, 2-19-8184; TlnRko 30.04.2021, 2-19-10534; HMKo 02.11.2020, 2-19-10534; VMKo 22.10.2021, 2-20-9631; HMKo 30.11.2021, 2-20-3863; TrtRko 31.03.2022, 2-20-13076; HMKo 28.05.2021, 2-19-2323; TlnRko 12.01.2022, 2-19-2323; TlnRko 13.05.2022, 2-18-19557; HMKo 19.02.2021, 2-18-19557; TlnRko 14.02.2020, 2-17-15244; HMKo 17.06.2019, 2-17-15244.

¹⁸⁷ TMKo 13.05.2021, 2-20-12455.

¹⁸⁸ HMKo 22.02.2021, 2-20-6822; TlnRko 31.08.2021, 2-20-5518; TlnRko 26.06.2020, 2-19-14337; HMKo 05.02.2020, 2-19-14337; HMKo 28.03.2022, 2-21-3968; HMKo 04.03.2022, 2-21-479; HMKo 03.02.2022, 2-21-2829; HMKo 22.06.2021, 2-21-318; HMKo 29.01.2021, 2-20-3860; TlnRko 21.10.2022, 2-20-12279; TlnRko 21.10.2022, 2-20-12279; TrtRko 07.12.2020, 2-20-2747; HMKo 05.12.2022, 2-22-9739; VMKo 22.10.2021, 2-20-9631; HMKo 30.11.2021, 2-20-3863; TrtRko 31.03.2022, 2-20-13076; TlnRko 21.11.2022, 2-21-3130; HMKo 24.10.2022, 2-21-13867; TlnRko 12.01.2022, 2-19-2323; HMKo 08.07.2021, 2-19-17902; TlnRko 13.05.2022, 2-18-19557; TlnRko 14.02.2020, 2-17-15244; HMKo 17.06.2019, 2-17-15244.

¹⁸⁹ TMKo 04.09.2020, 2-20-5519; HMKo 22.02.2021, 2-20-6822; TlnRko 08.09.2020, 2-19-11282; HMKo 13.05.2020, 2-19-11282; HMKo 03.09.2021, 2-20-18143.

¹⁹⁰ HMKo 22.02.2021, 2-20-6822.

¹⁹¹ TlnRko 31.08.2021, 2-20-5518.

¹⁹² TlnRko 26.06.2020, 2-19-14337; HMKo 05.02.2020, 2-19-14337; VMKo 22.10.2021, 2-20-9631; TMKo 30.04.2020, 2-20-972; TMKo 02.11.2021, 2-21-3574.

¹⁹³ TrtRko 07.12.2020, 2-20-2747.

¹⁹⁴ HMKo 28.10.2020, 2-20-2629.

¹⁹⁵ TMKo 08.01.2021, 2-20-12562.

1.2.1.6. Näited

Analüüsitaval perioodil mõisteti **kõige suurem mittevaralise kahju hüvitis** isikuõiguste rikkumise eest välja **kinnises menetluses lahendatud tsiviilasjas**. Kohus mõistis meediaettevõtjalt hageja I au teotavate ebaõigete faktiväidete ja ebakohaste väärtushinnangute avaldamise eest välja **20 000 eurot**, hageja II kasuks ühe ebaõige ja tema mainet kahjustava faktiväite avaldamise eest **2000 eurot**, hagejate III ja IV kasuks mainet kahjustavate ebaõigete faktiväidete avaldamise ja eraelu puutumatus rikkumise eest vastavalt 10 000 eurot ja 4000 eurot.

Seejuures arvestas kohus mittevaralise kahju hüvitise suuruse kindlaksmääramisel, et andmed olid avaldatud ajalehe veebi- ja paberväljaannetes ilmunud artikli(te)s (ja osa hagejate puhul ka mitmetes teabeallikates). Kohus arvestas paberväljaannete tiraaži ja seda, et andmeid sisaldavad teabeallikad avaldati ka Internetis, kus teave jõuab eelduslikult oluliselt rohkemate lugejateni. Üks Internetis avaldatud artikkel oli ajalehe loetumaid lugusid konkreetset aastal. Kostja reklaamis artiklit selliselt, st üritas hagejatele õigusvastast kahju tekitavate andmete abil tulu teenida ning hagejate elu sundkommertsialiseerida.

Andmete avaldamine põhjustas hagejatele raskeid üleelamisi, terviseprobleeme ning mõjutas hagejate I ja II puhul perekonna sisekliimat. Kohus arvestas hagejate I ja III puhul, et andmete avaldamine ei olnud ühekordne toiming, vaid kestev tegevus. Lisaks viitas kohus, et hageja I väited karjääri rikkumisest ja varasemaga samaväärse sissetuleku saamise võimaluse puudumisest annavad alust nõuda varalise kahju hüvitamist ega ole asjakohased mittevaralise kahju hüvitise määramisel. Samas märkis kohus, et arvestades hageja I kohta avaldatud andmete sisu ja nende avaldamise ulatust, oli tema tööalane renomee rikutud, mis võis raskendada töökoha leidmist. Kohus arvestas mittevaralise kahju hüvitise määramisel, et viidatud asjaolu teadvustamine põhjustas hagejale I paratamatult ebameeldivaid üleelamisi. Kohus arvestas, et hageja III oli artiklite avaldamise ajal 14-aastane ja hageja IV 7-aastane – alaealise eraelu on kõrgendatud kaitse all. Lisaks arvestas kohus, et kostja pani isikliku õiguse rikkumise toime hagejate I ja IV puhul kaudsest tahtlusest ning hagejate II ja III puhul hooletusest. Samuti arvestas kohus hagejate I ja II puhul kostja müügitulu vastaval aastal ning asjaolu, et kostja ei vabandanud hagejate ees kohtueelselt ega kohtumenetluses ega avaldanud kahetsust hagejatele õigusvastase kahju tekitamise pärast. Lisaks arvestas kohus hagejate III ja IV puhul, et alles pärast Andmekaitse Inspektsiooni kirja muutis kostja veebis ilmunud artiklites hageja III kohta kasutatud väljendit.¹⁹⁶

Tsiviilasjas nr 2-20-12004 mõistis kohus kostjalt I (erakond) ja kostjalt II solidaarselt avaliku elu tegelasest hageja kasuks välja **2000 euro** suuruse mittevaralise kahju hüvitise. Kohus tuvastas rikkumisena selle, et kostjad avaldasid valimiskampaania ajal reklaampudelil hageja au teotavaid ebaõiged faktiväiteid ning kasutasid hageja kujutist õigustamatult ja au teotaval viisil (mh ebakohast väärtushinnangut andes). Lisaks rikkus kostja II hageja isiklikke õigusi sellega, et avaldas meediaväljaandes avaldatud aramusartiklis hageja au teotavaid ebaõiged faktiväiteid. Seejuures suurendas ringkonnakohus maakohtu välja mõistetud mittevaralise kahju hüvitist 1500 euro võrra, arvestades hageja kohta valeväidete avaldamise ning tema au teotamise raskust ja ulatust. Mõistlik valija sai kostjate avaldatust teha ebaõigeks osutunud järelduse hageja kui korruptandi kohta. Kostjate rikkumise raskus avaldus eelkõige selles, et hageja pea kujutist kasutati surnud prussaka peana, millel oli halvustav tähendus. Sel viisil oma kujutise kasutamist ei pea taluma avaliku elu tegelane ega kohaliku omavalitsuse ametnik. Kostjad tegutsesid õigusvastaselt vähemalt raske hooletusega. Reklaampudelit jagati valijatele ning selle kujutist hakati kasutama laiemalt meedias. Kostjad ei lõpetanud hageja õiguste rikkumist ega vabandanud tema ees ka pärast hageja vastuväidetest teadasaamist. Kostjate

¹⁹⁶ Kinnine menetlus.

käitumist ja suhtumist hagejasse pärast rikkumist iseloomustas pigem eneseõigustamine, mitte kahetsus või vabandus. Lisaks arvestas ringkonnakohus väidete esitamist valimiste kontekstis ja seda, et valmiskampaania ei olnud suunatud hageja vastu. Pigem oli selle eesmärk valijate hääle saamine. Samuti arvestas kohus varasemas kohtupraktikas välja mõistetud mittevaralise kahju hüvitiste suurus.¹⁹⁷

Tsiviilasjas nr 2-19-8184 mõistis kohus YouTube'i vahendusel rahvusvahelise ühisrahasutusplatvormi haldaja veebiseminari videos hageja au teotavate ebaõigete faktiväidete avaldamise eest ühisrahasutusplatvormi haldaja juhatuse liikmest kostjalt hageja kasuks välja **2000 eurot**. Kohus arvestas mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel mh seda, et videos hageja kohta avaldatuga kaasnesid talle äärmiselt rasked tagajärjed. Hageja kaotas ebaõigete andmete avaldamise tõttu oma hea nime tuhandete investorite ja teiste inimeste seas ning nende usalduse. Seega mõjutasid kostja esitatud valeväited negatiivselt hageja kutsealast tegevust. Lisaks arvestas kohus, et kostja rikkumine oli ulatuslik. Kostja avaldas hageja kohta ebaõiged andmeid sotsiaalmeedia keskkonnas avalikult kättesaadavas videos, mida nägid väga paljud inimesed (videot vaadati 3122 korda ja sellel oli seitse kommentaari). Kostja rikkumine oli jätkuv ning kostja ei eemaldanud videot vaatamata hageja nõudele. Ebaõigete faktiväidete avaldamine tekitas hagejale hingelisi üleelamisi. Kohtu hinnangul mõjutab 2000 euro suurune mittevaralise kahju hüvitis kostjat hoiduma edasisest kahju tekitamisest. Viidatud tsiviilasjas ei rahuldanud kohus aga hageja nõuet mõista kostjalt tema kasuks välja mittevaralise kahju hüvitis diskrimineerimise tõttu, kuna hageja ei tõendanud, et kostja füüsilise isikuna diskrimineeris hagejat.¹⁹⁸

Tsiviilasjas nr 2-21-3130 mõistis ringkonnakohus kostjatelt hageja kasuks mittevaralise kahju hüvitiseks solidaarselt välja **200 eurot**, kuna leidis erinevalt maakohtust, et kostjad avaldasid mittetulundusühingust kostja I (alternatiivse meedia kanali) veebiportaalis hageja au teotavaid ebakohaseid väärtushinnanguid sisaldava artikli. Konkreetsetes asjas osales hageja ajakirjanikuna oma nimega koroonaga kohta avaldatavat teavet puudutavas ühiskondlikus avalikus debatis ning seadis kahtluse alla kostja I väljaandes avaldatu tõepärasuse ja usaldusväarsuse. Seega pidi ta arvestama, et tema üldnimetatud tegevust ajakirjanikuna võidakse avalikkuses kritiseerida (sh pilke, sarkasmi, iroonia vms vormis). Arvestades hageja tegutsemist ajakirjanikuna ja avalikkuses aktiivselt koroonaga teemal sõnavõtmist, pidi hageja taluma oma tööd puudutavat kriitikat, sh pilke vormis. Sellise sisuga pilge oli proportsionaalne ega rikkunud hageja head nime määral, mis annaks alust pidada nende väidete avaldamist õigusvastaseks.

Õigustatud ei olnud aga hageja nimetamine psühhopaadiks. Sellise tugevalt negatiivse hinnangu andmist ei saanud hageja ajakirjanduslikku tegevust arvestades pidada proportsionaalseks. Sellise hinnangu andmine ei teeninud ka kostja väidetud kunstilist (satiirilist) eesmärki. Satiir tähendab isiku pilkamist, mitte kontekstiväliselt isiku solvamist ebasüüdsal viisil. Teise isiku nimetamine psühhopaadiks oleks õigustatud, kui isik annab põhjust sellise tugevalt halvustava hinnangu andmiseks. Praegu ei saanud sellise raskustmega rikkumist pidada hageja ajakirjanikuna tegutsemist ja sellest tulenevat talumiskohustust arvestades õigustatuks isegi olukorras, kus artikkel oli mõeldud meelelahutuseks. Kostjad väljusid lubatu piirest, sest hageja psühhopaadiks nimetamine ei olnud kohane reaktsioon hageja tegutsemisele ajakirjanikuna ning artikli üldine naljatlev toon ei õigustanud sellist hageja isiklikku solvamist ja ründamist.¹⁹⁹

¹⁹⁷ TlnRko 11.02.2022, 2-20-12004.

¹⁹⁸ TlnRko 08.10.2021, 2-19-8184; HMKo 18.05.2021, 2-19-8184.

¹⁹⁹ TlnRko 21.11.2022, 2-21-3130.

Tsiviilasjas nr 2-20-972 arvestas kohus kostjalt oma Facebooki lehel ja erinevates Facebooki gruppides hageja au teotavaid ebakohaseid väärtushinnanguid ja ebaõigeid faktiväiteid sisaldavate postituste ja kommentaaride avaldamise eest hageja kasuks **3000 eurot** välja mõistes mh seda, et **hageja oli nimeliselt Facebookis avaldatuga seostatav ning kostja postitustes kujutati teda kurjategijana**. Töövõtulepingust tulenevad poolte erimeelsused ei õigustanud hageja väärtust kujutamist. Kostja avaldas pikka aega mitmeid hageja vastu suunatud postitusi ega lõpetanud oma tegevust ka kohtumenetluse ajal. Kostja avaldatu jõudis paljude inimesteni ja mõjutas negatiivselt nende arvamust hagejast. Eelduslikult mõjutas kostja avaldatu ka klientide käitumist hageja ettevõttest teenuste tarbimise kohta valikute tegemisel. Kohtu hinnangul täitis sellise suurusega mittevaralise kahju hüvitis lisaks kompensatsioonilisele eesmärgile ka preventatsioonifunktsiooni ning oli kooskõlas senise kohtupraktikaga.²⁰⁰

Analüüsitud lahenditest nähtub, et **kohtutel on erinevad seisukohad, millal loetakse avaldatut hageja au teotamiseks olukorras, kus hagejat kahtlustatakse süüteo toimepanemises**.

Tsiviilasjas nr 2-21-315 jättis maakohus mittevaralise kahju kostjalt hageja kasuks välja mõistmata, kuigi tuvastas, et kostja kasutas hageja kohta au teotavat ebakohast väärtushinnangut („jõhker pervert“). Ringkonnakohus tühistas maakohtu lahendi ja mõistis kostjalt hageja kasuks välja mittevaralise kahju hüvitise **100 eurot**. Ringkonnakohus ei nõustunud maakohtuga, et kui kostja ei kasutanud väljendit hageja alandamiseks ja mõnitamiseks, vaid kontekstis tema teo jõhkruse ning moraali- ja loomuvastasusega, ei olnud väljendi kasutamine õigusvastane. Ka inimestele mitte loomupärase teo toimepanija suhtes kehtivad igäihe inimväärikust kaitsvad normid. Kostja sõnavabaduse kasutamisele seadis piirid PS § 17. Praegu ei esinenud ka eesmärki, mis oleks õigustanud hageja kui suuremat kriitikat taluma pidava ametniku kohta sellise väljendi kasutamist. Tegemist ei olnud mõistliku kriitikaga, vaid õigustamatu solvamisega. Kohus arvestas mittevaralise kahju suuruse määramisel varasemas kohtupraktikas välja mõistetud hüvitiste suurust, hageja teo üldsuses hukkamõistmist ja seda, et hageja tegu põhjustas negatiivsete kommentaaride tekke ajakirjanduses. Lisaks arvestas kohus, et Internetis avaldatud kommentaar ei ole mõistliku isiku jaoks suure kaaluga ega väga intensiivselt isiku au riivav, kommentaarid olid avalikult kättesaadavad suhteliselt lühikest aega. Kuigi Internetis avaldatud kommentaari võivad lugeda paljud inimesed, ei tee seda siiski kõik.²⁰¹

Tsiviilasjas nr 2-20-3865 arvestas kohus varasemas kohtupraktikas välja mõistetud hüvitiste suurust ning pidas põhjendatuks asjaolusid arvestades (mh ka teo raskust, õigusvastasuse ulatust, süü suurust, kostja hilisemat käitumist) mõista kostjalt avaliku elu tegelasest hageja kasuks välja keskmisest umbes kaks korda suurem hüvitis (**5500 eurot**). Kostja avaldas oma Facebooki lehel hageja au teotavaid ebaõigeid faktiväiteid ja ebakohast väärtushinnangut sisaldava postituse. Kohus viitas, et kostja avaldatu oli hageja au sedavõrd teotav, et hageja (ministri nõunik) kui avaliku elu tegelane ei pidanud selliseid väiteid ja hinnanguid taluma. Kostja põhjustas hagejale rikkumisega märkimisväärse moraalse kahju. Suhtekorraldajana töötava inimese avalik negatiivne kuvand (kus ta ei suuda ka enda au ja väärikust hoida) tähendab hageja jaoks olulist mainekahju ning võimalik, et ka klientide kaotust. Hagejast jäi ekslik ja halvustav mulje kui hälbivalt, ebaetiliselt ja kuritegelikult käituvast inimesest. Kostja omistas hagejale sisuliselt kuritegude toimepaneku, millega kahtlemata kaasneb isiku ja tema tegude hukkamõistmine. Seejuures oli kostja rikkumine jätkuv ning käitumine üleolev ja ennast õigustav. Kostja ei mõistnud rikkumist ja esitas vabanduse asemel uusi hagejat

²⁰⁰ TMKo 30.04.2020, 2-20-972.

²⁰¹ TrtRko 31.03.2022, 2-21-315.

naeruväärustavaid ja tema au teotavaid kommentaare. Kostja avaldatu eesmärgiks oli seada hageja usaldusväärsus kahtluse alla, teda ala- ja naeruväärustada.²⁰²

Tsiviilasjades nr 2-20-12455 ja nr 2-20-12562 mõistis kohus kostjalt meediaväljaande võrguväljaandes ilmunud artikli juures avaliku elu tegelasest hageja au teotavaid ebaõigeid faktiväiteid või ebakohaseid väärtushinnanguid sisaldavate kommentaaride avaldamise eest hageja kasuks välja vastavalt **1800 eurot**²⁰³ ja **1000 eurot**²⁰⁴.

Kohus selgitas hageja isiklike õiguste rikkumise kontekstis mõlemas tsiviilasjas, et **kostja rikkus kommentaaride avalamisega PS §-s 22 sätestatud süütuse presumptsiooni** ja käsitas hagejat seksuaalkurjategijana olukorras, kus puudus hagejat kuriteos süüdi mõistev jõustunud kohtuotsus.²⁰⁵ Kuigi enne kostja kommentaare ilmus meedias artikkel, oli isiku süüküsimuse otsustamine õiguskaitseorganite pädevuses. Kostjal ei olnud õigust heita hagejale ette süü mittetunnistamist ajakirjanduses ja mõista hukka hageja soovi end kaitsta.²⁰⁶

Mõlemas tsiviilasjas arvestas kohus mittevahalise kahju hüvitise suuruse määramisel kostja kommentaaride ulatuslikku levikut ja kättesaadavust paljudele inimestele Interneti avalikus kommentaariumis.²⁰⁷ Ühe tsiviilasja puhul arvestas kohus, et kostja avaldatu oli kättesaadav pikka aega.²⁰⁸ Teises aga seda, et hageja ei tõendanud, et kostja avaldatud kommentaar leidis tegelikult avalikku vastukaja ning seda lugesid paljud inimesed, st et postitusel oli laialdane vastukaja.²⁰⁹ Lisaks arvestas kohus mõlemas tsiviilasjas kostja avaldatu sisu. Tegemist oli äärmiselt inetu ja halvustava sõnakasutusega, mis jättis lugejale mulje, justkui hageja oleks pedofiil.²¹⁰ Kostja veenis lugejaid ning õigustas hageja kohta solvavalt ja häbistavalt kirjutamist. Sellega mõjutas kostja teadlikult ja eesmärgipäraselt lugejate hoiakuid ja suhtumist hagejasse.²¹¹

Kohtud arvestasid kostja rikkumise tagajärgi hageja jaoks. Arvestades hageja senise igapäevatöö sisu, kannatas tema kutsetegevus. Kostja tekitas hagejale mainekahju, psüühilist häiritust, emotsionaalset pinget, hingelist valu ning häirisid tema igapäevaelu.²¹² Hageja pidi tundma avalikult häbitunnet, teda taunisid tuhanded inimesed ning teda sildistati avalikkuse ees negatiivsete sõnadega.²¹³

Mõlemas tsiviilasjas arvestas kohus ka kostja käitumist ja suhtumist hagejasse pärast rikkumist. Ühes tsiviilasjas viitas kohus, et kostja ei esitanud kohtule ja hagejale ettepanekuid mittevahalise kahju muul viisil (kui rahas) heastamise kohta. Kostja ei reageerinud hagejalt nõudekirja saamisele, kuid võttis kommentaaride kirjutamise õigeks ning mõõnis, et tal võib tekkida mittevahalise kahju hüvitamise kohustus.²¹⁴ Teises tsiviilasjas õigustas kostja kohtumenetluses oma käitumist, eitas hageja õiguste rikkumist ega mõistnud, et tema

²⁰² HMKo 23.02.2022, 2-20-3865.

²⁰³ TMKo 13.05.2021, 2-20-12455.

²⁰⁴ TMKo 08.01.2021, 2-20-12562.

²⁰⁵ TMKo 13.05.2021, 2-20-12455; TMKo 08.01.2021, 2-20-12562.

²⁰⁶ TMKo 13.05.2021, 2-20-12455.

²⁰⁷ TMKo 13.05.2021, 2-20-12455; TMKo 08.01.2021, 2-20-12562.

²⁰⁸ TMKo 13.05.2021, 2-20-12455.

²⁰⁹ TMKo 08.01.2021, 2-20-12562.

²¹⁰ TMKo 08.01.2021, 2-20-12562.

²¹¹ TMKo 13.05.2021, 2-20-12455.

²¹² TMKo 13.05.2021, 2-20-12455; TMKo 08.01.2021, 2-20-12562.

²¹³ TMKo 08.01.2021, 2-20-12562.

²¹⁴ TMKo 13.05.2021, 2-20-12455.

kommentaari võis hagejat solvata. Kostja avaldas, et kavatseb sama sõna kommenaatriumis kasutada ka edaspidi.²¹⁵

Mõlemas tsiviilasjas arvestas kohus analoogsetes asjades väljakujunenud kohtupraktikat (sh Riigikohtu kodulehel avaldatud kohtupraktika analüüsis märgitud hüvitisi).²¹⁶ Ühes tsiviilasjas selgitas kohus, et väljamõistetud hüvitis väljendas lisaks kompensatsioonilisele eesmärgile ühiskonna hukkamõistu kostja õigusvastasele teole ja oli leevenduseks hagejale talle isikliku õiguse rikkumisega tekitatud ülekohtu eest.²¹⁷ Teises tsiviilasjas leidis kohus, et kohtumenetlus oli piisavalt mõjus. Kahjuhüvitise summa suurendamisel ei oleks olnud tõrjuvat toimet selliste rikkumiste ärahoidmiseks edaspidi.²¹⁸ Lisaks arvestas kohus tsiviilasjas, milles kostjalt mõisteti hageja kasuks välja 1800 eurot, et kostja oli ca 60-aastane inimene, kellel oli eelduslikult piisavalt elu- ja suhtlemiskogemust. Kostja oli kursis ajakirjanduses avaldatuga ning eelduslikult ka ühiskonnas kehtivate moraalinormide ja vähemalt Eesti Vabariigi põhiseadusest tulenevate reeglitega.²¹⁹

Süütuse presumptsiooni aspektist toovad analüüsi autorid vastupidise näitena esile **tsiviilasja nr 2-20-15286**. Ringkonnakohus leidis, et õigustatud oli hageja isikliku õiguse rikkumine, mis seisnes selles, et kostja vahetu ja piiratud kanali kaudu (Facebookis hageja abikaasale, kes oli kostja sõber, Messengeri kaudu saadetud kirjas) väljendas ebasobivas vormis õigustatud meelepaha („Eestimaa häbiplekk“; „See on putsis. Terve elu vihkasin äraostetavaid vördjaid. Loodan, et pimedal tänaval keegi annab talle vastu lõusta selle eest“). Ringkonnakohus arvestas, et kostja saatis kirja samal päeval, kui prokuratuur pidas pressikonverentsi ja teavitas üldsust hagejale altkäemaksu võtmise eest kahtlustuse esitamisest (st kostja reageeris emotsionaalselt ja vahetult). Lisaks arvestas ringkonnakohus, et kostja avaldas väärtushinnangu heauskselt, kuna ta ei pidanud arvestama, et kahtlustus võib osutuda põhjendamatuks ning kriminaalmenetlus lõppeda õigeksmõistmisega. Hagejale kahtlustuses etteheidetavad teod on ühiskonnas vastuvõetamatud, kõrge ametniku ja avaliku elu tegelasega seotud korruptsioon ning altkäemaks peabki kaasa tooma ühiskonna liikmete pahameele. Kostja väljendas isiklikku seisukohta ja halvakspanu üksnes hageja abikaasale. Kohus ei tuvastanud, et kostja ainus eesmärk oli hagejat solvata, tema inimväärikust alandada ning mainet avalikkuse ees kahjustada. Kostja kirjutas emakeeles tuttavale sotsiaalvõrgustikus privaatselt emotsionaalse ja vulgaarse, hageja tegudele hävitava hinnangu andva kirja. Hageja oli avaliku elu tegelasena (erakonna liige, abilinnapea) suurema avalikkuse tähelepanu all ning pidi seetõttu arvestama ka suurema (sh põhjendamatu) kriitikaga. Kuna hageja kahtlustus sai meediakajastust, pidi hageja paratamatult kriminaalasja menetlusega kaasneva mõjuga arvestama.²²⁰

Ka **tsiviilasjas nr 2-21-759**, milles hageja väljendas ebakohase väärtushinnanguga kriitikat, et võistlust korraldab rõõvpüügiga vahele jäänud isik, ei olnud ringkonnakohtu hinnangul oluline, et hageja suhtes ei olnud veel selleks ajaks jõustunud väärteomenetluse otsus. Kostja võis lähtuda tavainimese arusaamast.²²¹

Tsiviilasjadest, milles lahendati **telesaadetes ja meediaväljaannetes avaldatud artiklites** hagejate au teotavate ebakohaste väärtushinnangute ja ebaõigete faktiväidete avaldamise tõttu esitatud nõudeid, toovad analüüsi autorid esile järgmisi.

Tsiviilasjas nr 2-20-13307 mõistis kohus kummagi hageja kasuks **500 euro** suuruse mittevaralise kahju hüvitise välja küll meediaväljaande veebi- ja paberväljaandes avaldatud

²¹⁵ TMKo 08.01.2021, 2-20-12562.

²¹⁶ TMKo 13.05.2021, 2-20-12455; TMKo 08.01.2021, 2-20-12562.

²¹⁷ TMKo 08.01.2021, 2-20-12562.

²¹⁸ TMKo 13.05.2021, 2-20-12455.

²¹⁹ TMKo 13.05.2021, 2-20-12455.

²²⁰ TrtRko 16.06.2022, 2-20-15286.

²²¹ TlnRko 02.12.2022, 2-21-759.

intervjuus hagejate au teotavate ebakohaseid väärtushinnanguid avaldanud isikult, mitte aga meediaettevõtjalt, kuigi pidas ka viimast avaldajaks. Kohus põhjendas hagejate meediaettevõtja vastu esitatud mittevahalise kahju hüvitamise nõude rahuldamata jätmist järgmiselt. Kinovaldkonnas toimunud suure äritehingu asjaolude avaldamise suhtes oli ajakirjandusel õigustatud huvi. Nende asjaolude kohta oli meediaväljaandel õigus eeldada, et talle intervjuu andnud isik avaldab tõeseid andmeid, sest viimasel oli mõjukas äriühingus oluline positsioon. Sellist allikat võis meediaväljaanne pidada usaldusväärseks ning **ei oleks proportsionaalne, kui meediaväljaanne kontrolliks intervjuueeritava iga lause õigsust**. Sellise kontrolli tegemine on nt raadio ja televisiooni kaudu ajakirjanikele otseintervjuude andmisel sisuliselt ka võimatu. Piisav kontrollkohustus oli täidetud sellega, et meediaväljaandes avaldati selgelt, kes oli avaldatud andmete allikas. Meediaettevõtja ei avaldanud mitte enda, vaid intervjuueeritava hinnanguid. Meediaettevõtja eesmärgiks ei olnud hagejate au teotamine, vaid avalikkusele teabe jagamine suure äritehingu kohta ja intervjuueeritava arvamuste avaldamine. Kohus arvestas avalikkuse huvi tehingu üksikasjadest teadasaamise vastu ning seda, et hagejate au teotavad väärtushinnangud ei olnud artikli keskseks temaks. Lisaks ei pöördunud hagejad kohtuväliselt meediaväljaande poole, et avaldada vastulause ning seeläbi parandada ebaõigeid andmeid või reageerida ebakohastele väärtushinnangutele.²²²

Tsiviilasjas nr 2-19-2323 mõistis kohus meediaettevõtjast kostjalt avaliku elu tegelasest hageja kasuks meediaväljaande veebi- ja paberväljaandes hageja au teotavat ebaõiget faktiväidet ja au teotavaid ebakohaseid väärtushinnanguid sisaldava artikli avaldamise eest välja **2000 euro** suuruse mittevahalise kahju hüvitise. Mittevahalise kahju hüvitise suuruse määramisel arvestas kohus, et sellel oleks preventiivne eesmärk meediaettevõtjast kostja majandusliku olukorra kohaselt. Lisaks arvestas kohus, mil viisil kostja hagejaga intervjuu tegi. Intervjuu ja artikkel ilmusid vahetult pärast seda, kui oli surnud hagejaga seotud saate endine saatejuht ja hagejale lähedane isik. Kostja pöördus hageja poole sooviga teha lugu hagejast ja surnud saatejuhust. Tegelik artikkel sellele aga ei keskendunud. Kostja rikkumine oli ulatuslik, kuna avaldatu oli nii paber- kui ka veebiväljaandes avalikult kättesaadav. Artikkel oli avaldamise nädalal üheks loetumaks ning see oli hagi esitamise seisuga jätkuvalt meediaväljaande veebilehel kättesaadav. Tegemist oli ühe loetuma ja levinuma nädalalehega, mistõttu jõudis artikkel paljude inimesteni. Lisaks arvestas kohus, et kostja ei kontrollinud vaidlustatud väiteid piisava põhjalikkusega, ning seda, et rikkumine ei kahjustanud hageja tervist. Kohus viitas Riigikohtu kodulehel avaldatud kohtupraktika analüüsis märgitud hüvitiste suurusele ning mõistis kostjalt hageja kasuks välja oluliselt suurema mittevahalise kahju hüvitise. Mittevahalise kahju hüvitis ei olnud sümboolne, kuna see oli oluliselt suurem kui Eesti keskmine palk.²²³

Tsiviilasjas nr 2-18-19557 mõistis kohus kostjalt, kes avaldas telesaates saate autorina avaliku elu tegelasest hageja au teotavaid ebaõigeid faktiväiteid, hageja kasuks välja mittevahalise kahju hüvitise **10 000 eurot**. Pressinõukogu otsuse eetris ettelugemisest ei piisa hagejale tekkinud mittevahalise kahju heastamiseks. Kohus arvestas mittevahalise kahju hüvitise suuruse määramisel, et kostja suhtumine hagejasse ei muutunud ning ta ei soovinud kahju heastada. Hagejal tekkisid hingelised kannatused negatiivse meediakajastuse tõttu, see solvas hagejat ning inimeste suhtumine temasse muutus saate tõttu. Kohus ei nõustunud, et hagejale kui ameeriklasele ei saa eestikeelsed väited tekitada hingelisi kannatusi. Kohus pidas oluliseks mõjutada kostjat hoiduma edasise kahju tekitamisest hagejale, mitte igasuguste ebaõigete andmete avaldamisest. Kostja ei avaldanud pärast saadet hageja kohta rohkem valeväiteid. Samas nähtus kostja hilisematest sõnavõttudest, et tema eesmärk oli tulla esimese saatega teleekraanile, mistõttu jäi kahtlus, et hageja suhtes teabe selliselt esitamine oli läbimõeldud ja ettekavatsetud. Kostja tundis saate üle uhkust. Kohus pidas põhjendatuks määrata suurema

²²² HMKo 13.04.2021, 2-20-13307.

²²³ HMKo 28.05.2021, 2-19-2323; TlnRko 12.01.2022, 2-19-2323.

mittevaralise kahju hüvitise, kui keskmine hüvitis analoogsetes asjades, sest kostja esitas hageja suhtes äärmiselt halvustava sisuga väiteid. Kostja avaldas hageja kohta ebaõigeid väiteid vaatamata sellele, et tema kasutuses oli materjal, millest nähtusid kostja väidetule vastupidised tõendid. Kohus arvestas, et saadet vaatas 80 000 inimest, mistõttu jõudsid ebaõiged väited paljude inimesteni nii otsesaate ajal kui ka hiljem saadet järele vaadates ja jagades. Lisaks arvestas kohus, et hageja kutsetegevuseks oli alternatiivsete meetoditega ravimine ja kostja avaldatud väited olid ka hageja kutsetegevust kahjustavad ja võisid mõjutada patsientide suhtumist temasse. Kohtu arvates ei olnud alust võrrelda hüvitise suurust ajakirjaniku palgaga, kuna kostja oli nii saate autor kui ka saate tootja äriühingu kaudu. Kostja tulu suuruse määras kaudselt ka saate äriiline edukus.²²⁴

Tsiviilasjadest nr 2-20-5536²²⁵, nr 2-22-10761²²⁶ ja nr 2-20-2487²²⁷ nähtub, et hageja au teotavate ebaõigete andmete avaldamisena on käsitatav ka ekslikult hageja maksehäire avaldamine veebilehel.

Kohtud rõhutasid, et kostja pidi andmeid piisava põhjalikkusega kontrollima ja teadma avaldatud andmete ebaõigsusest.²²⁸ Ühes tsiviilasjas viitas kohus, et hageja palus korduvalt maksehäire eemaldada ning juhtis kostja tähelepanu maksehäire avaldamise ebaseaduslikkusele ja andmete ebaõigsusele.²²⁹ Teises tsiviilasjas viitas kohus, et hageja vaidles korduvalt kostja nõudele vastu (sh juhtis tähelepanu leppetrahvi nõudest teatamata jätmisele).²³⁰ Seega oli kostjatel võimalus ja kohustus avaldatut kontrollida. Kostjad rikkusid seda kohustust.²³¹

Ühes tsiviilasjas oli andmete edasine edastamine IKS § 10 lg 2 p-de 3 ja 5 kohaselt andmesubjekti õigusi ja vabadusi ülemäära kahjustav ning kohustuse rikkumisest oli möödunud rohkem kui viis aastat. Avaldatud maksehäire aluseks olnud sissenõudja nõue oli aegunud. Kostja ei toonud välja erandlikke asjaolusid, mis kinnitaksid vaidlusaluste andmete krediitdivõimekuse hindamise või muul samasugusel eesmärgil kolmandatele isikutele edastamise vajalikkust.²³² Teises tsiviilasjas jõudis kohus samale järeldusele. Kohus tuvastas nõude puudumise ning selle, et nõue oleks olemasolu korral aegunud. Hageja ei rikkunud lepingut ning lepinguliste kohustuste rikkumine ei ole isiku usaldusväärsus nii kaua negatiivselt iseloomustav asjaolu. Kostja ei toonud välja erandlikke asjaolusid, mis kinnitaksid vaidlusaluste andmete krediitdivõimekuse hindamise või muul samasugusel eesmärgil kolmandatele isikutele edastamise vajalikkust.²³³ Mõlemas tsiviilasjas leidsid kohtud, et kostja avaldas hageja kohta au teotavaid ebaõigeid faktiväiteid. Kohus arvestas rikkumise ulatust, rikkumise iseloomu ja andmete avaldamise viisi ning varasemat kohtupraktikat sarnastes asjades ning mõistis kostjalt hageja kasuks välja mittevaralise kahju hüvitisena **200 eurot**.²³⁴

Kolmandas tsiviilasjas tuvastas kohus samuti, et tegemist oli hageja au teotavate ebaõigete faktiväidete avaldamisega. Pooled ei vaieldnud, et hageja ei ole kostjale I võlgu ning et kostja II teadis, et kostja I võlglane on hageja juhitud äriühing, mitte hageja. Ringkonnakohus mõistis kostjaltelt solidaarselt hageja kasuks välja **150 euro** suuruse mittevaralise kahju hüvitise. Kui kostja on hageja isikuõigusi rikkunud, ei ole kostjal hagejale mittevaralise kahju hüvitamise kohustust ainult olukorras, kus hageja on esitanud kostja vastu üksnes tuvastushagi ning ta ei

²²⁴ TlnRko 13.05.2022, 2-18-19557.

²²⁵ HMKo 29.09.2021, 2-20-5536.

²²⁶ HMKo 19.12.2022, 2-22-10761.

²²⁷ TlnRko 29.09.2021, 2-20-2487.

²²⁸ HMKo 29.09.2021, 2-20-5536; HMKo 19.12.2022, 2-22-10761.

²²⁹ HMKo 29.09.2021, 2-20-5536.

²³⁰ HMKo 19.12.2022, 2-22-10761.

²³¹ HMKo 29.09.2021, 2-20-5536; HMKo 19.12.2022, 2-22-10761.

²³² HMKo 29.09.2021, 2-20-5536.

²³³ HMKo 19.12.2022, 2-22-10761.

²³⁴ HMKo 29.09.2021, 2-20-5536; HMKo 19.12.2022, 2-22-10761.

nõua mittevaralise kahju hüvitamist. Seega jättis maakohus ekslikult määramata hagejale tema isikuõiguste rikkumise (au teotavate ebaõigete faktiväidete avaldamise) eest õiglase rahasumma, nagu oli hageja esitatud nõue. Ringkonnakohus arvestas kahjuhüvitise suuruse määramisel järgmisi asjaolusid. Kostjad avaldasid andmed, teades, et tegelikult võlgnikuks on hagejaga seotud äriühing, mitte hageja. Avaldatu oli veebilehel umbes kuus kuud enne hagi esitamist ja eemaldati pärast hagejalt nõudekirja saamist. Ei olnud tõendatud, et kostjate avaldatu tõttu toimusid hageja elukorralduses või suhetes olulised muutused või tema maine langes. Lisaks arvestas ringkonnakohus, et kuigi kostjad valisid äriühingult võla kättesaamiseks vale viisi, ei olnud tegemist olukorraga, kus kostjal I ja äriühingul, mille juhatuse liige hageja oli, puudusid mistahes varasemad suhted ja kus hageja äriühingu seadusliku esindajana ei oleks saanud kostjatega koostööd tehes olukorda lahendada, ilma et kostjatel oleks tekkinud vajadus astuda täiendavaid samme. Õiguste teostamisel ja kohustuste täitmisel tuleb toimida heas usus.²³⁵

Tsiviilasjas nr 2-18-16345 palus hageja mõista kohtul kostjalt välja mittevaralise kahju hüvitise kohtu määratud suuruses hageja au teotavate ebakohaste väärtushinnangute avaldamise eest. Kohus mõistis kostjalt hageja kasuks välja **500 euro** suuruse mittevaralise kahju hüvitise. Kohus arvestas kahjuhüvitise suuruse määramisel, et selliste ebakohaste väärtushinnangute avaldamisega ja pideva ähvardamisega tekitada hagejale tervisekahjustusi, põhjustas kostja hagejale hingelist kahju (rikkus tema psüühilist seisundit). Lisaks arvestas kohus, et kostja ei vabandanud hageja ees, ning pidas vajalikuks, et kohtu määratav hüvitis mõjutaks kostjat hageja õigusi mitte rikkuma (arvestades poolte konflikti ja kostja majanduslikku olukorda). Samuti arvestas kohus varasemas kohtupraktikas määratud kahjuhüvitiste suurust ning seda, et sama kohtuotsusega kohustati kostjat hoiduma hagejat ähvardamast kehavigastuste ja tervisekahjustuse tekitamise ning surma põhjustamisega.²³⁶

1.2.2. Isikuandmete töötlemine (avalikustamine)

Isikuandmete ebaseadusliku töötlemise tõttu nõudsid hagejad mittevaralise kahju hüvitamist seitsmes tsiviilasjas²³⁷. **Nimetatud asjades jäid hüvitised vahemikku 150–2000 eurot, mediaan 700 eurot ja keskmine hüvitis 706 eurot.** Seejuures mõistis kohus kolmes tsiviilasjas mittevaralise kahju hüvitise kostjalt hageja kasuks välja ühtse summana nii au teotavate ebaõigete faktiväidete ja ebakohaste väärtushinnangute kui ka hagejate isikuandmete ebaseadusliku töötlemise eest.²³⁸

Tsiviilasjas nr 2-17-15244 leidis ringkonnakohus erinevalt maakohtust, et meediaettevõtjast kostja avaldas meediaväljaande veebi- ja paberväljaande artiklis lisaks hageja au teotavale ebaõigele faktiväitele ka lubamatult hageja isikuandmeid (nimi, foto (kujutis), vanus, tekstilõigud, mis võimaldasid hõlpsalt hageja isiku tuvastada (viited varasematele kohtuvaidlustele, avalikele registritele ja meediakajastustele)). Viimati nimetatud rikkumise eest mõistis ringkonnakohus kostjalt hageja kasuks täiendavalt lisaks maakohtus välja mõistetud hüvitisele välja mittevaralise kahju hüvitise **400 eurot**. Enne 15. jaanuari 2019 kehtinud IKS § 11 lg 2 sätestas andmesubjekti nõusolekuta isikuandmete ajakirjanduslikul eesmärgil töötlemise ja meedias avalikustamise kolm eeldust, mis pidid esinema korraga: ülekaalukas avalik huvi, kooskõla ajakirjanduseetika põhimõtetega, avalikustamine ei kahjusta ülemäära andmesubjekti õigusi. Üksnes kohtuvaidluste seotusest korteriühistute ja seeläbi ka korteriomandite kui piisavalt laia avalikkust huvitava teemaga ei saanud järeldada ülekaalukat avalikku huvi hageja isiku vastu. **Avalikkuse huvi kohtusse pöördunud isiku vastu pigem ei**

²³⁵ TlnRko 29.09.2021, 2-20-2487.

²³⁶ HMKo 08.01.2020, 2-18-16345.

²³⁷ Tsiviilasjas nr 2-19-17902 oli kaks hagejat ja tsiviilasjas nr 2-19-18596 kolm kostjat.

²³⁸ TlnRko 21.10.2022, 2-20-12279; HMKo 08.07.2021, 2-19-17902; TlnRko 11.02.2022, 2-10-12004.

ole. Seega ei esinenud ülekaalukat avalikku huvi hageja isikuandmete (sh tema isiku tuvastamist võimaldavate andmete) avaldamiseks. Lisaks oli nende andmete aspektist tasakaal eraelu puutumatus ja sõnavabaduse vahel saavutatav üksnes nii, et hageja isik ei olnud artiklis avaldatu põhjal tuvastatav. Isikuandmete lubamatu avaldamise eest täiendava mittevaralise kahju hüvitise määramisel arvestas ringkonnakohus, et hageja sallis varem tema kohta artiklite ja uudiste avaldamist, mistõttu kostja ei pidanud eeldama, et sel korral hageja oma andmete avaldamist üldse ei soovi. Sellekohast keeldu ei avaldanud kostja ka vastuses ajakirjanikule. Hageja arvukad kohtusse pöördumised viitasid samuti, et ta pigem ei soovinud varjata oma seotust vaidlustega. Tervikuna ei käitunud kostja pahatahtlikult.²³⁹

Kinnises menetluses lahendatud tsiviilasjas teotas kostja hageja au tema kujutise õigustamatu kasutamise VÕS § 1046 lg 1 mõttes, kui avaldas Instagrami kontol ja meediaväljaande veebiväljaandes avaldatud artikli kommentaarina lubamatult hagejast alastifotod. Kohus mõistis kostjalt hageja kasuks välja **800 eurot**. Kohus arvestas mh, et hageja isikuõiguste riive oli suur: kostja avaldas hagejast alastifotod, hageja tervis sai kostja rikkumise tõttu kannatada ning kostja avaldatu jõudis Instagramis paljude inimesteni. Seejuures rõhutas kohus, et Instagrami *story* on üles ehitatud põhimõttel, et postitust näeks võimalikult lühikese aja jooksul võimalikult paljud inimesed. Asjaolud, et hageja avaldas ise enda kohta pilte ja poseeris televisioonis, ei olnud mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel tähtsad. Teise isiku nõusolekuta ei tohi pilte avaldada. Samuti arvestas kohus, et kostja eemaldas postitused ja vabandas hageja ees.²⁴⁰

Tsiviilasjas nr 2-21-930 mõistis maakohus kostjalt hageja kasuks viimast kujutavatele erootilistele fotodele ja videotele juurdepääsu võimaldava hüperlingi avaldamise eest Interneti avalikus kommentaariumis välja **700 euro** suuruse mittevaralise kahju hüvitise. Ka Interneti avalikus kommentaariumis hüperlingi avaldamine, mis võimaldas ligipääsu hageja kujutistele, oli isikuandmete töötlemine (avalikustamine) IKÜM art 4 lg 2 kohaselt. Asjaolu, et hüperlink oli Internetis avalikult kättesaadav, ei andnud kostjale õigust seda edasi jagada. Analüüsitava asjas ei esinenud ka muid IKÜM art 6 lg-s 1 sätestatud tingimusi. Seega rikkus kostja hagejat kujutavatele fotodele ja videotele juurdepääsu võimaldava hüperlingi avaldamisel Interneti avalikus kommentaariumis seadusest tulenevat kohustust VÕS § 1045 lg 1 p 7 tähenduses.

Kohus arvestas mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel varasemas kohtupraktikas välja mõistetud hüvitiste suurust (sh Riigikohtu kodulehel avaldatud kohtupraktika analüüsis märgitud hüvitisi), seda, et kostja tegu oli tahtlik, ning kostja rikkumise tagajärgi hageja jaoks. Lisaks arvestas kohus, et kostja avaldas juurdepääsu tervele hageja konto sisuloomele avalikult Internetis, kus sellega oli võimalik tutvuda piiramatul isikute ringil. Samuti arvestas kohus, et kostja püüdis oma tegu heastada ning möönis, et tema tegu oli vale. Kostja avaldatu oli avalikult kättesaadav maksimaalselt neli kuud ning see aeg oleks võinud olla lühem, kui hageja oleks kohe palunud kostjal postituse kustutada. Samas arvestas kohus, et kostja omal algatusel postitust ei kustutanud. Kui kostja ei oleks postitanud hüperlinki, mis võimaldas tasuta juurdepääsu hageja OnlyFansi konto sisule, oleksid erootilised kujutised hagejast olnud siiski kõigile Interneti kasutajatele soovi korral vabalt ja tasuta kättesaadavad hageja avaliku Instagrami konto kaudu. Postitades avalikul Instagrami kontol enesest erootilist materjali, oli hageja ka ise vastutav sellise tegevuse tagajärgede, sh enda avaliku kuvandi, maine ning inimeste võimaliku suhtumise eest. Laadides Interneti enda kujutisi, peab igaüks teataval määral arvestama infosüsteemide võimaliku ebaturvalisusega ning kaaluma, kas ta on valmis seda riski võtma. Laadides OnlyFansi keskkonda üles kujutisi enesest, asetab hageja ise end olukorda, kus tal puudus absoluutne kontroll nende kujutiste edasise saatuse üle (sh selle üle,

²³⁹ TlnRKO 14.02.2020, 2-17-15244.

²⁴⁰ Kinnine menetlus.

kas neid kujutisi vaatab tegelikult üks tasuline jälgija või temaga koos mitmeid teisi isikuid).²⁴¹

Tsiviilasjas nr 2-19-18596 avaldasid kaks meediaettevõtjat meediaväljaannete veebiväljaannetes avaldatud artiklites hageja isikuandeid ning hageja minevikus toime pandud tegusid (mh tema kriminaalkorras karistatust ja talle määratud vangistust). Lisaks töötles neid hageja isikuandmeid otsingumootor. Ei olnud vaidlust, et kostjad töötlesid vaidlusalustes artiklites hageja isikuandmeid ajakirjanduslikul eesmärgil. Pooled vaidlesid selle üle, kas nende jätkuv töötlemine vastas kehtivatele nõuetele (IKÜM art-te 5 ja 6 ning IKS § 4 tingimustele). **Lähtuda ei saanud isikuandmete avaldamise (artiklite ilmumise) ajal nende avaldamise õiguspärasusest.** Jätkuvaks isikuandmete avalikustamiseks on vajalik avalik huvi, isikuandmete jätkuv avaldamine peab olema koosõlas ajakirjanduseetika põhimõtetega ning andmesubjekti ei tohi kahjustada ülemäära (IKS § 4). Kohtu hinnangul ei esinenud tingimusi hageja isikuandmete jätkuvaks töötlemiseks. Arvestades andmesubjekti toimepandud tegusid ja tema hilisemat käitumist, on teatud aja möödumisel andmesubjektil õigus oma andmete kustutamisele või nende anonüümseks muutmisele. Igasuguste kuritegude puhul ei saa järeldada avalikkuse huvi. Oluline on hinnata, kas isikuandmete avaldamine on oluline selliste õigusrikkumiste avastamiseks või ärahoidmiseks tulevikus.

Kohus rõhutas, et üksnes karistusregistrist andmete kustutamise fakt ei ole tähtis avalikkuse huvi puudumise järelduse tegemisel, vaid tuleb hinnata ka eelnimetatud teisi asjaolusid. Hageja puhul ei olnud tegemist nii tõsiste kuritegudega, mille ärahoidmiseks tuli hageja isikuandmed hoida endiselt avalikkusele kättesaadavatena. Kelmus on raske kuritegu ja inimeste usaldust kuritarvitavad teod väga taunimistväärased, kuid ka selliste tegude puhul tuleb arvestada nende toimepanemisest möödunud aega koosmõjus toimepanija isiku ja tema hilisema käitumisega. Hageja ei pannud toime uusi kuritegusid. Analüüsitavas asjas ei esinenud enam avalikkuse huvi hageja isikuandmete avalikustamise vastu. Hageja isikuandmete jätkuv töötlemine riivas tema põhiõigust eraelu puutumatusse ja isikuandmete kaitsele ning sellel oli hagejale kahjulik mõju. **Alates hetkest, mil hageja esitas vastuväite kostjate poolt tema isikuandmete jätkuvale töötlemisele, tegid kostjad seda õigusvastaselt.** Kohus mõistis igalt kostjalt hageja kasuks mittevaralise kahju hüvitiseks välja **150 eurot**, arvestades mh, et kostjad töötlesid hageja isikuandmeid õiguspäraselt kuni ajani, mil hageja esitas enda isikuandmete töötlemisele vastuväite. Seega ei saanud hageja hingelised kannatused olla kuigi suured.²⁴²

1.2.3. Muud isikuõiguste rikkumised

Lisaks lahendasid kohtud analüüsitaval perioodil ühes tsiviilasjas muude isikuõiguste rikkumiste tõttu esitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõudeid.

Tsiviilasjas nr 2-19-7569 leidis ringkonnakohus, et sellega, et kostja lisis või kostja osalusel lisati portaali www.mahajataha.com hageja teadmata kuulutus hageja telefoninumbri, rikuti hageja isiklikku õigust VÕS § 1045 lg 1 p 4 ja § 1046 mõttes (eelkõige **hageja eraelu puutumatus**). Kuulutuse tagajärjel võtsid mitmed isikud hagejaga mitmete päevade jooksul seksuaalsuhtesse astumise eesmärgil ühendust. Kuulutus iseenesest ei olnud hageja au teotav. Kuulutuses märgiti üksnes hageja telefoninumber (mitte muid isikuandmeid), mis ei olnud avalik. Seega ei olnud hageja isik kuulutuse alusel identifitseeritav. Lisaks oli sellise kuulutuse ülespanemine koos hageja telefoninumbriga heade kommete vastane käitumine. Kostja ei toonud kohtu ette ega tõendanud, et kolmas isik kasutas kostja kasutuses olnud wifi-seadet ja selle loodavat leviala omavoliliselt (ilma loata). Kohus tuvastas, et vaidlusalusel päeval ei viibinud keegi kostja elukohas ning wifi-seadmesse häkkimise asjaolusid ei esitatud. Seega ei

²⁴¹ TMKo 10.09.2021, 2-21-930.

²⁴² TlnRko 09.09.2022, 2-19-18596.

saanud keegi peale kostja tema wifi-seadet kasutada. Isegi kui kuulutuse pani kostja wifi-seadet kasutades üles mõni kostja sugulane, ei vabastaks see kostjat vastutusest. Ringkonnakohus mõistis kostjalt hageja kasuks mittevaralise kahju hüvitiseks välja **600 eurot**. Kostja rikkumine oli raske, ahistavad ja seksuaalse iseloomuga telefonikõned põhjustasid hagejale kannatusi ja üleelamisi. Kõned saabusid jõulupühade ajal (hageja ei tõendanud kõnede arvu ja intensiivsust), mil inimesed tavapäraselt puhkavad ning veedavad aega lähedastega. Samuti pidi hageja tegema jõupingutusi kõnede põhjuste väljaselgitamiseks ning rikkumise lõpetamiseks (kuulutuse eemaldamiseks). Helistamine kestis mõned päevad. Ringkonnakohus lähtus mh varasemas kohtupraktikas välja mõistetud hüvitiste suuruselt ning vajadusest mõjutada kostjat hoiduma edasisest kahju tekitamisest hagejale.²⁴³

1.2.4. Tabel

Asja nr	Kohus	Asjaolud	Summa	Kuupäev
2-20-972	Tartu Maakohus	Oma Facebooki lehel ja erinevates Facebooki gruppides hageja au teotavaid ebakohaseid väärtushinnanguid ja ebaõigeid faktiväiteid sisaldavate postituste ja kommentaaride avaldamine	3000 eurot	30.04.2020
2-20-5519	Tartu Maakohus	Facebooki grupi postituse juures hageja au teotavaid ebakohaseid väärtushinnanguid sisaldava kommentaari avaldamine	300 eurot	04.09.2020
2-19-15896	Tallinna Ringkonnakohus	Facebooki grupi postituse juures hageja au teotavaid ebakohaseid väärtushinnanguid sisaldava kommentaari avaldamine	300 eurot (Harju Maakohtu 14.04.2020 otsusega välja mõistetud hüvitisele lisaks 100 eurot)	13.10.2020
2-20-2629	Harju Maakohus	Facebooki grupi postituse juures hageja au teotavat ebakohast väärtushinnangut sisaldava kommentaari avaldamine	100 eurot	28.10.2020
2-20-6822	Harju Maakohus	Facebooki grupi postituse juures hageja au teotavaid ebakohaseid väärtushinnanguid	600 eurot	22.02.2021

²⁴³TrtRKO 31.05.2021, 2-19-7569.

		sisaldava kommentaari avaldamine		
2-20-2633	Tartu Maakohus	Kahe Facebooki grupi postituse juures hageja au teotavaid ebakohaseid väärtushinnanguid sisaldava kommentaari avaldamine	600 eurot	26.03.2021
2-20-5872	Tartu Ringkonnakohus	Teise isiku Facebooki lehel avaldatud postituse juures sama isiku töötajast hageja au teotavat ebakohast väärtushinnangut sisaldava kommentaari avaldamine	300 eurot (Tartu Maakohus jättis 31.05.2021 otsusega mittevaralise kahju välja mõistmata)	29.11.2021
2-20-18144	Harju Maakohus	Facebooki grupi postituse juures hageja mainet kahjustavaid ebakohaseid väärtushinnanguid ja ebaõiget faktiväidet sisaldava kommentaari avaldamine	500 eurot	30.11.2021
2-21-759	Tallinna Ringkonnakohus	Hageja Facebooki postituse, Internetifoorumi postituse, Facebooki grupis teise kasutaja postituse all hageja au teotavaid ebakohaseid väärtushinnanguid sisaldavate kommentaaride avaldamine	300 eurot (Harju Maakohus jättis 21.06.2022 otsusega mittevaralise kahju hüvitise välja mõistmata)	02.12.2022
2-21-479	Harju Maakohus	Oma Facebooki lehel ja kahe Facebooki grupis hageja kohta au teotavaid ebaõigeid faktiväiteid ja ebakohast väärtushinnangut sisaldava postituse avaldamine	600 eurot	04.03.2022
2-21-3968	Harju Maakohus	Facebooki grupis hageja au teotavaid ebaõigeid faktiväiteid ja ebakohast väärtushinnangut sisaldava postituse avaldamine	500 eurot	28.03.2022
2-20-10066	Tartu Maakohus	Facebooki grupis hageja au teotavaid ebaõigeid	300 eurot	07.12.2020

		faktiväiteid sisaldava postituse avaldamine		
2-19-16945	Harju Maakohus	Facebooki grupis hageja au teotavat ebakohast väärtushinnangut sisaldava postituse avaldamine	200 eurot	30.03.2021
2-21-14268	Tallinna Ringkonnakohus	Facebooki grupis hageja au teotavaid ebakohaseid väärtushinnanguid sisaldava postituste avaldamine	350 eurot (Harju Maakohtu 26.05.2022 otsusega välja mõistetud hüvitis jäeti muutmata)	25.11.2022
2-20-2747	Tartu Ringkonnakohus	Facebookis teise Facebooki kasutaja postituse juures hageja au teotavat ebakohast väärtushinnangut sisaldava kommentaari avaldamine	400 eurot (Tartu Maakohtu 25.08.2020 otsusega välja mõistetud hüvitis jäeti muutmata)	07.12.2020
2-20-5518	Tallinna Ringkonnakohus	Facebookis teise Facebooki kasutaja postituse juures hageja au teotavaid ebakohaseid väärtushinnanguid sisaldava kommentaari avaldamine	300 eurot (Pärnu Maakohtu 12.02.2021 otsusega välja mõistetud hüvitisele lisaks 225 eurot)	31.08.2021
2-20-18143	Harju Maakohus	Facebookis teise Facebooki kasutaja postituse juures hageja au teotavat väärtushinnangut sisaldava kommentaari avaldamine	100 eurot	03.09.2021
2-22-3041	Tartu Ringkonnakohus	Facebookis teise Facebooki kasutaja postituse juures hageja au teotavat ebakohast väärtushinnangut sisaldava kommentaari avaldamine	100 eurot (Tartu Maakohus jättis 08.08.2022 otsusega mittevarelise kahju hüvitise välja mõistmata)	25.11.2022
2-19-19240	Pärnu Maakohus	Oma Facebooki lehel hageja au teotavaid ebaõigeid faktiväiteid ja ebakohaseid väärtushinnanguid sisaldava postituse	300 eurot	01.10.2020

		avaldamine. Tagaseljaotsus		
2-20-3865	Harju Maakohus	Oma Facebooki lehel avaliku elu tegelasest hageja au teotavaid ebaõigeid faktiväiteid ja ebakohast väärtushinnangut sisaldava postituse avaldamine	5500 eurot	23.02.2022
2-20-13076	Tartu Ringkonnakohus	Oma Facebooki lehel avaliku elu tegelasest hageja au teotavaid ebakohaseid väärtushinnanguid sisaldava postituse avaldamine	200 eurot (Tartu Maakohus jättis 05.07.2021 otsusega mittevarelise kahju hüvitise välja mõistmata)	31.03.2022
2-20-12279	Tallinna Ringkonnakohus	Oma Facebooki lehel hageja au teotavaid ebaõigeid faktiväiteid ja ebakohast väärtushinnangut, hageja ees- ja perekonnanime ning fotot sisaldava postituse ja kommentaaride avaldamine	1000 eurot (Pärnu Maakohtu 14.06.2021 otsusega välja mõistetud hüvitist vähendatud 1000 euro võrra)	21.10.2022
2-22-9739	Harju Maakohus	Facebooki Messengeri kaudu kolmandatele isikutele (hageja lähedastele) hageja au teotavaid ebakohaseid väärtushinnanguid sisaldavate sõnumite saatmine	250 eurot	05.12.2022
2-19-14337	Tallinna Ringkonnakohus	Meediaväljaande võrguväljaandes ilmunud artikli juures hageja au teotavaid väärtushinnanguid sisaldava kommentaari avaldamine	300 eurot (Harju Maakohtu 05.02.2020 otsusega välja mõistetud hüvitis jäeti muutmata)	26.06.2020
2-19-11282	Tallinna Ringkonnakohus	Meediaväljaande peetavas võrguväljaandes ilmunud artikli juures hageja au teotavat ebakohast väärtushinnangut	200 eurot (Harju Maakohtu 13.05.2020 otsusega välja mõistetud	08.09.2020

		sisaldava kommentaari avaldamine	hüvitis jäeti muutmata)	
2-20-12562	Tartu Maakohus	Meediaväljaande võrguväljaandes ilmunud artikli juures hageja au teotavat ebakohast väärtushinnangut sisaldava kommentaari avaldamine	1000 eurot	08.01.2021
2-20-12455	Tartu Maakohus	Meediaväljaande võrguväljaandes ilmunud artikli juures avaliku elu tegelasest hageja au teotavaid ebaõigeid faktiväiteid ja ebakohast väärtushinnangut sisaldavate kommentaaride avaldamine	1800 eurot	13.05.2021
2-20-3860	Tallinna Ringkonnakohus	Meediaväljaande võrguväljaandes ilmunud artikli juures hageja au teotavat ebakohast väärtushinnangut ja ebaõigeid faktiväiteid sisaldavate kommentaaride avaldamine	200 eurot (Harju Maakohtu 29.01.2021 otsusega välja mõistetud hüvitis jäeti muutmata)	27.09.2021
2-20-9631	Viru Maakohus	Mittetulundusühingust kostja hallatavas Internetiportaalis avaldatud artikli juures hageja au teotavate kommentaaride avaldamine	750 eurot	22.10.2021
2-21-315	Tartu Ringkonnakohus	Kahe meediaväljaande võrguväljaannetes ilmunud artiklite juures hageja au teotavaid ebakohaseid väärtushinnanguid sisaldavate kommentaaride avaldamine	100 eurot (Tartu Maakohus jättis 26.11.2021 otsusega mittevarelise kahju hüvitise välja mõistmata)	31.03.2022
2-21-19989	Harju Maakohus	Meediaväljaande peetavas võrguväljaandes ilmunud artikli juures hageja au teotavat ebakohast väärtushinnangut	600 eurot	01.07.2022

		sisaldava kommentaari avaldamine		
2-21-13251	Tallinna Ringkonnakohus	Meediaväljaande võrguväljaandes ilmunud artikli juures hageja au teotavaid väärtushinnanguid sisaldava kommentaari avaldamine	150 eurot (Harju Maakohtu 17.06.2022 otsusega välja mõistetud hüvitis jäeti muutmata)	18.10.2022
2-20-17805	Tartu Ringkonnakohus	Meediaväljaande võrguväljaandes avaliku elu tegelasest hageja kohta ilmunud artikli juures kostja pärandaja poolt hageja au teotavat ebakohast väärtushinnangut sisaldava kommentaari avaldamine	300 eurot (Tartu Maakohus jättis 11.02.2022 otsusega mittevaralise kahju hüvitise välja mõistmata)	06.09.2022
2-20-17802	Tallinna Ringkonnakohus	Meediaväljaande võrguväljaandes avaliku elu tegelasest hageja kohta ilmunud artikli juures hageja au teotavat ebakohast väärtushinnangut ja ebaõiget faktiväidet sisaldava kommentaari avaldamine	300 eurot (Harju Maakohus jättis 31.03.2021 otsusega mittevaralise kahju hüvitise välja mõistmata)	18.11.2022
2-20-13307	Harju Maakohus	Intervjueeritava kui avaldaja poolt meediaettevõtja meediaväljaande veebi- ja paberväljaandes avaldatud intervjuus hageja au teotavate ebakohaste väärtushinnangute avaldamine	Kostjalt kummagi hageja kasuks 500 eurot	13.04.2021
2-20-1693	Harju Maakohus	Telekanali saates tehtud intervjuus (ja meediaväljaande veebiväljaandes avaldatud artiklis kajastatud) hageja au teotavate ebaõigete faktiväidete ja ebakohaste väärtushinnangute avaldamine	3000 eurot	10.09.2021
2-21-2829	Harju Maakohus	Meediaväljaande võrguväljaandes ilmunud artikli jaoks antud	800 eurot	03.02.2022

		kommentaaris hageja au teotavate ebaõigete faktiväidete ja ebakohaste väärtushinnangute avaldamine		
2-17-15244	Tallinna Ringkonnakohus	Meediaettevõtja avaldas meediaväljaande veebi- ja paberväljaande artiklis hageja au teotava ebaõige faktiväite ning lubamatult hageja isikuandmeid (nimi, foto, vanus, tekstilõigud, mis võimaldasid hõlpsalt hageja isiku tuvastada (viited varasematele kohtuvaidlustele, avalikele registritele ja meediakajastustele))	1000 eurot (maakohtu välja mõistetud mittevaralise kahju hüvitist suurendatud 400 eurot): hageja au teotava ebaõige faktiväite eest 600 eurot ja isikuandmete ebaseadusliku avaldamise eest 400 eurot	14.02.2020
2-17-9743	Tallinna Ringkonnakohus	Meediaettevõtja ja autorisaate juht avaldasid telesaates (ja saatejuht ka Facebooki lehel) hageja au teotavaid ebaõigeid faktiväiteid ja ebakohase väärtushinnangu	4000 eurot (kostjatelt solidaarselt; Harju Maakohtu 10.01.2020 otsusega välja mõistetud mittevaralise kahju hüvitis jäeti muutmata)	30.10.2020
Kinnine menetlus	Tallinna Ringkonnakohus	Meediaettevõtja poolt meediaväljaande veebi- ja paberväljaandes avaldatud artiklis avaliku elu tegelasest hageja au teotavat ebaõiget faktiväidet sisaldava artikli avaldamine	800 eurot (Harju Maakohus jättis 17.01.2020 otsusega mittevaralise kahju hüvitise välja mõistmata)	2021
2-19-17902	Harju Maakohus	Telekanali saates ja meediaväljaande artiklites hageja II kohta tema au teotava ebakohase väärtushinnangu avaldamine ja isikuandmete töötlemise nõuete rikkumine ning hageja V kohta tema au teotava ebaõige faktiväite avaldamine	Kostjalt hageja II kasuks 1000 eurot ja hageja V kasuks 1000 eurot	08.07.2021

2-18-11652	Harju Maakohus	Meediaettevõtja ja autorisaate juht avaldasid telesaates (autorisaate juht ka saate Facebooki lehel) hageja au teotavaid ebaõigeid faktiväiteid ja ebakohaseid väärtushinnanguid	Kummaltki 10 000 eurot	11.08.2021
2-19-2323	Tallinna Ringkonnakohus	Meediaettevõtja poolt meediaväljaande veebi- ja paberväljaandes avaliku elu tegelasest hageja au teotavat ebaõiget faktiväidet ja au teotavaid ebakohaseid väärtushinnanguid sisaldava artikli avaldamine	2000 eurot (Harju Maakohtu 28.05.2021 otsusega välja mõistetud mittevaralise kahju hüvitis jäeti muutmata)	12.01.2022
2-18-19557	Tallinna Ringkonnakohus	Saate autor avaldas telesaates avaliku elu tegelasest hageja au teotavaid ebaõigeid faktiväiteid	10 000 eurot (Harju Maakohtu 19.02.2021 otsusega välja mõistetud mittevaralise kahju hüvitis jäeti muutmata)	13.05.2022
2-19-6738	Tallinna Ringkonnakohus	Meediaettevõtja poolt meediaväljaande veebiväljaandes avaldatud artiklis hageja au teotava ebaõige faktiväite avaldamine	200 eurot (Harju Maakohtu 02.07.2021 otsusega välja mõistetud mittevaralise kahju hüvitis jäeti muutmata)	21.11.2022
2-21-3130	Tallinna Ringkonnakohus	Mittetulundusühingust kostja I (alternatiivse meedia kanali) veebiportaalis hageja au teotavaid ebakohaseid väärtushinnanguid sisaldava kostja II artikli avaldamine	200 eurot (solidaarselt kostjatelt; Harju Maakohus jättis 21.11.2022 otsusega mittevaralise kahju hüvitise välja mõistmata)	21.11.2022
2-21-20000	Tallinna Ringkonnakohus	Kostja I oli meediaettevõtjast kostja II meediaväljaande võrguväljaandes avaldatud avaliku elu tegelasest hageja au teotavat ja	Kostjalt I 250 eurot ja kostjalt II 500 eurot (Harju Maakohtu välja mõistetud	21.12.2022

		majanduslikult kahjulikku ebaõiget faktiväidet sisaldava artikli autor	hüvitusi vähendatud vastavalt 1058 eurot ja 2116 eurot)	
Kinnine menetlus		Meediaettevõtja poolt meediaväljaannetes avaldatud artiklites hagejate au teotavate ebaõigete faktiväidete ja ebakohaste väärtushinnangute avaldamine	Hageja I kasuks 20 000 eurot; hageja II kasuks 2000 eurot, hageja III kasuks 10 000 eurot ja hageja IV kasuks 4000 eurot	2022
2-21-3574	Tartu Maakohus	Hageja I osalusega juriidilise isiku kodulehel hageja I au teotavaid ebakohaseid väärtushinnanguid sisaldava kommentaari avaldamine. Hagejate ema YouTube'i kanalil hagejate I ja II au teotavaid ebakohaseid väärtushinnanguid ja ebaõigeid faktiväiteid sisaldavate kommentaaride avaldamine	Ühe hageja kasuks 1000 eurot ja teise hageja kasuks 700 eurot	02.11.2021
2-20-9087	Tallinna Ringkonnakohus	Mittetulundusühingust kostja kodulehel avaldatud juhatuse koosoleku protokollis hageja au teotavate ebaõigete faktiväidete ja ebakohase väärtushinnangu avaldamine	300 eurot (Harju Maakohtu 31.01.2022 otsusega välja mõistetud hüvitus jäeti muutmata)	30.08.2022
2-20-17114	Harju Maakohus	Äriühingu Google'i lehel hageja kohta au teotavaid ebaõigeid faktiväiteid ja ebakohast väärtushinnangut sisaldava arvustuse avaldamine. Tagaseljaotsus	100 eurot	12.01.2021
2-20-5857	Harju Maakohus	Juriidilise isiku veebilehel hageja au teotavat ebakohast väärtushinnangut ja ebaõiget faktiväidet sisaldava postituse veebilehe pidajana	400 eurot	03.07.2020

		avaldamine. Tagaseljaotsus		
2-20-5536	Harju Maakohus	Veebilehel hageja au teotava ebaõige faktiväite (võlgnevuse; maksehäire) avaldamine	200 eurot	20.09.2021
2-22-10761	Harju Maakohus	Veebilehel hageja au teotava ebaõige faktiväite (võlgnevuse; maksehäire) avaldamine	200 eurot	19.12.2022
2-20-2487	Tallinna Ringkonnakohus	Veebilehel hageja au teotava ebaõige faktiväite (võlgnevuse; maksehäire) avaldamine	150 eurot (kostjatelt solidaarselt; Harju Maakohus jättis 23.12.2020 otsusega mittevaralise kahju hüvitise välja mõistmata)	29.09.2021
2-18-16345	Harju Maakohus	Hageja au teotavate ebakohaste väärtushinnangute avaldamine muul viisil	500 eurot	08.01.2020
2-20-10947	Pärnu Maakohus	Kolmandatele isikutele (füüsilistele isikutele) muul viisil hageja au teotavate ebaõigete faktiväidete ja ebakohaste väärtushinnangute avaldamine	800 eurot	26.02.2021
2-20-17920	Harju Maakohus	Hääletusprotokolli juhatuse eriarvamuses hageja au teotavate ebakohaste väärtushinnangute ja valede faktiväidete avaldamine	300 eurot (mõisteti neljalt kostjalt välja solidaarselt)	28.04.2021
2-20-3863	Harju Maakohus	Meeleavaldusel avaliku elu tegelasest hageja sõnavõtu ajal hageja kohta tema au teotava ebakohase väärtushinnangu avaldamine	300 eurot	30.11.2021
2-21-8324	Tartu Maakohus	Hageja kohta tema au teotavate ebakohaste väärtushinnangute avaldamine hageja	300 eurot	14.04.2022

		sõidukile solvavate sõnade kriipimise kaudu		
2-19-10534	Tallinna Ringkonnakohus	Juhatuse liikme (kostja I) poolt mittetulundusühingu nimel mittetulundusühingu liikmetele hageja au teotavat ebaõiget faktiväidet sisaldava kirja saatmine	200 eurot (Harju Maakohus jättis 02.11.2020 otsusega mittevarelise kahju hüvitise kostjalt I välja mõistmata; ringkonnakohus mõistis mittevarelise kahju hüvitise välja kostjatelt solidaarselt)	30.04.2021
2-21-318	Tallinna Ringkonnakohus	Kolmandatele isikutele (sihtasutusele ja selle töötajatele) e-kirja teel hageja au teotavate ebaõigete faktiväidete avaldamine	800 eurot (Harju Maakohtu 22.06.2021 otsusega välja mõistetud hüvitis jäeti muutmata)	23.02.2022
2-21-13867	Harju Maakohus	Mittetulundusühingu (kostja I) ja tema juhatuse liikme (kostja II) poolt kolmandatele isikutele hageja au teotavaid ebaõigeid faktiväiteid sisaldavate e-kirjade saatmine	Kostjalt I 1500 eurot ja kostjalt II 500 eurot	24.10.2022
2-18-11555	Tallinna Ringkonnakohus	Äriühingust kostja ja tema jurist avaldasid kolmandatele isikutele e-kirjas hageja au teotavaid ebaõigeid faktiväiteid	500 eurot (kostjatelt solidaarselt; Harju Maakohtu 23.09.2019 otsusega välja mõistetud mittevarelise kahju hüvitis jäeti muutmata)	28.10.2020
2-19-8184	Tallinna Ringkonnakohus	YouTube'i vahendusel veebiseminari videos hageja au teotavate ebaõigete faktiväidete avaldamine	2000 eurot (Harju Maakohtu 18.05.2021 otsusega välja mõistetud	08.10.2021

			hüvitis jäeti muutmata)	
2-20-11009	Tallinna Ringkonnakohus	Internetiportaalis avaliku elu tegelasest hageja au teotavaid ebaõigeid faktiväiteid sisaldava petitsiooni avaldamine	2000 eurot (Harju Maakohtu 13.05.2022 otsusega välja mõistetud hüvitist vähendatud 1000 euro võrra)	30.11.2022
2-21-930	Tartu Maakohus	Hagejat kujutavatele erootilistele fotodele ja videotele juurdepääsu võimaldava hüperlingi avaldamine Interneti avalikus kommentaariumis	700 eurot	10.09.2021
Kinnine menetlus	Harju Maakohus	Hagejast Instagrami kontol ja meediaväljaande veebiväljaandes avaldatud artikli kommentaarina lubamatult alastifotode avaldamine (au teotamine hageja kujutise õigustamatu kasutamise)	800 eurot	10.06.2022
2-20-12004	Tallinna Ringkonnakohus	Valimiskampaania ajal reklaampudelil avaliku elu tegelasest hageja au teotavate ebaõigete faktiväidete avaldamine ning hageja au teotamine tema kujutise õigustamatu kasutamise. Lisaks avaldas kostja II meediaväljaandes avaldatud arvamusartiklis hageja au teotavaid ebaõigeid faktiväiteid	2000 eurot (solidaarselt kostjatelt; Harju Maakohtu 09.02.2021 otsusega välja mõistetud hüvitist suurendatud 1500 euro võrra)	11.02.2022
2-19-18596	Tallinna Ringkonnakohus	Kaks meediaettevõtjat avaldasid meediaväljaannete võrguväljaandes avaldatud artiklites hageja isikuandmeid ning hageja minevikus toime pandud tegusid (mh tema kriminaalkorras karistatust ja talle määratud vangistust) pärast seda,	Igalt kostjalt 150 eurot (kokku 450 eurot; Harju Maakohtu 08.11.2021 otsusega määratud hüvitis jäeti muutmata)	09.09.2022

		kui hageja esitas andmete avaldamisele vastuväite. Lisaks töötles neid hageja isikuandmeid otsingumootor		
2-19-7569	Tartu Ringkonnakohus	Hageja eraelu puutumatus kui isikliku õiguse rikkumine (kostja lisas või kostja osalusel lisati portaali hageja teadmata kuulutus hageja telefoninumbriga ning seetõttu võtsid mitmed isikud temaga seksuaalsuhtesse astumise eesmärgil ühendust)	600 eurot (Tartu Maakohus jättis 23.11.2020 otsusega mittevaralise kahju hüvitise välja mõistmata)	31.05.2021
Keskmine hüvitise summa			1502 eurot	
Mediaan			500 eurot	

2. MITTEVARALISE KAHJU HÜVITAMINE KEHAVIGASTUSE TEKITAMISE VÕI TERVISE KAHJUSTAMISE KORRAL

2.1. Riigikohtu praktika

VÕS § 134 lg 2 sätestab muu hulgas, et isikule kehavigastuse tekitamisest või tema tervise kahjustamisest tekkinud kahju hüvitamise kohustuse olemasolu korral tuleb kahjustatud isikule mittevaralise kahju hüvitiseks maksta mõistlik rahasumma. Kahju tekitamine on õigusvastane eelkõige siis, kui see tekitati kannatanule kehavigastuse või tervisekahjustuse tekitamisega (VÕS § 1045 lg 1 p 2) või kannatanu surma põhjustamisega (VÕS § 1045 lg 1 p 1). VÕS § 134 lg 2 näeb ette kahju hüvitise isiku tervise kahjustamise eest, kuid see säte ei näe ette mittevaralise kahju hüvitamist loomadele tekitatud tervisekahjustuse eest.²⁴⁴

Kehavigastuse ja tervisekahjustuse tekitamise korral peab kannatanu mittevaralise kahju hüvitise saamiseks tõendama üksnes, et kahju tekitaja vastutab talle kehavigastuse või tervisekahjustuse tekitamise eest. Küll aga tuleb kehavigastuse tõsidust arvesse võttes otsustada hüvitise suuruse üle. Lisaks tervisekahjustusele või kehavigastusele võib kannatanu tõendada ka muid mittevaralisi tagajärgi, mis tekkisid kehavigastuse tõttu. Sellisel juhul peab kohus otsustama, kas need tagajärjed mõjutavad rahalise hüvitise suurust. Hüvitise suuruse määramisel tuleb arvestada erineva isikukahju tekkimisel selle tagajärgi kannatanule.²⁴⁵

2.2. Maa- ja ringkonnakohtute praktika

2020.–2022. aastal rahuldati analüüsi aluseks olevates lahendites mittevaralise kahju hüvitamise nõue kehavigastuse tekitamise või tervise kahjustamise korral täielikult või osaliselt 24 tsiviilasjas, seitsmes tsiviilasjas jäi nõue rahuldamata. **Kõige suurem välja mõistetud hüvitis oli 12 000 eurot ning väiksem 100 eurot. Keskmise hüvitise oli 1752 eurot, mediaan 1000 eurot.**

2018.–2019. aastal oli kõige suurem välja mõistetud hüvitis 17 000 eurot ning väiksem 200 eurot. Keskmise hüvitise oli 2437 eurot, mediaan samuti 1000 eurot. Aastatel 2014–2016 jäid kergemate vigastuste korral väljamõistetud hüvitised tsiviilasjades vahemikku 100–1500 eurot. Raskemate kehavigastuste ja tervisekahjustuste tekitamise korral välja mõistetud hüvitiste suurus oli vahemikus 500 – 12 000 eurot. Keskmise hüvitise oli 3485 eurot. Seega kehavigastuse tekitamise ja tervise kahjustamise asjades ei ole hüvitised võrreldes eelmise perioodiga tõusnud. Nimetatu tuleneb sellest, et üldjuhul võtavad kohtud hüvitise suuruse kindlaksmääramisel arvesse eelmises kohtupraktika analüüsis viidatud mittevaralise kahju hüvitiste suurust. Viimase viie aasta mediaan on kehavigastuse ja tervisekahju asjades olnud stabiilselt 1000 eurot.

Kõige suurema mittevaralise kahju hüvitise mõistis kohus välja **tsiviilasjas nr 2-18-18479**. Hagejaga juhtus õnnetus seiklusrajal. Trosslaskumise lõpus tabas hageja suurel kiirusel puud, mille külge oli tross laskumise lõpus kinnitatud. Hagejal tuvastati nimmeliikumised, ta oli mitu nädalat liikumisvõimetuna voodis, järgnevate kuude jooksul oli ta kohustatud tarbima ravimeid, kandma ortoosi ning tal oli keelatud liigelda autoga. Kohus tuvastas, et hagejale tekkis tõsine kehavigastus, mis vajab pikaajalist ravi ning tõi kaasa valu ja piiras oluliselt tema liikumist. Samas ei muutnud vigastus hagejat püsivalt töövõimetuks ega toonud talle kaasa püsivaid liikumistakistusi. Hüvitise suuruse väljamõistmisel võttis kohus arvesse ka seda, et kostja ei astunud pika aja jooksul mistahes samme, et hagejale tekkinud kahju hüvitada. Kohus leidis, et

²⁴⁴ RKTko 25.11.2020, [2-18-15284/52](#), p 13.

²⁴⁵ P. Varul jt. Võlaõiguseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2016. – K. Sein, § 134, kott 4.2.1.

hageja on õigustatult viidanud varasemale kohtupraktikale, kus kannatanule mõisteti välja hüvitis 12 000 eurot luumurdude tõttu, millest taastumine võttis aega aasta. Kuigi hageja taastumine oli mõnevõrra kiirem, oli tema tervisekahjustus äärmiselt tõsine, mistõttu on õiglase mittevaralise kahju hüvitis **12 000 eurot**. Selline hüvitis vastab sarnastel asjaoludel varem välja mõistetud hüvitisele. Lisaks on vahepeal tõusnud elukallidus, mistõttu on õigustatud keskmisest suurema hüvitise väljamõistmine.²⁴⁶

Suurem hüvitis mõisteti välja ka **tsiviilasjas nr 2-18-18114**. Asjaolude kohaselt juhtus hagejaga **tööõnnetus**. Hageja töötas hooldekodus, kus teda ründas joobes hooldekodu klient. Hageja sai rünnaku tagajärjel mitmeid haavu ja vigastusi ning tõsise peapõrutuse. Hageja viibis ründe tagajärjel haiguslehel kolm kuud ja talle tekitatud nähtavad vigastused püsisid pikka aega. Psüühilised vaevused, mis tekkisid posttraumaatilise stressi tagajärjel, s.o depressioon ja unetus, ei olnud hagi esitamise ajaks möödunud. Ringkonnakohus leidis, et tegemist oli jõhkra vägivaldse ründega ja on tõendatud, et kuni kostja juurest töölt lahkumiseni hageja töövõime ei taastunud. Seda, et hageja töövõime oleks püsivalt langenud ja vigastus ning psüühiline üleelamine oleks põhjustanud tema elukvaliteedi olulise ja pideva languse, ei ole hageja tõendanud. Kostja väitis, et hageja töötab ka pärast tema juurest lahkumist hooldusteenuse osutamisel ja hageja sellele vastu ei vaielnud. Kohus leidis, et eeltoodud asjaoludel tuleb mittevaralise kahju hüvitamise nõue osaliselt rahuldada ja põhjendatud hüvitise suurus on **4500 eurot** (hageja palus mõista välja hüvitisena 6000 eurot).²⁴⁷

Tsiviilasjas nr 2-20-4012 mõistis kohus kahelt kostjalt välja mittevaralise kahju hüvitise, kokku **5000 eurot**. Kostja 1 (abipolitseinik) mõisteti kriminaalasjas süüdi karistusseadustiku (KarS) § 291 (võimulialdus) ja § 123 lg 1 (ohtu asetamine) järgi ja kostja 2 (patrullipolitseinik) KarS § 291, § 123 ja § 136 lg 1 (vabaduse võtmine seadusliku aluseta) järgi. Kriminaalasjas tuvastati, et kostjad kasutasid hageja suhtes põhjenduseta füüsilist jõudu ja gaasi, võtsid hagejalt seadusliku aluseta vabaduse ning jätsid ta eluohtlikku ja tema tervist raskelt kahjustada võivasse olukorda. Hageja sai kostjate tegevuse tulemusena kergemaid kehavigastusi ja kaotas ajutiselt nägemisvõime. Kohtu hinnangul olid kostjate rikkumised olulised, kuna kostjad olid ametiisikud, kes omasid relvi, mistõttu nad peaksid olema läbinud vastavad koolitused muuhulgas selle kohta, et kõrvalisi isikuid mitte ohtu seada. Ka teistel isikutel peaks olema kostjate suhtes pigem kindlustunne ja põhjendatud ootus, et nad tegutsevad seaduslikult.

Kohus leidis, et kuigi hagejale tekitatud vigastused olid kerged ega põhjustanud tema töövõime kaotust, tuleb arvestada ka muid isikuõiguse rikkumisi (alusetu vabaduse võtmine, põhjendamatu füüsilise jõu kasutamine, kannatanu abita jätmine) ning hüvitise suurus määrata kõikide isikuõiguste rikkumiste eest ja kehavigastuste tekitamise eest komplekselt. Hüvitis 5000 eurot vastab rikkumiste laadile, raskusele ja kostjate süü astmele. Politseiametnikud on oma töö iseloomust tulenevalt kohustatud kindlustama isikute õigusi ja vabadusi ning hoiduma liigse kahju tekitamisest. Kohus ei määranud hagejale hüvitist loodetud 10 000 euro suuruses summas, sest tõendamata oli hageja väide selle kohta, et üleelatu jättis jälje tema psüühikasse või sellega oleksid kaasnenum psüühikahäired.²⁴⁸

Liiklusõnnetusega seotud mittevaralise kahju hüvitamise nõudeid oli sel perioodil kolm. **Tsiviilasjas nr 2-21-5619** mõistis kohus hagejatele I ja II, kes said kergemaid kehavigastusi, hüvitiseks **1000 eurot** ja hagejale III, kes sai raskemaid kehavigastusi, hüvitiseks **5000 eurot**. Kuigi hagejad I ja II said kergemaid kehavigastusi, mõistis kohus neile välja keskmisest suurema kahjuhüvitise, kuna hagejad olid õnnetuse toimumise hetkel 8- ja 11-aastased, nad on pärast õnnetust jätkuvalt psühholoogiliselt häiritud ja kardavad autoga sõita, nad ei saanud

²⁴⁶ HMKo 07.02.2020, 2-18-18479.

²⁴⁷ TlnRko 30.10.2020, 2-18-18114.

²⁴⁸ VMKo 18.12.2020, 2-20-4012.

kahju tekkimise vältimiseks midagi teha ning pidid nägema ema abituse seisundis ja tundma ema pärast muret. Hageja III sai raskemaid kehavigastusi, mis ei vajanud küll haiglaravi, aga millest paranemine oli aeganõudev. Samuti kaasnes õnnetusega hagejale III ehmatuse ning emotsionaalne ja psühholoogiline trauma. Ta ei saanud oma ohutuse tagamiseks autost väljuda, samuti ei saanud ta abi kutsuda ega emana veenduda oma laste heaolus.

Hüvitise suuruse määramisel võttis kohus arvesse, et kostja on ka varem juhtinud mootorsõidukit alkoholijoobes, teda on ka selle eest karistatud. Seega ei ole kostja puhul mootorsõiduki alkoholijoobes juhtimise puhul tegemist ühekordse erakordsetest asjaoludest tingitud eksimusega, vaid järjepideva hoolimatust suhtumisest tingitud käitumisviisiga. Kostjale pidi olema ettenähtav, et ta võib põhjustada liiklusõnnetuse ning tekitada sellega teistele isikutele kahju.²⁴⁹

Teises liiklusõnnetuse asjas mõistis kohus välja oluliselt väiksema mittevaralise kahju hüvitise. **Tsiviilasja nr 2-21-17481** asjaolude kohaselt esines hagejal liiklusõnnetuse tagajärjel lühiajalisem teadvuskadu. Ta sai lüüsisamba nimmeosa ja vaagna murru, tal tekkis šokk ja hirm liikluses osaleda. Samas leidis kohus, et hageja vigastused ja läbielamised ei ole muutnud oluliselt tema elukorraldust ning kohus pole tuvastanud negatiivseid asjaolusid, mis tingiksid keskmisest suurema hüvitise määramise. Hageja ei ole ka tõendanud, et õnnetus on jätnud olulisi jälgi tema psüühikale. Seetõttu määras kohus õiglaseks hüvitiseks **200 eurot**. Ka selles asjas juhtis kostja mootorsõidukit alkoholijoobes.²⁵⁰

Tsiviilasjas nr 2-20-7042 mõistis kohus solidaarselt välja mittevaralise kahju hüvitise kahju tekitajalt ja tema **kindlustusandjalt**. Hagejal diagnoositi liiklusõnnetuse tagajärjel rindkere põrutus, ta pidi tarvitama kangeid valuvaigisteid ja olema mitmel korral valu tõttu töövõimetuslehel. Kindlustusandja leidis, et liikluskindlustuse seaduse (LKindLS) § 32 lg 3 piirab kindlustusandja vastutust, ning maksis hagejale sellest lähtuvalt välja hüvitiseks 100 eurot.²⁵¹ Ringkonnakohus leidis, et LKindLS §-st 32 ei tulene kindlustusandjale mittevaralise kahju hüvitamise piiranguid. Kindlustusandjal tuleb kahjustatud isikule hüvitiseks tasuda VÕS § 134 lg 2 kohane mõistlik rahasumma ning ringkonnakohus ei nõustunud kindlustusandjaga, nagu saaks LKindLS § 32 lg-st 3 tuleneva mittevaralise kahju suuruse eeldust ümber lükata ainult kohtumenetluses. Praeguse juhtumi asjaolusid, varasemat kohtupraktikat ning Eesti ühiskonna heaolu taset arvestades pidanuks VÕS § 134 lg 2 kohane mõistlik rahasumma mittevaralise kahju hüvitamiseks olema suurusjärgus 1000 eurot (maakohus mõistiski välja hüvitise **900 eurot**), seega oluliselt rohkem kui kindlustusandja hüvitatud 100 eurot.²⁵²

Kaks tsiviilasja oli seotud **lähisuhtevägivallaga**. **Tsiviilasjas nr 2-20-3944** luges maakohus pikaajase lähisuhtevägivalla ja sellest tuleneva tervisekahjustuse tunnistajate ütluste põhjal tuvastatuks. Hagejal on diagnoositud segatüüpi ärevushäire ja depressioon, mille tekkimist sai seostada kostja tegevusega. Maakohus leidis, et õiglaseks hüvitiseks on 5000 eurot, kuna hagejale tekitati kahju pikema perioodi vältel (2,5 aastat), samuti ei soovinud hageja lapsed kostja mõjutusel hagejaga suhelda. Asjaolu, et pooltel on ühised lapsed, sh alaealised ning kostja ei suhtunud ühiste laste emasse lugupidavalt, pidas maakohus oluliselt rikkumist raskendavaks. Samuti võttis maakohus arvesse kahju tekitava mõju ulatust.

²⁴⁹ TMKo 27.01.2022, 2-21-5619.

²⁵⁰ VMKo 02.02.2022, 2-21-17481.

²⁵¹ LKindLS § 32 lg 3 p 1 sätestab, et isikule tervise kahjustamisest või talle kehavigastuse tekitamisest tuleneva mittevaralise kahju hüvitamise nõude korral eeldatakse, et mittevaralise kahju suurus on kerge tervisekahjustuse või kehavigastuse korral 100 eurot.

²⁵² TrtRko 16.03.2022, 2-20-7042.

Ringkonnakohus vähendas välja mõistetud hüvitist **3000 euro**ni. Ringkonnakohus nõustus, et kostja pikaajaline vaimne vägivald põhjustas hagejale tervisekahjustuse. Samas on maakohus ületanud diskretsioonipiire, jättes osa asjaolusid arvestamata. Kuna maakohus ei ole piisaval määral arvestanud mittevaralise kahju suuruse määramisel kohtupraktikat²⁵³ analoogsetes asjades, kostja majanduslikku olukorda ning hageja enda käitumist, ei ole maakohtus kostjalt väljamõistetud mittevaralise kahju suurus 5000 eurot põhjendatud. Arvestades kõiki VÕS § 134 lg-s 5 sätestatud asjaolusid ning Riigikohtu praktika põhimõtteid mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel, on ringkonnakohtu arvates põhjendatud ja õiglaseks hüvitise suuruseks 3000 eurot.²⁵⁴

Lähisuhtevägivallaga oli seotud ka **järgmine tsiviilasi**. Hagejal diagnoositi arvukad näo, kaelapiirkonna, vasaku õla ja vasaku põlveliigese pehmete kudede vigastused, mis avaldasid hageja tervisele mõju ka vähemalt kuu aega hiljem. Samuti on hagejal diagnoositud krooniline traumajärgne peavalu. Arvestades kehavigastuste iseloomu, leidis ringkonnakohus, et kostjalt tuleb hageja kasuks välja mõista mittevaralise kahju hüvitis **1000 euro**t.²⁵⁵

Kukkumisega kas libeduse tõttu või muul põhjusel oli seotud kolm tsiviilasja. **Tsiviilasja nr 2-21-4388** asjaolude kohaselt hüppas kostja selja tagant hagejale kukile, hageja kaotas tasakaalu ja kukkus näoga vastu põrandat, mille tulemusena murdis kaks esihammast. Kukkumise tulemusena muutus hageja välimus, ta pidi tarvitama valuvaigisteid ja läbima põletiku tõttu antibiootikumi kuuri. Kostja keeldus hagejale tekitatud kahju vabatahtlikult hüvitamast. Kohus leidis, et arvestades hagejale tekitatud tervisekahjustuse ulatust ja pöördumatust, varasemat kohtupraktikat ja kostja soovimatust kahju mistahes osas hüvitada, on mõistlik mittevaralise kahju hüvitis **1500 euro**t.²⁵⁶

Tsiviilasjas nr 2-21-6860 sai hageja korteriühistu trepikojas libedal põrandal kukkumise tagajärjel tervisekahjustuse, mis ei olnud küll oma olemuselt raske. See vähendas aga oluliselt hageja elukvaliteeti, kuna tervisekahjustuse tõttu tundis ta tugevaid valusid ja pidi tarvitama valuvaigisteid, mis omakorda tekitasid seedetrakti häired. Hagejal olid unehäired ning ta pidi kasutama korsetti. Kohus luges mõistlikuks ja õiglaseks hüvitiseks **4000 euro**t.²⁵⁷

Kõige väiksem hüvitis, 100 eurot, mõisteti välja **tsiviilasjas nr 2-21-2716**. Hageja kukkus libedal ülekäigurajal ja sai kerge kehavigastuse. Kohus leidis, et kohalikul omavalitsusel (kostja) lasub oma territooriumil asuva sõidutee korrashoiu kohustus. Kostjal on kohustus teha talvist teehooldust mh libedusetõrjet, et tagada liikluse ohutus, sh jalakäijate ohutu liiklemine. Hagejal tekkisid kukkumise tagajärjel pindmised vigastused, mida saab pidada kergeks kehavigastuseks. Libeduse tõttu kukkumisega seotud tsiviilasjades on varasemate hüvitiste suurus jäänud vahemikku 338 eurot kuni 500 eurot. Arvestades, et hageja sai kerge kehavigastuse ja kostja on püüdnud hagejale vastu tulla, leidis kohus, et mõistlik hüvitis on **100 euro**t.²⁵⁸

Ka **tsiviilasjas nr 2-20-16895** leidis kohus, et mõistlik hüvitis tekkinud tervisekahjustuse eest on 100 eurot. Selles asjas on tõendatud, et hageja haigestus **kutsehaigus**esse. Samas ei toonud hageja, vaatamata kohtu selgitustele, esile asjaolusid, et kutsehaigus mõjutaks tema igapäevast elu, sh töötamist ja üldist elutegevust ning elukvaliteeti ja võimalusi elus hakkama saada. Samuti ei ole hageja sisustanud väidet, et tema füüsiline võimekus on piiratud, ega seda, et ta

²⁵³ Ringkonnakohus viitas kohtupraktika analüüsile „Mittevaralise kahju hüvitamise nõuded tsiviilasjades 2018.-2019. aastal“.

²⁵⁴ TrtRKO 28.06.2021, 2-20-3944.

²⁵⁵ Kinnine menetlus.

²⁵⁶ HMKo 03.12.2021, 2-21-4388.

²⁵⁷ VMKo 27.04.2022, 2-21-6860.

²⁵⁸ TrtRKO 31.03.2022, 2-21-2716.

kannatab valu. Kohus leidis, et iseenesest kutsehaigusesse haigestumine ja sellest tingituna töö kaotamine tekitab isikule mittevaralise kahju ja läbielamise. Samas ei olnud hageja tervisekahjustus püsiv ega tõsine ning ta on paranenud, mistõttu on põhjendatud ja õiglane hüvitis **100 eurot**.²⁵⁹

Teises kutsehaiguse asjas leidis kohus, et mõistlik hüvitis on **2000 eurot**. Hagejal on kutsehaigusest tingitud töövõime kaotus 40%, tal on regulaarsed valud ja ta peab võtma valuvaigisteid. Raskendava asjaoluna võttis kohus arvesse ka seda, et kostja ei ole hagejale vabatahtlikult kahju hüvitanud ja on eitanud oma vastutuse ulatust. Samuti rikkus kostja seadust hagejaga sõlmitud töölepingu ülesütlemlisel.²⁶⁰

Mitu tsiviilasja oli seotud **näo piirkonda löögi** tagajärjel tekkinud kehavigastustega. **Tsiviilasja nr 2-18-5223** asjaolude kohaselt kaotas hageja löögi tagajärjel neli hammast, tal purunes lõualuu ja tal oli peapõrutus. Hageja viibis haiglas, mitmete aastate jooksul tehtud raviprotseduurid on olnud pikaajalised ja keerulised ning on põhjustanud hagejale olulisi ebamugavusi ja kannatusi. Hüvitise (**1000 eurot**) väljamõistmisel võttis kohus arvesse ka hageja enda käitumist. Kohus leidis, et kostja ei käitunud küll hädakaitseisundis, kuid tema sooritatud löögile eelnes hageja aktiivne vaenulik käitumine kostja suhtes (kostja alandamine ning tõukamine). Kohus arvestas ka seda, et kriminaalmenetluses on kostja hageja löömise omaks võtnud ja toimunud siiralt ning korduvalt kahetsenud. Nii hageja kui kostja olid teo toimumise ajal alaealised, kostja pani teo toime olmekonflikti käigus võõras korteris, kus viibinud isikud, sh hageja tarvitasid alkoholi.²⁶¹

Tsiviilasjas nr 2-18-11127 luges kohus tuvastatuks, et kolme esihamba väljalangemine põhjustas hagejale suurt valu, hammaste kaotuse tõttu oli häiritud tema toitumine ja sotsiaalne suhtlus ning hammaste taastamisega kaasnes ebameeldivusi (valu, töölt puudumine). Hageja kannatas enda seletuse kohaselt paar kuud valu ning tema elukvaliteet oli tuntavalt häiritud, seejärel oli hageja võimeline tavapärase elukorralduse juurde naasma. Eeltoodud asjaolusid ja varasemat kohtupraktikat arvesse võttes pidas kohus mõistlikuks mittevaralise kahju hüvitiseks **300 eurot**.²⁶²

Hammaste murdumisega oli seotud ka **tsiviilasi nr 2-19-8**. Asjaolude kohaselt tekkis hagejale vorstis olnud plasteseme hammustamisest tervisekahjustus, murdusid alumise lõua protees ning hambad. Kohus leidis, et kostja toote puudus põhjustas hagejal eelkõige mälumisfunktsiooni häireid, mis on tervisekahjustus. Hageja soovis mittevaralise kahju hüvitiseks 10 000 eurot. Kohus pidas mõistlikuks hüvitise suuruseks **2000 eurot**, arvestades hagejale tekitatud tervisekahjustuse olemust, selle kestust ning vajadust taluda selle kõrvaldamiseks pikaajalist hambaravi, samuti sarnaste rikkumiste puhul väljamõistetud hüvitisi. Kohus võttis arvesse ka seda, et hagejal oli võimalik lasta allesjäänud hambad parandada, mida ta aga ei teinud, põhjustades sisuliselt ise oma hammaste seisukorra halvenemise. Hageja ei teinud midagi selleks, et oma kannatusi lühendada, mistõttu oli hageja ise osaliselt süüdi selles, et tema kannatused sedavõrd pikenesid (neli aastat).²⁶³

2.3. Tabel

Asja nr	Kohus	Asjaolud	Summa	Kuupäev
---------	-------	----------	-------	---------

²⁵⁹ HMKo 08.03.2022, 2-20-16895.

²⁶⁰ TlnRko 17.07.2023, 2-18-13335.

²⁶¹ TMKo 31.03.2020, 2-18-5223.

²⁶² TMKo 27.07.2020, 2-18-11127.

²⁶³ TlnRko 29.09.2021, 2-19-8.

2-18-18479	Harju Maakohus	Seikluspargis toimunud õnnetus, nimmelülimurrud	12 000 eurot	07.02.2020
2-18-5223	Tartu Maakohus	Löök rusikaga näo piirkonda, nelja hamba kaotus, lõualuu purunemine, peapõrutus	1000 eurot	31.03.2020
2-18-13335	Tallinna Ringkonnakohus	Kutsehaigusest tingitud töövõime kaotus 40%	2000 eurot	17.07.2020
2-18-11127	Tartu Maakohus	Löök näo piirkonda, kolme hamba kaotus	300 eurot	27.07.2020
2-20-8509	Viru Maakohus	Löök näo piirkonda, hammaste nihkumine. Tagaseljaotsus	1000 eurot	19.08.2020
2-19-20707	Harju Maakohus	Löögi ja hammustamise tagajärjel pindmised vigastused. Tagaseljaotsus	2000 eurot	31.08.2020
2-17-3164	Tallinna Ringkonnakohus	Käsunduslepingu rikkumine. Jalapõletus veekeskuse saunas	300 eurot	25.09.2020
2-16-16510	Tallinna Ringkonnakohus	Ninavigastus, mis tekkis peaga vastu kaubanduskeskuse klaasust põrkamise tõttu	500 eurot	23.10.2020
2-18-18114	Tallinna Ringkonnakohus	Tööõnnetus. Rünnak hooldekodus. Pea hulgivigastused, ajutrauma, rindkerepõrutus, käe pindmised hulgivigastused	4500 eurot	30.10.2020
2-20-4012	Viru Maakohus	Seadusliku aluseta vabaduse võtmine politseiametnike poolt, abitusse seisundisse jätmine, ajutine nägemiskaotus, kerged kehavigastused	5000 eurot	18.12.2020
Kinnine menetlus	-	Pehmete kudede vigastused peksmise tagajärjel. Lähisuhtevägivald	1000 eurot	2021
2-20-3944	Tartu Ringkonnakohus	Pikaajaline lähisuhtevägivald. Ärevushäire ja depressioon	3000 eurot	28.06.2021
2-19-8	Tallinna Ringkonnakohus	Ebakvaliteetse toidu hammustamise tagajärjel proteeside ja hammaste murdumine, mälumisfunktsiooni häire	2000 eurot	29.09.2021
2-21-4388	Harju Maakohus	Kukkumine, kahe esihamba murdumine	1500 eurot	03.12.2021

2-21-5619	Tartu Maakohus	Liiklusõnnetuse tagajärjel kerged kehavigastused, 11-aastane Liiklusõnnetuse tagajärjel kerged kehavigastused, 8-aastane Liiklusõnnetuse tagajärjel rasked vigastused, ristлуу murd, vaagna põrutus, reite põrutus, vasaku silma sarvkesta vigastus	1000 eurot 1000 eurot 5000 eurot	27.01.2022
2-21-17481	Viru Maakohus	Liiklusõnnetuse tagajärjel lüüsisamba nimmeosa ja vaagna murd, nimmelülimurd. Kolmekuune tervisekahjustus, hirm liikluses osalemise ees. Tagaseljaotsus	200 eurot	02.02.2022
2-19-17340	Harju Maakohus	Löök näo piirkonda, kerged kehavigastused	300 eurot	07.02.2022
2-18-106	Tallinna Ringkonnakohus	Tööõnnetus, kerged kehavigastused, mis taandusid nelja kuuga	1000 eurot	09.02.2022
2-20-4226	Tallinna Ringkonnakohus	Pakettreisilepingu rikkumine, kerged kehavigastused	1500 eurot	22.02.2023
2-17-19246	Tallinna Ringkonnakohus	Tulekahju tagajärjel kerge tervisekahjustus (vingugaasi toksiline toime, sellega kaasnes pearinglus, kipitus kurgus, iiveldus, peavalu). Viis hagejat	250 eurot 250 eurot 250 eurot 350 eurot 250 eurot	04.03.2023
2-20-16895	Harju Maakohus	Kutsehaigus	100 eurot	08.03.2022
2-20-7042	Tartu Ringkonnakohus	Liiklusõnnetuse tagajärjel rindkere põrutus, valud	900 eurot	16.03.2022
2-21-2716	Tartu Ringkonnakohus	Kukkumine libedal ülekäigurajal, kerge kehavigastus	100 eurot	31.03.2022
2-21-6860	Viru Maakohus	Kukkumine KÜ trepikojas, kõhu, selja alaosa ja vaagna vigastus	4000 eurot	27.04.2022
Keskmine hüvitise summa			1752 eurot	
Mediaan			1000 eurot	

3. LÄHEDASTE ÕIGUS NÕUDA MITTEVARALISE KAHJU HÜVITAMIST

3.1. Riigikohtu praktika

Kui üldiselt tuleb hüvitada üksnes kahjustatud isikule endale tekitatud kahju, siis VÕS § 134 lg 3 näeb isiku surma põhjustamise või talle raske tervisekahjustuse tekitamise korral mittevahalise kahju rahalise hüvitamise nõude ette ka isiku lähedastele. Selline nõudeõigus on lähedastel nimetatud sätte järgi aga üksnes niisuguste **erandlike asjaolude** esinemisel, mis õigustavad hüvitise maksmist.²⁶⁴

Seaduses ei ole piiritletud lähedaste ringi. Kohus peab selle kindlakstegemisel lähtuma mh isikute sugulusest, perekondlikest sidemetest, senisest elukorraldusest ja muudest asjaoludest. Näiteks on Riigikohus leidnud, et üldjuhul kuuluvad lähedaste hulka surnud isikuga koos elanud abikaasa²⁶⁵ ja surnud isiku vanemad²⁶⁶. VÕS § 134 lg 3 kohaldamise seisukohalt ei ole tähendust surmasaanud inimese isikul kui sellisel. VÕS § 134 lg-le 3 võivad erandlike asjaolude ilmumise korral tugineda nii noorte ja majanduslikult edukate kui ka vanemate ja finantsiliselt kehvemal järjel olevate inimeste lähedased.²⁶⁷

Erandlikuks asjaoluks ei ole pelgalt surma või raske tervisekahjustuse põhjustamine kui selline, vaid sellega peavad kaasnema ka täiendavad asjaolud, mis õigustavad mittevahalise kahju rahalise hüvitise väljamõistmist. Lähedase inimese kaotus abstraktselt ning ainuüksi lein ja kaotusvalu kui selline ei ole erandlikuks asjaoluks VÕS § 134 lg 3 mõttes.²⁶⁸

Surma saabumise või raske tervisekahjustuse asjaolude erandlikkusele peab andma hinnangu kohus. Tsiviilkolleegium on leidnud, et **eelkõige** õigustab lähedase kahju hüvitamise nõuet esmajoonel lähedase isiku ruumiline lähedus hukkunu või raskelt kannatanuga kahju tekitamise ajal, samuti nt hukkunud või raskelt vigastatud lähedase inimese vigastuste või kannatuste nägemisest saadud hilisemad üleelamised²⁶⁹. Erandlikud asjaolud, mis võivad anda alust kolmandatele isikutele neile tekitatud mittevahalise kahju hüvitamiseks, võivad seostuda ka kahju tekitamise asjaoludega. Nii võib mittevahalise kahju hüvitamist lähedastele õigustada nt see, et tegelikult sooviti rünnata või mõjutada kannatanu lähedasi, samuti kahju tekitamise erilised asjaolud, nt kannatanule kahju tekitamise tahtluse olemasolu kahju tekitajal koostoimes lähedaste hilisemate üleelamistega.²⁷⁰ Sellega ei ole tsiviilkolleegium esitanud erandlike asjaolude ammendavat loetelu, kuigi kohtupraktikas on seda pigem niimoodi mõistatud.

Kriminaalkolleegium täiendas hiljutises lahendis tsiviilkolleegiumi antud loetelu. Kriminaalkolleegium leidis, et ainumäärav ei ole see, kas lähedase kaotanud inimene nägi surma pealt või kas ja kui ruttu satub ta sündmuskohale, kus tema lähedane hukkus. Järelduse hukkunu lähedaste iseäranis traumaatiliste üleelamiste kohta, mis annab alust rääkida erandlikust asjaolust VÕS § 134 lg 3 tähenduses, saab teha ka **surma saabumise ebatavaliselt rängast viisist**. Olukorras, kus elu kaotamise asjaolud on niivõrd traagilised, et nendest

²⁶⁴ RKTko 09.04.2008, [3-2-1-19-08](#), p 16.

²⁶⁵ RKTko 09.04.2008, [3-2-1-19-08](#), p 16.

²⁶⁶ RKKko 27.10.2020, [3-1-1-57-10](#), p 22.

²⁶⁷ RKKko 27.10.2020, [3-1-1-57-10](#), p 24.

²⁶⁸ RKTko 09.04.2008, [3-2-1-19-08](#), p 17.

²⁶⁹ Selliseks üleelamiseks võib olla ka tõsiste psüühikahäirete tekkimine (RKKko 27.10.2020, [3-1-1-57-10](#), p 25.2).

²⁷⁰ RKTko 09.04.2008, [3-2-1-19-08](#), p 17.

teadasaamine mistahes viisil on hukkunud lähedastele äärmiselt raske mõjuga, ei ole nt oluline, kas ja mil määral keegi lähedastest surnukeha nägi.²⁷¹

VÕS § 134 lg 3 alusel saab nõuda mittevaralise kahju hüvitamist ainult juhul, kui surm, raske kehavigastus või tervisekahjustus on tekitatud inimesele. Olukorras, kus tervisekahjustus tekitati koertele, ei saa VÕS § 134 lg 3 alusel nõuda mittevaralise kahju hüvitamist, tuginedes asjaoludele, et tegemist on koerte lähedastega. Täitmata on VÕS § 134 lg 3 kohaldamiseks vajalik esimene eeldus – põhjustatud ei ole isiku surma, rasket kehavigastust või tervisekahjustust. TsÜS § 49 lg 3 sätestab, et loomadele kohaldatakse asjade suhtes kehtivaid sätteid, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti. Mittevaralise kahju hüvitamiseks seaduses ette nähtud aluseid ei saa analoogia korras laiendada ja need on seaduses selgelt piiritletud.²⁷²

3.2. Maa- ja ringkonnakohtute praktika

Analüüsitud lahendite hulgas oli üks asi, kus surnud isiku lähedased esitasid mittevaralise kahju hüvitamise nõude ka VÕS § 134 lg 3 alusel. Hagejad põhjendasid oma nõuet sellega, et lähedase kannatuste nägemine haiglas oli äärmiselt traumeeriv ja meditsiinitöötajad käitusid ebaväärikalt ning üleelanud abikaasa majanduslik toimetulek on oluliselt pärsitud.

Kohus leidis, et VÕS § 134 lg 3 alusel nõude rahuldamiseks puuduvad erandlikud asjaolud. Maakohus märkis, et lein ja kaotusvalu kui selline kaasneb paratamatult iga lähedase isiku surmaga, kuid ei ole erandlikuks asjaoluks. Perekonna kaotamine edasiseks eluks ja elukvaliteedi langus kaasnevad tihti lähedase kaotusega. Praegusel juhul ei viibinud lähedased ka surma juures. Isegi kui kohus peaks leidma, et mittevaraline kahju on tekkinud, ei tähenda see veel seda, et esineksid erandlikud asjaolud, mis võimaldaksid nõuda rahalist hüvitist.²⁷³

²⁷¹ RKKKo 07.10.2022, [1-21-3082/28](#), p-d 27–30.

²⁷² RKKKo 25.11.2020, [2-18-15284/52](#), p 11.

²⁷³ Kinnine menetlus.

4. MITTEVARALISE KAHJU HÜVITAMINE LEPINGUST JA LEPINGULAADSEST SUHTEST TULENEVA KOHUSTUSE RIKKUMISE KORRAL

4.1. Tervishoiuteenuse osutamise leping

4.1.1. Riigikohtu praktika

Mittenõuetekohase tervishoiuteenusega tekitatud kahju hüvitamist saab patsient nõuda eelkõige tervishoiuteenuse osutamise lepingu rikkumise tõttu, s.o lepingu alusel. Lepingulise kohustuse rikkumise tõttu isikule tervisekahjustuse tekitamise korral võib tervishoiuteenuse osutaja VÕS § 1044 lg 3 järgi vastutada ka kahju õigusvastase tekitamise sätete järgi (VÕS § 1043 jj). Seega saab hageja valida, kas ta nõuab tervishoiuteenuse osutamise tekitatud kahju hüvitamist tervishoiuteenuse osutamise lepingu või kahju õigusvastase tekitamise sätete alusel. Sellisel juhul võib hageja esitada oma nõuded TsMS § 370 lg 2 järgi alternatiivselt.²⁷⁴

Tervishoiuteenuse osutamise lepingu rikkumise korral võib hageja nõuda mittevaralise kahju hüvitamist, kui on täidetud järgmised eeldused:²⁷⁵

- tervishoiuteenuse osutaja on lepingut rikkunud (VÕS § 100, § 770 lg 1);
- lepingut on rikutud süüliselt (VÕS § 770 lg 1);
- patsiendil on tekkinud mittevaraline kahju (VÕS § 134);
- rikkumise ja tekkinud mittevaralise kahju vahel on põhjuslik seos (VÕS § 127 lg 4);
- mittevaraline kahju on hõlmatud rikutud lepingulise kohustuse kaitse-eesmärgiga (VÕS § 127 lg 2, VÕS § 134 lg 1);
- mittevaraline kahju oli rikkumise võimaliku tagajärjena tervishoiuteenuse osutajale ettenähtav (VÕS § 134 lg 1).

Nii on Riigikohus leidnud, et infarktile viitavatele tunnustele reageerimata ja vajalike meditsiinitoimingute tegemata jätmisega ning seetõttu ravi alustamise viibimisega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamine on hõlmatud patsiendi väidetavalt rikutud lepingulise kohustuse kaitse-eesmärgiga ning selline kahju on tervishoiuteenuse osutajale ettenähtav.²⁷⁶ Kui tervishoiuteenuse osutaja jätab õige diagnoosi määramata, siis saab seda üldjuhul pidada patsiendi haiguse süvenemisega kaasneva mittevaralise kahju põhjuseks. VÕS § 770 lg 4 järgi eeldatakse diagnoosi- või ravivea korral patsiendil sellise terviserikke tekkimisel, mida oleks saanud tavapärase raviga ilmselt vältida, et kahju tekkis vea tagajärjel.²⁷⁷ Riigikohus on rõhutanud, et mittevaralise kahju hüvitise väljamõistmiseks võib anda alust ka haigusesse nakatumine, ilma et sellega kaasneksid vahetud muudatused või kahjustused isiku organismis või otsene valu.²⁷⁸

Üldreegli kohaselt on patsiendi kohustus tõendada tervishoiuteenuse osutaja vastutuse aluseks olevat asjaolu, s.o eelkõige lepingu rikkumist (eelkõige diagnoosi- ja ravivea) ja põhjuslikku seost rikkumise ning tekkinud kahju vahel (erinorm VÕS § 770 lg 4). Tekkinud mittevaralist kahju peab kirjeldama ja tõendama samuti patsient, täpsemalt peab ta tõendama nende asjaolude olemasolu, mille esinemisega seob seadus mittevaralise kahju hüvitamise nõude.²⁷⁹ Juhul, kui

²⁷⁴ RKTko 08.04.2011, [3-2-1-171-10](#), p 12.

²⁷⁵ RKTko 27.01.2019, [2-17-12477/109](#), p 13.1.

²⁷⁶ RKTko 27.01.2019, [2-17-12477/109](#), p 13.2. Vt ka RKTko 31.10.2018, [2-15-8533/125](#), p 18.

²⁷⁷ RKTko 31.10.2018, [2-15-8533/125](#), p 15.

²⁷⁸ RKTko 10.05.2017, [3-2-1-37-17](#), p 14.

²⁷⁹ RKTko 27.02.2019, [2-17-12477/109](#), p 13.2. RKTko 22.10.2008, [3-2-1-85-08](#), p 13.

tervishoiuteenuse osutaja või temaga võrdsustatud isik (VÕS § 758 lg 2) on lepingut rikkunud ja põhjustanud patsiendile sellega mittevõrdsust kahju, saab ta VÕS § 103 lg-st 1 ja § 770 lg-st 1 tulenevalt tõendada süü puudumist.²⁸⁰ Seega VÕS § 103 lg-st 1 tulenevalt eeldatakse, et lepingut (sh tervishoiuteenuse osutamise lepingut) rikkunud tervishoiuteenuse osutaja (VÕS § 758 lg 1) oli hooletu.²⁸¹

Tõendamiskoormis on lepingu rikkumise korral teistsugune siis, kui tervishoiuteenuse osutaja on jätnud täitmata VÕS §-st 769 tuleneva kohustuse tervishoiuteenuse osutamist dokumenteerida. Tervishoiuteenuse osutaja dokumenteerimiskohustuse rikkumisel on oluline mõju tõendamiskoormise jaotusele. Nimelt sätestab VÕS § 770 lg 3, et tervishoiuteenuse osutaja vastutuse aluseks olevat asjaolu peab tõendama patsient, välja arvatud juhul, kui patsiendile tervishoiuteenuse osutamine on jäetud nõuetekohaselt dokumenteerimata. Tsiviilkolleegiumi hinnangul järeldub viidatud sättest, et asjaolu puhul, mille dokumenteerimise kohustust tervishoiuteenuse osutaja rikkus, pöördub tõendamiskoormis ümber ning teenuse osutaja peab tõendama, et asjaolu ei esinenud. Kui teavitamiskohustus on jäetud nõuetekohaselt dokumenteerimata, siis peab tervishoiuteenuse osutaja tõendama, et on teavitamiskohustust täitnud.²⁸²

Kahjuhüvitise suuruse kindlaksmääramisel tuleb arvestada kõiki asjaolusid. Näiteks kui tervishoiuteenuse osutaja on rikkunud patsiendi teavitamise kohustust, on tähtis ajavahemik, mille jooksul patsient ennast tervishoiuteenuse osutaja rikkumise tõttu ei ravinud.²⁸³ Et otsustada näiteks selle üle, kas vangla on viivitanud tervishoiuteenuse osutamisega, ei ole oluline lähtuda mitte niivõrd ajast, mille jooksul ei ole operatsiooni võimaldatud, vaid andmetest, mis võimaldavad võrrelda kõnealuse operatsiooni kättesaadavuse aega operatsioonijärjekorra alusel nii vanglas kui ka vabaduses. Samuti tuleb arvestada, et võrreldes tervishoiuteenuse osutamisega tavapatsiendile, on vangla võimalused osutada tervishoiuteenust kinnipeetavale piiratumad.²⁸⁴

Kinnipeetavate tervishoiuteenuse vaidluste lahendamise pädevus

Alates 28. juunist 2021 loetakse Riigikohtu üldkogu määrusest²⁸⁵ tulenevalt kõik kinnipeetavatele vanglas tervishoiuteenuse osutamisega seotud vaidlused avalik-õiguslikeks ja neid on **pädevad lahendada halduskohtud**. Üldkogu selgitas, et kuigi ühest küljest on diagnoosimine ja ravi määramine osa võlaõigusseadusega reguleeritud tervishoiuteenusest, on samas tegemist avalik-õigusliku otsustusega, kas kinnipeetaval on vangistusseaduse alusel õigus saada teenuseid. Era- ja avalik-õiguslike suhete tiheda läbipõimimise tõttu ei ole üldkogu hinnangul võimalik kinnipeetavatele tervishoiuteenuse osutamisega seotud vaidlusi piiritleda ainult era- või avalik-õiguslikeks. Kuna kinnipeetavatele vanglas tervishoiuteenuse osutamisel tuleb alati silmas pidada avalik-õiguslikku raamistikku ja raviteenuse osutamine erineb eraõiguslikule vormile vaatamata tavapärastest tervishoiuteenuse osutamise lepingutest, tuleb vanglas tervishoiuteenuse osutamisega seotud vaidlused lugeda avalik-õiguslikeks.

Kuigi maakohtus lahendatakse asi hagimenetluses võistlevuse põhimõttel ja halduskohtus lähtutakse uurimispõhimõttest, ei peaks see üldkogu arvates tähendama põhimõttelist erisust tervisekahju hüvitamise nõuete osas. Üldkogu hinnangul ei ole põhjust karta, et halduskohtute

²⁸⁰ RKTko 08.04.2011, [3-2-1-171-10](#), p 17; RKTko 31.10.2018, [2-15-8533/125](#), p 17.

²⁸¹ RKTko 27.02.2019, [2-17-12477/109](#), p 14.

²⁸² RKTko 31.10.2018, [2-15-8533/125](#), p 14.

²⁸³ RKTko 31.10.2018, [2-15-8533/125](#), p 18.

²⁸⁴ RKTko 22.03.2019, [2-15-18182/131](#), p 13.

²⁸⁵ RKÜKm 28.06.2021, [3-21-30/19](#).

praktika kõnealuste vaidluste lahendamisel hakkaks oluliselt erineva maakohtute praktikast.

286

Riigikohtu erikogu määruses nr 3-21-924/12 täiendati üldkogu seisukohti ja leiti, et kinnipeetavatele väljaspool vanglat tervishoiuteenuse osutamisest tekkinud vaidlused tuleb samuti lugeda avalik-õiguslikeks. Erikoju täpsustas, et kinnipeetaval tuleb halduskohtusse pöörduda ka juhul, kui ta soovib nõuda niisuguse kahju hüvitamist, mille põhjuseks ta peab sellise tervishoiuteenuse osutaja raviviga või kohustuste rikkumist, kelle juurde vangla on ta ravile saatnud. Kinnipeetavale tervishoiuteenust osutava haigla või kliinikumi tegevus on omistatav riigile, keda esindab haldusorganina vangla. Kuna kinnipeetaval ei teki õigussuhet tervishoiuteenust osutanud haigla või kliinikumiga, ei vastuta kannatanu ees ka tervishoiuteenust osutanud arst, kes töötab haiglas.²⁸⁷

Riigikohtu halduskolleegium täiendas samuti üldkogu seisukohta, leides, et ka kinnipidamiskeskuses kinni peetavatele isikutele tervishoiuteenuse osutamisest tekkinud vaidlus tuleb lugeda avalik-õiguslikuks. Kinnipidamiskeskuses kinni peetava välismaalase ja riigi õigussuhe, mis on seotud raviga, ei erine oluliselt kinnipeetava ja riigi suhetest tervishoiuteenuse osutamisel. Nii rahvusvahelise kaitse taotlejat kui ka väljasaadetavat võib erandjuhtudel kinni pidada arestimajas või vanglas.²⁸⁸

4.1.2. Maa- ja ringkonnakohtute praktika

2020.–2022. aastal lahendati kokku 40 tervishoiuteenuse osutamise lepingu rikkumisest tulenevat mittevaralise kahju hüvitamise nõuet. Nendest 34 esitasid kinnipeetavad. Mittevaralise kahju hüvitamise nõue rahuldati täielikult või osaliselt seitsmes asjas. Keskmine hüvitise suurus oli 2871 eurot, mediaan 1000 eurot.

Aastatel 2018–2019 mõisteti hüvitis välja samuti seitsmes asjas. Keskmine hüvitise suurus tervishoiuteenuse osutamisel tekkinud mittevaralise kahju hüvitamise korral oli 1243 eurot, mediaan 1000 eurot. Aastatel 2014–2016 mõisteti mittevaralise kahju hüvitis välja ainult kahes tsiviilasjas. Seega ei ole võrreldes eelmise analüüsiga oluliselt suurenenud nende asjade arv, kus mittevaralise kahju hüvitis mõistetakse välja tervishoiuteenuse osutamise lepingu rikkumise tõttu. Samas on keskmine hüvitise summa tõusnud üle kahe korra, mediaan aga jätkuvalt 1000 eurot.

Arvestada tuleb ka seda, et pärast 28. juunit 2021 esitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõuded, mis seostuvad kinnipeetavatele vanglas tervishoiuteenuse osutamisega, lahendatakse halduskohtus ja neid käesolev analüüs ei kajasta.

Kõige suurem hüvitis mõisteti välja **tsiviilasjas nr 2-18-8830**. Selles asjas nõudsid hagejad kostjalt kolmanda isiku õigusjärglastena tervishoiuteenuse osutamisel põhjustatud kohustuse rikkumisest tulenenud mittevaralise kahju hüvitamist. Kui mittevaralise kahju rahalise hüvitamise nõue tekib isikul (patsient), kellele tekitati õigusvastaselt kehavigastus või tervisekahjustus, kuid kes suri seetõttu alles hiljem, on mittevaralise kahju hüvitamise nõue VÕS § 166 lg 1 tingimustel loovutatav ja ka pärandatav, st selle nõude võivad esitada patsiendi pärijad.²⁸⁹

Viidatud asjas tuvastati, et tervishoiuteenuse osutaja rikkus lepingu täitmise käigus hoolsuskohustust. Ringkonnakohtus märkis, et ainuüksi kostja hoolsuskohustuse rikkumisest

²⁸⁶ RKÜKm 28.06.2021, [3-21-30/19](#), p-d 27–29.

²⁸⁷ RKEKm 11.11.2022, [3-21-924/12](#), p-d 11–14.

²⁸⁸ RKHKm 21.06.2023, [3-22-1557/27](#), p 9.

²⁸⁹ RKTko 09.04.2008, [3-2-1-19-08](#), p 15.

patsiendi kolme hospitaliseerimise ja talle määratud ravi osas ei piisa patsiendile põhjustatud mittevahalise kahju hüvitamise nõude rahuldamiseks. Ainuüksi haiguse ägenemisest tingitud elukorralduse muutus ja terviseteenuse saamise tõttu haiglas viibimine ei ole sündmuseks, millega seadus seoks kahju hüvitamise nõude tekkimise.

Ringkonnakohus leidis aga, et hagejad on menetluses tõendanud, et patsiendil olid nii haiglas kui ka kodus tugevad valud ning kostja määratud valuvaigistid ei olnud sellise toimega, et tema vaevusi vähendada. Patsiendil oli iiveldus, oksendamise, nõrkustunne ja ta ei suutnud süüa. Eksperdi arvamuse põhjal oli patsiendi haiglast koju saatmine esimese hospitaliseerimise järel ennatlik. Eksperdi hinnangul esinesid ravis mitmed puudujäägid, mis kokkuvõttes soodustasid haiguse üliirasket kulgu. Kohus leidis, et kui patsienti ei oleks kirjutatud koju nii varakult, oleks eelduslikult saanud tema kannatusi esimese ja teise hospitaliseerimise vahel vähendada.

Kui tervishoiuteenuse osutaja rikub lepingu täitmise käigus hoolsuskohustust, jätab vajalikud analüüsid tegemata, ei jälgi patsienti piisava hoolikusega ega leevenda tema kannatusi viisil, mis vastaks nõutavale hoolele ning seeläbi tekib patsiendile kahju, on see hõlmatud kostja väidetavalt rikutud lepingulise kohustuse kaitse-eesmärgiga ning selline kahju on kostjale kui tervishoiuteenuse osutajatele ettenähtav.

Hüvitise suurust põhjendas maakohus järgmiselt. Patsient viibis kostja juures haiglaravil kokku 22 päeva, mis on objektiivselt pikk aeg. Nii pikalt kestnud ebakvaliteetne ravi põhjustas patsiendile füüsilist ja hingelist valu ning kannatusi, mis kulmineerusid tema surmaga. Enne kohtusse pöördumist toimunud läbirääkimiste ja kaks aastat kestnud kohtumenetluse käigus ei ole kostja teinud midagi hagejate olukorra parandamiseks või tekitatud kahju heastamiseks. Arvestades eespool käsitletud mittevahalise kahju tekkimise erinevaid asjaolusid ja hagejate kannatusi ning üleelamisi ja nende ulatust ning arvestades varasemat kohtupraktikat analoogsete kahjunõuete suuruse kohta, mõistis kohus kostjalt hagejate kasuks solidaarselt välja mittevahalise kahju hüvitise **12 000 eurot**.²⁹⁰

Kahes tsiviilasjas mõisteti välja 3000 euro suurune hüvitis. **Esimeses** neist tuvastati, et ebaõnnestunud korduvate rinnaoperatsioonidega põhjustasid kostjad hagejale valu ja kannatusi. Kohus leidis, et kostjate tervishoiuteenuse osutamise lepingust tulenevad kohustused olid suunatud hageja rinnasuurendamise operatsiooni tegemisele, et hageja heaolu parandada, st mittevahalise huvi järgimisele. Mittevahalise kahju tekkimine on sellise lepingu rikkumisel ettenähtav.

Hüvitise suuruse määramisel võttis kohus lisaks hagejal tekkinud valule ja teise tervishoiuteenuse osutaja juurde pöördumisega kaasnenud ebamugavusele arvesse ka hageja elukvaliteedi langust, mis oli seotud sellega, et hageja pidi tundma piinlikust ja ebamugavust ning muutma elukorraldust rinnaimplantaadi eemaldamise vajaduse tõttu. Hageja keha oli ühe aasta vältel proportsioonidest väljas. Ringkonnakohus pidas mõistlikuks mittevahalise kahju hüvitise suuruseks **3000 eurot**, arvestades hagejale tekitatud tervisekahjustuse olemust, selle kestust ning vajadust taluda selle kõrvaldamiseks uusi operatsioone. Samuti võttis ringkonnakohus arvesse sarnaste rikkumiste puhul varem väljamõistetud hüvitisi. On märkimisväärne, et selles asjas ei esitanud kostjad vastuväiteid hageja mittevahalise kahju hüvitamise nõudele ega vaidlustanud, et hagejal tekkis mittevahaline kahju selle tagajärjel, et kostjate lepingurikkumise tõttu ei saavutatud kokkulepitud tulemust.²⁹¹

Tsiviilasjas nr 2-18-3083 tuvastas ringkonnakohus, et kostjate osutatud hambaraviteenus ei vastanud arstiteaduse üldisele tasemele teenuse osutamise ajal. Kostjate lepingurikkumine põhjustas hagejal liigese- ja lihasevalusid, mälumisfunktsiooni ja lõua liikumise häireid. Kostjate tervishoiuteenuse osutamise lepingust tulenevad kohustused olid suunatud hageja

²⁹⁰ VMKo 13.04.2020 ja TrtRKO 30.10.2020, 2-18-8830.

²⁹¹ Kinnine menetlus.

hammaste ravimisele, st mittevaralise huvi järgimisele. Ringkonnakohus pidas mõistlikuks mittevaralise kahju hüvitise suuruseks **3000 eurot**, arvestades hagejale tekitatud tervisekahjustuse olemust, selle kestust (neli aastat) ning vajadust taluda selle kõrvaldamiseks pikaajalist hambaravi, samuti sarnaste rikkumiste puhul väljamõistetud hüvitisi.²⁹²

Hambaraviteenuse osutamise rikkumisega oli seotud ka **tsiviilasi nr 2-20-2876**. Selles asjas on tõendatud, et kostja rikkus hageja teavitamise ja tervishoiuteenuse dokumenteerimise kohustust, mis tõi omakorda kaasa tõendamiskoormise ümberpöördumise ja kostja kohustuse tõendada, et ravi oli korrektne. Kohus leidis, et kostja ei ole enda kohustust kohaselt täitnud – kaks hageja suhu paigaldatud implantaati on tõenditest nähtuvalt kasutatud. Hageja nõudis mittevaralise kahju hüvitist 300 eurot. Kohus nõustus hageja põhjendustega ja leidis, et nii tarbetu puurimise ja võõrkeha asetamisega hageja suhu kui sellega, et ta peab kuni hambumuse tõstmiseni (mis vajadusest teda ei teavitatud) taluma suus metallist kõnti, mis ei ole mugav ega esteetiliselt kena, on hagejal tekkinud mittevaraline kahju. Mittevaralise kahju hüvitis suuruses **300 eurot** arvestab hagejale tekitatud tervisekahjustuse olemust ning sarnaste rikkumiste puhul väljamõistetud hüvitisi.²⁹³

Kõige rohkem esitavad tervishoiuteenuse osutamise lepingu rikkumisest tulenevaid mittevaralise kahju hüvitamise nõudeid jätkuvalt **kinnipeetavad**. Analüüsi aluseks olnud lahendites esitas kokku 34 asjas mittevaralise kahju hüvitamise nõude kinnipeetav. Neist mõisteti hüvitis välja ainult kolmes asjas.

Tsiviilasjas nr 2-18-9017 leidis kohus, et vangla viivitas põhjendamatult nii hagejale vajalike hambaproteeside valmistamise korraldamisega kui ka psühhiaatri visiidi ja raviga, millega rikkus tervishoiuteenuse osutamise lepingu nõudeid ja tekitas hagejale mittevaralise kahju. Hageja tõendas, et 2016. aasta juunist kuni 2018. aasta novembrini oli vabaduses viibivate isikute jaoks hagejale vajalike hambaproteeside valmistamise järjekord ja valmistamise aeg kokku keskmiselt üheksa nädalat. Kohus luges üldtuntuks asjaolu, et kui isikul on puudu üle poole hammastest ning tal pole hambaproteesi, tulenevad sellest isikule olulised füüsilised ja hingelised kannatused. Lisaks esitas hageja vanglale kirjalikke taotlusi psühhiaatri vastuvõtule saamiseks ning talle võimaldati psühhiaatri vastuvõtt ca 16 kuud pärast esimese kirjaliku taotluse esitamist. Kohus tuvastas, et järjekord psühhiaatri vastuvõtule vanglas oli kolm kuni neli nädalat.

Maakohus pidas kohaseks hüvitiseks 3000 eurot. Ringkonnakohus tühistas maakohtu otsuse osaliselt ja leidis, et põhjendatud hüvitis on **1000 eurot**. Ringkonnakohus leidis, et asjaolusid arvestades ei ole põhjendatud maakohtu seisukoht määrata hagejale mittevaralise kahju hüvitis oluliselt suuremas määras, kui on hüvise mediaansumma sarnastes kohtuasjades.²⁹⁴ Kuigi vangla viivitas tervishoiuteenuse osutamise lepingu nõudeid rikkudes hagejale proteeside valmistamisega kuni tema vanglast vabastamiseni, ei ole tõendatud sellega hageja tervisele raskete tagajärgede tekkimine. Samuti oli hageja vajadus psühhiaatri visiidi järele ühekordne ning kordusvastuvõtule hagejat ei kustunud, mistõttu ei hinda ringkonnakohus visiidi ootamisega seotud hageja kannatusi suureks.²⁹⁵

Ka järgmised kaks tsiviilasja olid seotud vangla viivitusega tervishoiuteenuse osutamisel. **Tsiviilasjas nr 2-18-19348** diagnoositi hagejal vanglas viibimise ajal kõrvalekaldunud ninavahesein, mis põhjustas hingamistakistusi. Ringkonnakohus leidis, et tegemist on

²⁹² TlnRko 10.02.2021, 2-18-3083.

²⁹³ HMKo 19.09.2022, 2-20-2876.

²⁹⁴ Ringkonnakohus viitas 2019. a kohtupraktika analüüsile, mille kohaselt oli tervise kahjustamise korral kohtu määratud hüvitise suuruseks 338,11 – 17 000 eurot, mediaan 1000 eurot.

²⁹⁵ TrtRko 04.04.2022, 2-18-9017.

elukvaliteeti langetava seisundiga. Hagejale tehti ninaoperatsioon kolm aastat ja kaks kuud pärast diagnoosi saamist.

Hüvitise suuruse määramisel arvestas ringkonnakohus lisaks senisele kohtupraktikale ka asjaoluga, et ninahingamise takistus ei olnud hageja tervist kahjustav seisund, vaid üksnes elukvaliteeti mõjutav tegur. Otsuse tegemise ajaks oli operatsioon toimunud ja täitnud hageja sõnul oma eesmärgi. Arvestades kostja rikkumise kestust, pidas ringkonnakohus kohaseks hüvitiseks hagejale tekitatud mittevahalise kahju eest **300 eurot**.²⁹⁶

Ka **tsiviilasjas nr 2-18-1174** leidis kohus, et vangla rikkus kohustust panna hageja ninaoperatsiooni järjekorda. Ringkonnakohus leidis, et kuigi hagejal oli nina kõver juba enne vanglasse saabumist, ei välista see kostja süüd hageja operatsiooni planeerimata jätmisel. Õigusaktid ei näe ette, et vangla peaks korraldama üksnes nende kinnipeetavate terviseprobleemide ravi, mis on tekkinud kinnipidamisasutuses viibimise ajal. Vangla kohustust panna hageja operatsiooni järjekorda kinnitab ka asjaolu, et see operatsioon on kinnipidamisasutuses riigieelarvest rahastatav.

Ringkonnakohus arvestas hüvitise suuruse määramisel lisaks senisele kohtupraktikale ka asjaoluga, et eksperdiarvamuse kohaselt ei olnud operatsioon hageja jaoks vältimatult vajalik. Operatsioon oli vajalik hageja lõplikuks raviks. Hagejale oli juba varem tehtud asjakohaseid uuringuid ning puudusid andmed, et hageja oli ninakõverusest tuleneva elukvaliteedi languse tõttu soovinud operatsiooni enne vanglasse tulekut. Seega ei põhjustanud ninahingamise takistus hageja elukvaliteedi olulist langust.

Plaanilise operatsiooni ooteaeg on tavapäraselt umbes kaks aastat, hageja viibis vanglas alates operatsiooni vajaduse tuvastamisest kaks aastat ja kaheksa kuud, mille jooksul teda operatsioonijärjekorda ei arvatud ja operatsiooni ei tehtud. Sellest tulenevalt pidas ringkonnakohus kohaseks hüvitiseks **500 eurot**.²⁹⁷

4.1.3. Tabel

Asja nr	Kohus	Asjaolud	Summa	Kuupäev
2-18-19348	Tartu Ringkonnakohus	Nina vaheseina kõrvalekalle, mis takistas ninahingamist. Elukvaliteedi langus. Operatsiooni aja panemise kohustusega viivitamine vangla poolt. Kinnipeetav	300 eurot	28.08.2020
2-18-1174	Tartu Ringkonnakohus	Nina vaheseina kõrvalekalle, mis takistas ninahingamist. Elukvaliteedi langus. Operatsiooni aja panemise kohustuse rikkumine vangla poolt. Kinnipeetav	500 eurot	18.09.2020
2-18-8830	Tartu Ringkonnakohus	Hoolsuskohustuse rikkumine. Tugevad valud, oksendamine, söömistakistus, surm	12 000 eurot	30.10.2020

²⁹⁶ TrtRKO 28.08.2020, 2-18-19348.

²⁹⁷ TrtRKO 18.09.2020, 2-18-1174.

2-18-3083	Tallinna Ringkonnakohus	Raviviga hambaraviteenuse osutamisel. Liigese- ja lihasevalud, mälumisfunktsiooni ja lõua liikumise häired	3000 eurot	10.02.2021
2-18-9017	Tartu Ringkonnakohus	Hambaproteeside puudumisest tulenevad toitumisraskused, seedimisraskused, valu, veritsus ja ebamugavustunne suus. Viivitus raviga. Kinnipeetav	1000 eurot	04.04.2022
Kinnine menetlus		Ebaõnnestunud rinnaoperatsioon	3000 eurot	2022
2-20-2876	Harju Maakohus	Raviviga hambaraviteenuse osutamisel	300 eurot	19.09.2022
Keskmine hüvitise summa			2871 eurot	
Mediaan			1000 eurot	

4.2. Muud lepingud ja lepingulaadsed suhted

4.2.1. Riigikohtu praktika

Mittevaralise kahju hüvitamist lepingulise kohustuse rikkumisel on Riigikohus jaatanud lisaks tervishoiuteenuse osutamise lepingule ja töölepingule ka elektrienergia võrguteenuse lepingu rikkumise korral. Riigikohtu üldkogu leidis, et elektrienergia võrguteenuse lepingust tulenev kohustus tagada elektri võrguühendus ja mitte katkestada seda enne elektrituruseaduses sätestatud tähtaja möödumist on suunatud ka mittevaralise huvi järgimisele.²⁹⁸

Riigikohus on välistanud mittevaralise kahju hüvitamise nõude esitamise jäätmeveolepingu rikkumise korral.²⁹⁹ Samuti on Riigikohus leidnud, et mittevaralise kahju hüvitist ei saa nõuda üürilepingu rikkumise eest, kuna tavapärase käibetehtingu rikkumise korral on mittevaralise kahju hüvitamise nõue välistatud, sest selline leping ei ole üldjuhul suunatud mittevaralise huvi järgimisele.³⁰⁰

4.2.2. Maa- ja ringkonnakohtute praktika

Vaadeldud perioodil oli kaheksa tsiviilasja, kus nõuti mittevaralise kahju hüvitamist muul lepingulisel alusel. Mittevaralise kahju hüvitamise nõue rahuldati kolmes käsunduslepingu asjas ja ühes pakettreisilepingu asjas. Ühes asjas leidis kohus, et ka kaasomanike vahelistele suhetele kohaldub VÕS § 134 lg 1, ja rahuldab mittevaralise kahju hüvitamise nõude. Ühes pakettreisilepingu asjas, samuti kahes üürilepingu asjas jäid nõuded rahuldamata.

Vaadeldud perioodil oli kolm tsiviilasja, milles kohus rahuldab **käsunduslepingu** rikkumisest tuleneva mittevaralise kahju hüvitamise nõude. **Tsiviilasjas nr 2-18-18479** juhtus hagejaga seikluspargis õnnetus, mille tagajärjel sai ta tõsiseid kehavigastusi. Seikluspargi kasutamiseks sõlmis hageja kostjaga teenuse osutamise ehk **käsunduslepingu**. VÕS § 620 lg-st 1 võib

²⁹⁸ RKÜKo 15.12.2015, [3-2-1-71-14](#), p 133.

²⁹⁹ RKTCo 25.09.2013, [3-2-1-80-13](#), p 18.

³⁰⁰ RKTCo 25.02.2010, [3-2-1-159-09](#), p 11.

lepingu sisu ja olemust arvestades tuleneda käsundisaaja kohustus hoida ära käsundiandja muude õigushüvede, sealhulgas elu ja tervise kahjustamine.³⁰¹ Kohus leidis, et arvestades sõlmitud lepingu olemust ja eesmärki, pidi kostja kui käsundiandja tagama, et tema ettenähtud ohutusnõuete järgimisel ei teki seiklusparki kasutavate inimeste elule ja tervisele ohtu. Tegemist on kaitsekohustusega, mida kostja rikkus.

Kohus leidis, et asjas esitatud tõenditega on tuvastatud, et hageja kokkupõrge puuga trosslaskumise lõpus ja sellest tulenevalt kehavigastuste tekkimine oli otseselt tingitud asjaolust, et seikluspargi rajatis ei olnud inimesele ohutu. Tehnilise Järelevalve Amet tuvastas, et kuna trosslaskumist kasutava inimese kiirus võis minna väga suureks, ei taganud olemasolevad turvaelemendid piisavat kaitset. Kostjal oleks tulnud käsunduslepingu alusel tagada, et trosslaskumist kasutav inimene saab laskuda ohutult ja ilma tervist kahjustamata, kuid seda kohustust ta ei täitnud. Kohus mõistis mittevahalise kahju hüvitiseks **12 000 eurot**.³⁰²

Ka **tsiviilasi nr 2-17-3164** oli seotud käsunduslepingu rikkumisel tekkinud tervisekahjustusega. Selles asjas sai hageja veekeskuse aurusauna küllastades põletushaava. Kohus leidis, et poolte suhe tuleb kvalifitseerida käsunduslepinguks. VÕS § 620 lg 2 esimesest lausest tuleneb käsunduslepingu olemust ja sisu arvestades koosmõjus VÕS § 2 lg-ga 2 kostjale kaitsekohustus, mille kohaselt võib iga veekeskuse küllastaja eeldada, et teenuse pakkuja hoiab ära teenuse kasutajale kahju tekkimise ja teda teavitatakse veekeskuses valitsevatest ohtudest. Arvestades käsunduslepingus kokkulepitud teenuse sisu (mh sauna kasutamise võimalus, mis võib olla seotud tervisele ohtliku kuumusega), pidi käsundisaaja saama aru, et sellise kohustuse rikkumine, millega võib kaasneda käsundiandjale füüsilist valu ja kannatusi, võib põhjustada käsundiandjale ka mittevahalist kahju.

Hagejale tekkis põletuse tagajärjel väiksem nahavigastus hüppeliigese piirkonda. Kohus leidis, et tegemist ei ole olulises suuruses armiga kohal, mis saaks mõistlikult võttes oluliselt mõjutada noore mehe välimust. Küll aga on üldiselt teadaolevalt mistahes põletada saanud koht kehal kuni paranemiseni väga valulik ja eluliselt on usutav, et ravi võis tekitada hagejale füüsilist valu ja kannatusi. Kohus võttis mittevahalise kahju hüvitise suuruse määramisel arvesse ka asjaolu, et kostja töötajad osutasid hagejale kohe peale juhtunut esmaabi. Eeltoodud asjaolude alusel hindas kohus mittevahalise kahju hüvitamiseks hagejale mõistlikuks rahasummaks **300 eurot**.³⁰³

Tsiviilasjas nr 2-20-7783 mõistis kohus tagaseljaotsusega välja mittevahalise kahju hüvitise **300 eurot**. Selles asjas tuvastas kohus, et pooled sõlmisid käsunduslepingu kassi ravimiseks. Kohus leidis, et kostja rikkus käsunduslepingut sellega, et kostja arst ei osutanud veterinaarteenust kvaliteetselt. Kuna kostja kasutas arsti oma majandustegevuses ja arsti käitumine ning temast tulenevad asjaolud on seotud kostja majandustegevusega, vastutab kostja arsti käitumise ja temast tulenevate asjaolude eest TsÜS § 132 lg 1 alusel.

Kohus leidis, et raviteenuse osutaja kohustus ravida lemmiklooma on suunatud loomaomaniku mittevahalise huvi järgmisele, sest looma ja omaniku vahel on emotsionaalne side. Juhul, kui loomale osutatakse ebakvaliteetset ravi ja tekitatakse talle kannatusi, mida näeb pealt loomaomanik, tekitab see viimasele muret ja ebameeldivaid emotsionaalseid üleelamisi. Kostja pidi aru saama, et juhul, kui kostja jätab vajalikul määral teenuse osutamata, järgnevad sellele jätkuvad kannatused nii kassile kui ka hagejale kui kassi omanikule. Kostja pidi lepingu rikkumisel aru saama, et kohustuse rikkumine ja kassile ebakvaliteetse ravi osutamine võib põhjustada hagejale ebameeldivaid üleelamisi. Kohus leidis, et loomaga seotud kannatuste

³⁰¹ RKTko 10.06.2015, [3-2-1-48-15](#), p 17.

³⁰² HMKo 07.02.2020, 2-18-18479.

³⁰³ TlnRko 25.09.2020, 2-17-3164.

põhjustamine on VÕS § 134 lg 1 mõttes erandlik asjaolu, mis õigustab mittevahalise kahju hüvitise väljamõistmist.³⁰⁴

Ka **pakettreisilepingu** rikkumise korral on reisijal õigus nõuda kohustuse rikkumisega põhjustatud kahju hüvitamist, seejuures võib hüvitatav kahju olla VÕS § 128 lg 1 järgi nii vahaline kui ka mittevahaline. **Tsiviilasjas nr 2-20-4226** märkis kohus, et arvestades seda, et VÕS § 877 lg 2 teise lause järgi võib reisija muu hulgas nõuda mittevahalise kahju hüvitamiseks mõistlikku hüvitist kasutult kulutatud puhkuseaja eest, on puhkamiseks mõeldud pakettreisileping suunatud mittevahalise huvi järgimisele ning reisikorraldaja vastutab pakettreisilepingu rikkumise puhul mh sellise mittevahalise kahju eest, mis seostub reisikorraldaja kohustuste täitmata jätmise või mittenõuetekohase täitmise tõttu reisija puhkuse ärajäämise või rikkumisega. Ringkonnakohus rõhutas, et reisikorraldaja vastutus ei piirdu üksnes kasutult kulutatud puhkuseajaga. Kuna pakettreisileping on suunatud laiemalt mittevahalise huvi järgimisele, sh reisiteenuste osutamise käigus reisija ohutuse, heaolu, tervise ja kehalise terviklikkuse kaitsele, vastutab reisikorraldaja igasuguse mittevahalise kahju eest, mida põhjustab reisikorraldaja kohustuste rikkumine. VÕS § 877 lg 2 teise lause kitsendav tõlgendamine, mille kohaselt vastutaks reisikorraldaja üksnes reisi ärajäämise või rikkumise eest, ei oleks kooskõlas pakettreisidirektiiviga³⁰⁵. Kuigi pakettreisidirektiivi preambuli p 34 järgi peaks hüvitis katma ka mittevahalist kahju, nagu reisi või puhkuse nauditavuse vähenemine märkimisväärsete probleemide tõttu asjaomaste reisiteenuste osutamisel, on reisijal direktiivi art 14 lg 2 järgi õigus saada korraldajalt asjakohast hüvitist igasuguse kahju eest, mida reisija kannab mis tahes mittevastavuse tõttu. Seejuures peetakse pakettreisidirektiivi art 3 p 13 järgi mittevastavuseks pakettreisid sisalduvate reisiteenuste osutamata jätmist või mittenõuetekohast täitmist.

Pakettreisilepingu rikkumise korral võib reisija seega nõuda mittevahalise kahju hüvitamist, kui on täidetud järgmised tingimused:

- reisikorraldaja või isik, keda reisikorraldaja kasutab oma kohustuste täitmisel, on rikkunud lepingust tulenevat kohustust (VÕS § 100 ja § 875 lg 1¹);
- kohustus on suunatud mittevahalise huvi järgimisele ning kohustuse eesmärk on kaitsta reisijat mittevahalise kahju tekitamise eest (VÕS § 127 lg 2, § 134 lg 1, § 877 lg 2 teine lause);
- lepingu sõlmimise või kohustuse rikkumise asjaoludest sai reisikorraldaja aru või pidi aru saada, et kohustuse rikkumine võib põhjustada mittevahalist kahju (VÕS § 127 lg-d 2 ja 3, § 134 lg 1 ja § 877 lg 2 teine lause);
- reisijale on tekkinud või tekib mittevahaline kahju (VÕS § 127 lg 1, § 128, § 134);
- rikkumise ja kahju vahel on põhjuslik seos (VÕS § 127 lg 4);
- kohustuse rikkumine ei ole vabandata (VÕS § 103 lg 1 ja § 877 lg 2²).

Kuna pakettreisilepingu sisuks on erinevate reisiteenuste, sh majutusteenuse osutamine raha eest, peab selline teenus olema reisijale ohutu. Majutusteenuse osutaja peab majutusteenust osutades turismiseaduse § 19 lg 1 järgi tagama, et majutusasutuse hooned, ruumid, sisustus ja maa-ala ei kujuta külastajate elule ja tervisele ohtu, st pakettreisilepingust, mis hõlmab majutusteenust, tuleneb ühtlasi reisikorraldaja kohustus kaitsta reisija elu ja tervist.

Hageja astus hotelli territooriumil paljajalu liikudes killule ja sai vasaku jala talda teise ja kolmanda varba painutajakõõlustesse löikehaava, mis on käsitatav kerge kehavigastusena ja

³⁰⁴ HMKo 16.10.2020, 2-20-7783.

³⁰⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2015/2302, 25. november 2015, mis käsitleb pakettreise ja seotud reisikorraldusteenuseid ning millega muudetakse määrust (EÜ) nr 2006/2004 ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2011/83/EL ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 90/314/EMÜ.

mis põhjustas füüsilist valu. Ringkonnakohus leidis, et põhjendatud mittevahalise kahju hüvitis on **1500 eurot**, millest hüvitis jalavigastuse eest oli 750 eurot ja hüvitis kasutult kulutatud puhkuse tõttu samuti 750 eurot.³⁰⁶

Teises pakettreisilepingu kaasuses jäi aga mittevahalise kahju hüvitamise nõue rahuldamata. **Tsiviilasjas nr 2-21-12444** vigastas laps puhkusereisi ajal hotelli basseini juures jalga. Ka selles asjas nõustus kohus, et pakettreisilepingust tuleneb reisi korraldaja kohustus kaitsta reisijate mittevahalisi huve, eeskätt reisijate huvi tagada nende tervise ohutus. Kui lapse tervis saab reisil kahjustada majutusasutusest tuleneval põhjusel, on tegemist lepingu mittevastavusega, mille eest vastutab pakettreisi korraldaja. Viimasel on võimalik tõendada, et mittevastavus tulenes reisijast. Küll aga lasub reisijal ehk hagejal esmane kohustus tõendada tema nõude aluseks olevaid asjaolusid ehk asjaolu, et lapse põlv sai kahjustada hotellist tuleneval põhjusel ehk katkise põrandaplaadi tõttu. Kohus jättis hagi rahuldamata eeskätt põhjusel, et hageja ei ole tõendanud kostja lepingurikkumist.³⁰⁷

Mittevahalise kahju hüvitamise nõue jäi rahuldamata ka **üürilepingu** kaasuses. **Tsiviilasjas nr 2-19-18761** tekitati hageja hinnangul talle mittevahalist kahju sellega, et üürileandja ei võimaldanud tal oma asju minema viia ja need läksid seetõttu kaduma. Kohus leidis, et üürileandja kohustuseks on mitte tekitada üürisuhetes kahju üürniku isiklikule varale ning selline kohustus tuleneb üürisuhte olemusest. Kohtu hinnangul on üürisuhtega ja üürileandja hoolsuskohustusega hõlmatud kohustus, mille järgi peab üürileandja võimaldama üürnikul eluruumist välja kolida ja oma asjad ruumidest ära viia nii, et need ei läheks üüritud ruumidest kaduma, ning selle kohustuse rikkumise korral saab üürnik nõuda vahalise kahju hüvitamist VÕS § 128 lg 2 järgi. Samas ei ole selline üürileandja kohustus hõlmatud asjade kaotsiminekest tekkinud mittevahalise kahju hüvitamise kohustusega. Sellise kohustuse järgimine ei ole suunatud asjade kaotsiminekest tekkinud isikliku mittevahalise kahju ärahoidmisele ja üürileandja ei pea aru saama, et kohustuse rikkumine võib asjade kaotsimineku tõttu tekitada mittevahalise kahju.³⁰⁸

Ka **tsiviilasjas nr 2-20-11419** leidis kohus, et üürileping ei olnud suunatud mittevahalise huvi järgimisele, mistõttu ei tule hagejate mittevahalise kahju hüvitamise nõuet rahuldada VÕS § 134 lg 1 kohaselt.

Tsiviilasjas nr 2-17-11910 selgitas ringkonnakohus, et ka **kaasomanike vahel on lepingulaadsed** õigussuhted ja mittevahalise kahju hüvitise väljamõistmine VÕS § 134 lg 1 järgi põhjendatud. Asjaolude kohaselt sulges kostja oma korteris asuva vee- ja gaasitorustiku sulgventiili, mille tõttu katkes hagejate korteri vee- ja gaasiühendus. Kohus leidis, et vee- ja gaasivarustuse toimimine on elutähtis teenus, mille katkestamine võib tekitada korteriomanikule märkimisväärseid olmelisi ebamugavusi ja hingelisi üleelamisi. Kostja pidi aru saama, et vee- ja gaasiühenduse taastamise takistamine võib põhjustada hagejatele mittevahalise kahju. Kohus mõistis kostjalt kummagi hageja kasuks välja **1000 euro** suuruse hüvitise, arvestades konkreetse rikkumise asjaolusid. Kostja ei aidanud taastada hagejate korteri vee- ja gaasivarustust, kuigi tal oli see võimalus. Lisaks võttis kohus arvesse rikkumise kestust (alates 2016. aastast), aga ka vee ja kütte olulisust inimesele ning seda, et hagejad on eakad, kelle elukorralduslikud ebamugavused on suuremad nende vanuse tõttu.³⁰⁹

³⁰⁶ TlnRko 22.02.2022, 2-20-4226.

³⁰⁷ HMKo 01.12.2022, 2-21-12444.

³⁰⁸ HMKo 26.03.2021, 2-19-18761.

³⁰⁹ TlnRko 11.10.2021, 2-17-11910; HMKo 12.03.2021, 2-17-11910.

4.2.3. Tabel

Asja nr	Kohus	Asjaolud	Summa	Kuupäev
2-18-18479	Harju Maakohus	Käsunduslepingu rikkumine, raske kehavigastus seikluspargis toimunud õnnetuse tagajärjel	12 000 eurot	07.02.2020
2-17-3164	Tallinna Ringkonnakohus	Käsunduslepingu rikkumine. Põletushaav jalale veekeskuse saunas	300 eurot	25.09.2020
2-20-7783	Harju Maakohus	Käsunduslepingu rikkumine. Ebakvaliteetne veterinaarteenus. Lemmiklooma omaniku emotsionaalsed üleelamised. Tagaseljaotsus	300 eurot	16.10.2020
2-17-11910	Tallinna Ringkonnakohus	Kostja kui teise korteriomaniku poolt hagejate korteris vee- ja gaasiühenduse taastamise takistamise tõttu tekkinud hingeline valu	Kummagi hageja kasuks 1000 eurot	11.10.2021
2-20-4226	Tallinna Ringkonnakohus	Pakettreisilepingu rikkumine. Kerge kehavigastus majutusteenuse osutaja juures, kasutult kulutatud puhkus	1500 eurot	22.02.2022
Keskmine hüvitise summa			2683 eurot	
Mediaan			1000 eurot	

5. MITTEVARALISE KAHJU HÜVITAMINE ASJA HÄVIMISE VÕI KAOTSIMINEKU KORRAL

5.1. Riigikohtu praktika

VÕS § 134 lg 4 kohaselt on isikul asja hävimise või kaotsimineku korral erandlikke asjaolusid arvestades lisaks varalise kahju hüvitisele õigus nõuda ka mõistlikku rahasummat mittevaralise kahju hüvitisena, kui kahjustatud isikul on hävinud või kaotsiläinud asja vastu eriline huvi, arvestamata asja kasulikkust, eelkõige isiklike põhjuste tõttu. Riigikohus on leidnud, et loomaomanikel võib tekkida lemmikloomadega emotsionaalne side ja lemmikloomade suhtes võib omanikel esineda eriline huvi VÕS § 134 lg 4 mõttes. Siiski on seadusandja mittevaralise kahju hüvitamise ette näinud vaid nendeks juhtudeks, kus asi, mille vastu isikul on eriline huvi, hävib või läheb kaotsi. Lemmikloomade tervise (ajutist) kahjustamist ei saa samastada hävimise või kaotsiminekuuga.³¹⁰

5.2. Maa- ja ringkonnakohtute praktika

Analüüsitud lahendite seas ei olnud ühtegi sellist tsiviilasja, kus kohus oleks rahuldanud mittevaralise kahju hüvitise nõude asja hävimise või kaotsimineku korral. Varem on kohtupraktikas proovitud nõuda mittevaralise kahju hüvitamist VÕS § 134 lg 4 alusel lemmiklooma surma või tervisekahjustuse korral.

Tsiviilasjas nr 2-19-16163 väitis hageja, et kostja põhjustas talle mittevaralise kahju sellega, et rikkus aerosoolvärviga hageja mootorratta ja torkas läbi kaks sõiduauto rehvi. Kohus leidis, et nõue tuleb jätta rahuldamata, kuna asjas ei esine erandlikke asjaolusid VÕS § 134 lg 4 mõttes.³¹¹

Tsiviilasjas nr 2-20-11419 nõudsid hagejad mittevaralise kahju hüvitist 10 000 eurot. Asjaolude kohaselt toimus hagejatele kuulavas korteris tulekahju. Kostja kasutas korterit üürilepingu alusel, tulekahju tekkepõhjuseks oli hooletu suitsetamine või lahtise tule kasutamine. Tulekahju tagajärjel on tekkinud hagejatele oluline kahju. Kohus leidis, et VÕS § 134 lg 4 mõtte kohaselt ei anna kahju tekitamisega põhjustatud stress ja moraalsed üleelamised alust mittevaralise kahju rahaliseks hüvitamiseks. Kuigi iga kahjujuhtumiga kaasneb inimestel stress ja mured ning tekib pingeline olukord, hüvitatakse VÕS § 134 lg 4 järgi mittevaraline kahju üksnes erandlikel asjaoludel, eelkõige isiklike põhjuste tõttu. Hagejad ei ole selliseid asjaolusid esile toonud ega tõendanud. Mittevaralise kahju tekkimise eelduseks on ennekõike isiklik põhjus, nt asjaga seostuv mälestusväärtus, perekonna mälestuse, kodu vms. Hagejad on tuginenud sellele, et kahjustusi saanud korter oli mõeldud väljaüürimiseks. Erilise huvi olemasolu on eelkõige seotud isiku endaga, talle vaimselt olulistest asjaoludest tingitud tunnete ning emotsioonidega. Seetõttu tuleb mittevaralise kahju hüvitamise nõue jätta rahuldamata.³¹²

³¹⁰ RKTko 25.11.2020, [2-18-15284/52](#), p 12.

³¹¹ VMKo 27.11.2020, 2-19-16163.

³¹² TMKo 12.04.2021, 2-20-11419.

KOKKUVÕTE

Analüüsitaval perioodil rahuldasiid kohtud osaliselt või täielikult **71 tsiviilasjas isikuõiguste rikkumiste** tõttu esitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõude. **Keskmine hüvitis oli 1502 eurot ja mediaan 500 eurot.** Isiklike õiguste rikkumiste puhul mõisteti eelmise analüüsi andmete järgi aastatel 2018–2019 välja hüvitised vahemikus 200–7000 eurot, keskmine hüvitise summa oli 1264 eurot, mediaan 800 eurot.

Üle-eelmise analüüsi andmete kohaselt mõisteti aastatel 2014–2016 välja hüvitised vahemikus 100 – 10 000 eurot. Keskmine mittevaralise kahju hüvitis 2014–2016 oli 2055 eurot, mediaan 1000 eurot. Seega on mittevaralise kahju hüvitise maksimaalne suurus võrreldes eelmise analüüsiga ca 2,9 korda suurem. Samas on keskmine hüvitis võrreldes aastate 2018–2019 vastava näitajaga ainult mõnevõrra kasvanud ja on endiselt märkimisväärselt väiksem aastate 2014–2016 samast näitajast. **Hüvitiste mediaan on** võrreldes eelmise analüüsiperioodiga **vähenenud.**

Välja mõistetud mittevaralise kahju hüvitise suuruse muutus on analüüsi autorite hinnangul selgitatav sellega, et nende **isiklike õiguste rikkumiste iseloom**, mille eest mittevaralise kahju hüvitised välja on mõistetud, **on ajas muutunud.** Varem esitati nõudeid eelkõige meediaettevõtjate vastu meediaväljaannete artiklites avaldatud isiku au teotavate ebaõigete faktiväidete või ebakohaste väärtushinnangute tõttu. Analüüsitaval perioodil mõistsid kohtud au teotavate ebaõigete faktiväidete või ebakohaste väärtushinnangute avaldamise eest mittevaralise kahju hüvitise pooltes tsiviilasjades välja olukorras, kus avaldamine toimus Facebooki grupi või teise Facebooki kasutaja postituse kommentaarides, Facebooki grupi või oma Facebooki lehe **postitustes ja kommentaarides** või meediaväljaannete võrguväljaannetes ilmunud artiklite kommentaarides ning meediaväljaande saate või artikli jaoks antud infos. Nimetatud viisil au teotavate ebaõigete faktiväidete või ebakohaste väärtushinnangute avaldamise puhul oli mittevaralise kahju hüvitiste **mediaan vahemikus 300–500 eurot.**

Tsiviilasju, milles au teotavaid ebaõiged faktiväiteid või ebakohaseid väärtushinnanguid avaldati **meediaväljaande artiklis või meediakanali saates**, oli 11. Nimetatud viisil au teotavate ebaõigete faktiväidete või ebakohaste väärtushinnangute avaldamise puhul oli mittevaralise kahju hüvitiste **mediaan** märkimisväärselt suurem – **2000 eurot.**

Analüüsitaval perioodil mõistsid kohtud au teotavate **ebaõigete faktiväidete või ebakohaste väärtushinnangute avaldamise** eest mittevaralise kahju hüvitise välja **67 tsiviilasjas.** Avaliku elu tegelased olid hagejaks 12 tsiviilasjas. Hüvitised jäid vahemikku **100 – 20 000 eurot, keskmine hüvitis oli 1605 eurot ja mediaan 500 eurot.** Hagejate au teotavaid ebaõiged faktiväiteid või ebakohaseid väärtushinnanguid avaldati kolmandate isikutega peetud Messengeri vestluses, Facebooki grupi või oma Facebooki lehe postitustes ning oma, Facebooki grupi või teise Facebooki kasutaja postituste kommentaarides, meediaväljaannete võrguväljaannetes ilmunud artiklite kommentaarides ning meediaväljaande saate või artikli jaoks antud infos, meediaväljaande artiklis või meediakanali saates. Samuti avaldati hagejate au teotavaid ebaõiged faktiväiteid või ebakohaseid väärtushinnanguid juriidilise isiku veebilehel, kolmandatele isikutele saadetud e-kirjas ning muul viisil.

Isikuandmete ebaseadusliku töötlemise tõttu nõudsid hagejad mittevaralise kahju hüvitamist seitsmes tsiviilasjas. Nimetatud asjades jäid hüvitised vahemikku 150–2000 eurot, keskmine hüvitis oli 706 eurot ja mediaan 700 eurot. Seejuures mõistis kohus kolmes tsiviilasjas mittevaralise kahju hüvitise kostjalt hageja kasuks välja ühtse summamana nii au teotavate ebaõigete faktiväidete ja ebakohaste väärtushinnangute kui ka hagejate isikuandmete ebaseadusliku töötlemise eest. Muuhulgas nõudis hageja ühes asjas mittevaralise kahju

hüvitamist seetõttu, et tema esialgu seaduslikult avaldatud isikuandmete avaldamine oli muutunud õigusvastaseks.

Arvestades isikuõiguste rikkumise asjade suurt osakaalu kõikidest tsiviilasjadest, milles mittevaralise kahju hüvitamise nõue osaliselt või täielikult rahuldati, on just neis asjades kohtud analüüsi autorite hinnangul kohtupraktikat märkimisväärselt edasi arendanud ja ühtlustanud. Seda nii küsimustes, mida saab hageja au teotavate ebaõigete faktiväidete ja ebakohaste väärtushinnangute puhul lugeda avaldamiseks (nt hageja võlgnevuse maksehäirena veebilehel kajastamine) ja keda avaldajateks, kui ka mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel arvestatavate asjaolude puhul.

Kohtud arvestasid enamikus au teotavate ebaõigete faktiväidete ja ebakohaste väärtushinnangute avaldamise asjades mittevaralise kahju **hüvitise suuruse määramisel** järgmisi asjaolusid:

- kostja poolt hageja kohta avaldatu sisu, rikkumise ulatust ja raskust, rikkumise tagajärgi;
- ebakohaste väärtushinnangute või ebaõigete faktiväidete avaldamise viisi ning seda, kas avaldatu jõudis paljude inimesteni;
- kostja tegevust pärast rikkumist, nii seda, kas kostja kahetses oma tegu, võttis avaldatu maha ja vabandas hageja ees, kui ka seda, kui kostja jätkas rikkumist, õigustas oma tegevust, ei vabandanud hageja ees või tegi seda ebasiiralt; seejuures arvestas kohus mitmes tsiviilasjas nii kostja käitumise positiivseid kui ka negatiivseid aspekte;
- hageja tegevust ja kahju tekkimise vältimise võimalusi;
- kostja varalist seisut;
- varasemas kohtupraktikas välja mõistetud hüvitiste suurust;
- seda, et väljamõistetavate hüvitiste suurus peab vastama ühiskonna üldise heaolu tasemele ning üldise võrdsuspõhiõiguse tagamiseks olema sarnastel asjaoludel võrreldav.

Kohtud viitasid erinevate rikkumiste eest mittevaralise kahju hüvitise väljamõistmisel **varasemale kohtupraktika analüüsile** nii varasemate kahjuhüvitistega sarnases suures kahjuhüvitise väljamõistmisel kui ka siis, kui nad mõistsid hagejate kasuks välja varasemast erinevas suures kahjuhüvitisi. On murettekita, et kohtud lähtuvad enamasti varasemas kohtupraktika analüüsis märgitud kahjuhüvitiste suurusest ning üksnes üksikutes tsiviilasjades on arvestanud elukalliduse tõusu. Seejuures on ringkonnakohus mõnedes asjades maakohtu määratud mittevaralise kahju hüvitist ka vähendanud, viidates kohtupraktika analüüsis märgitule ning maakohtus diskretsioonipiiride ületamisele.

Siiski esineb kohtupraktikas ka mõningaid vastuolusid. Üksikutes tsiviilasjades leidsid kohtud vastuolus Riigikohtu praktikaga, et mittevaralist kahju tuleb tõendada ja seda ei tule igal juhul rahas hüvitada. Ringkonnakohus rõhutas ühes tsiviilasjas, et **mõistliku hüvitise suurust ei saa siduda kohtumenetluse kulude suurusega**. Maakohtud on aga paaris tsiviilasjas lugenud hagejatele tekkinud kahju osaliselt hüvitatuks menetluskulude kostja kanda jätmisega. Lisaks on kohtud erinevatel seisukohtadel, milline mõju on süütuse presumptsioonil au teotamise asjades olukorras, kus hagejat kahtlustatakse süüteo toimepanemises.

2020.–2022. aastal rahuldati analüüsi aluseks olevates lahendites mittevaralise kahju hüvitamise nõue **kehavigastuse tekitamise või tervise kahjustamise** korral täielikult või osaliselt 24 tsiviilasjas, seitsmes tsiviilasjas jäi nõue rahuldamata. Kõige suurem välja mõistetud hüvitis oli 12 000 eurot ning väikseim 100 eurot. Keskmise hüvitise oli 1752 eurot, mediaan 1000 eurot. Võrreldes eelmise analüüsiga on hüvitiste suurus jäänud samaks.

Keskmine hüvitis on isegi mõnevõrra väiksem, aga mediaan on püsinud viimasel viiel aastal 1000 euro juures.

Keskmisest suurema kahjuhüvitise väljamõistmist on kohtud põhjendanud nii tervisekahjustuse olemusega (raske kehavigastus, tõsine tervisekahjustus), hageja isikuga (alaealine) kui ka kostja isikuga (politseiametnik, kes on kohustatud isikuid kaitsma; varem joobes juhtimise eest karistatud isik). Lisaks kehavigastuse tekitamisele arvestasid kohtud kahjuhüvitise suuruse kindlaksmääramisel ka muid isikuõiguse rikkumisi (nt alusetult vabaduse võtmine, kannatanu abitusse seisundisse jätmine).

Ka liikluskindlustuse seaduse alusel kannatanule mittevaralise kahju hüvitamisel tuleb kindlustusandjal kahjustatud isikule hüvitisena tasuda VÕS § 134 lg 2 kohane mõistlik rahasumma ning LKindLS §-st 32 ei tulene kindlustusandjale mittevaralise kahju hüvitamise piiranguid.

Aastatel 2020–2022 lahendasid kohtud kokku 40 **tervishoiuteenuse osutamise lepingu** rikkumisest tulenevat mittevaralise kahju hüvitamise nõuet. Nendest 34 esitasid kinnipeetavad. Mittevaralise kahju hüvitamise nõue rahuldati täielikult või osaliselt seitsmes asjas. Keskmine hüvitise suurus oli 2871 eurot, mediaan 1000 eurot.

Vaadeldud perioodil oli kaheksa tsiviilasja, kus nõuti mittevaralise kahju hüvitamist **muul lepingulisel või lepingulaadse suhte alusel**. Mittevaralise kahju hüvitamise nõue rahuldati kolmes käsunduslepingu asjas, ühes pakettreisilepingu asjas ning ühes kaasomanike vahelises vaidluses. Kohus selgitas, et kaasomanike vahel on lepingulaadsed õigussuhted ning kahju hüvitamise aluseks on VÕS § 115 lg 1 ja § 134 lg 1.